

Innst. O. nr. 7

(2006–2007)

**Innstilling til Odelstinget
fra justiskomiteen**

Ot.prp. nr. 74 (2005-2006)

**Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i tvisteloven
(endringer i straffeprosessloven og andre lover)**

Innst. O. nr. 7

(2006-2007)

**Innstilling til Odelstinget
fra justiskomiteen**

Ot.prp. nr. 74 (2005-2006)

**Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i tvisteloven
(endringer i straffeprosessloven og andre lover)**

Innhold

	Side		Side
1. Sammendrag	5	1.3.5 Borgerlige krav	9
1.1 Proposisjonens hovedinnhold	5	1.3.6 Dom, kjennelse og beslutning	9
1.2 Bakgrunnen for lovforslaget og proposisjonen	6	1.3.7 Behov for å endre tvisteloven	11
1.3 Endring av tvisteloven og tilpassing av andre lover	6	1.4 Konsekvensanalyser	12
1.3.1 Generelt om behovet for endringer	6	1.5 Forutsetninger for ikraftsetting	14
1.3.2 Lovbestemmelser som viser til regler som oppheves ved tvisteloven	6	2. Komiteens merknader	15
1.3.3 Nye regler i tvisteloven kan utløse behov for endring av andre lover	7	3. Forslag fra mindretall	17
1.3.4 Tvistelovens begrepsbruk og struktur utløser behov for endring i andre lover ...	9	4. Komiteens tilråding	17

Innst. O. nr. 7

(2006-2007)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 74 (2005-2006)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Justisdepartementet legger i proposisjonen fram forslag til endringer i lovgivningen i forbindelse med ikraftsetting av tvisteloven. Departementet foreslår også når loven bør tre i kraft, og hvilke forutsetninger som da bør være oppfylt. Proposisjonen er en oppfølging av Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) og utgjør en del av en betydelig reform som legger til rette for et kulturskifte i rettspleien og en tidsmessig behandling av sivile rettsvister. Hovedformålet med reformen er å gi en mer effektiv sivil rettspleie som gir raskere, billigere og riktigere tvisteløsning og bidrar til rettsavklaring.

Den øvrige lovgivningen har svært mange lovbestemmelser om behandling av sivile tvister. Departementet foreslår lovendringer som er helt nødvendige som følge av tvisteloven, og har tatt sikte på at de nye synspunktene som tvisteloven hviler på, i størst mulig grad skal få gjennomslag i den øvrige lovgivningen.

Tvistelovens begrepsbruk og struktur utløser behov for endringer i andre lover. Departementet har gjennomgått den øvrige lovgivningen - både straffeprosessloven og nærmere 150 andre lover - med sikte på at den nye terminologien i størst mulig grad får gjennomslag.

Departementet mener at spørsmålet om eventuelt å gjøre endringer i tvisteloven, bør utstå til den evaluering som skal skje når loven har virket i tre år. Det

foreslås likevel enkelte endringer som i hovedsak gjelder tidsfristen for småkravprosessen og reglene om bevisforbud for betroelser til særlige yrkesutøvere.

Departementet behandler i proposisjonen konsekvensanalyser for den nye tvisteloven og skisserer de viktigste målene som ønskes oppnådd ved loven. Departementet er også i gang med å planlegge en evaluering av loven, og det redegjøres for på hvilken måte departementet tar sikte på å få utført en analyse av om sentrale mål ved loven blir oppnådd. I tillegg vurderes nærmere økonomiske og administrative konsekvenser for domstolene og partene ved den nye loven. Departementet gir også uttrykk for hvilke foreløpige måltall som bør settes for økt effektivitet i domstolene (gevinstrealisering) som følge av tvisteloven.

I proposisjonen behandles også faktiske forutsetninger for at tvisteloven kan tre i kraft m.m. Det gjøres rede for opplæringsbehov for advokater, dommere mv. som følge av loven. Departementet mener det bør være en prioritert oppgave å skaffe domstolene tilstrekkelige midler til at Domstoladministrasjonen får rom for å prioritere et opplæringsopplegg.

Tvisteloven må føre til endring av rutine for saksbehandling og samhandling i domstolene. Departementet anser det nødvendig at saksflyt og maler i saksbehandlingssystemet for tingrett og lagmannsrett (LOVISA) blir tilpasset den nye loven før den trer i kraft. Den nye loven forutsetter også anskaffelse av teknisk utstyr. Etter departementets syn bør ikke anskaffelse av slikt utstyr gjøres til absolutt forutsetning for iverksetting av loven. Det gjelder også for restansenedarbeiding før loven settes i verk, selv om nedarbeiding av restanser er viktig.

Selv om forutsetningene for iverksetting begrenses til opplæring og til ajourføring av saksbehandlingssystemet, mener departementet at langt den stør-

ste delen av det samlede gevinstpotensialet kan tas ut når dommerne og de øvrige aktørene har gjort erfaringer med loven. Usikkerhet om hvor mye ekstra midler domstolene blir tilført, bør etter departementets mening ikke føre til at det går lang tid før fastsetting av ikraftsettingstidspunktet. I proposisjonen går departementet inn for 1. januar 2008 som ikraftsettingsdato.

Forslag om endringen i tvisteloven § 37-3 pkt. 126 i proposisjonen er tatt ut i innstillingen. Forslaget har blitt overflødig etter forslag fra Helse- og omsorgsdepartementet om endring i pasientskadeloven § 18 i Ot.prp. nr. 103 (2005-2006) om lov om endringer i lov 15. juni 2001 nr. 53 om erstatning ved pasientskader mv. Nummereringen av de etterfølgende forslag er endret i tråd med dette.

I tillegg er det i forhold til forslaget i proposisjonen inntatt et tillegg i departementets forslag til § 37-3 nr. 137 (om endringer i voldgiftsloven).

1.2 Bakgrunnen for lovforslaget og proposisjonen

Tvisteloven inneholder alminnelige saksbehandlingsregler for sivile rettstvister i domstolene og vil avløse tvistemålsloven fra 1915. Det var bred oppslutning i Stortinget om de viktigste punktene i den nye loven. Den bygger på Tvistemålsutvalgets utredning 2001:32 Rett på sak.

Under lovbehandlingen ble det pekt på at særlige prosessformer som skal gjelde for materielle rettsforhold regulert i flere forskjellige lover, naturlig kan få sin plass i tvistelovens åttende del. Som det mest aktuelle eksempel på dette ble nevnt skjønnsprosessen. Tvistelovens åttende del om særlige prosessformer inneholder foreløpig et kapittel om gruppesøksmål og ett om saker om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren.

Selv om det ikke er endelig avklart hvor mange regelsett som bør tas inn i tvistelovens åttende del, utgjør tvisteloven en helhet. Under lovbehandlingen ble det forutsatt at det må fremmes en egen proposisjon om ikraftsetting, uavhengig av om flere særlige prosessformer tas inn i tvisteloven.

Departementet har sendt ut to høringsbrev om ikraftsetting av tvisteloven.

1.3 Endring av tvisteloven og tilpassing av andre lover

1.3.1 Generelt om behovet for endringer

Departementet foreslår i proposisjonen en rekke endringer i lovgivningen for å tilpasse reglene til tvisteloven. Endringene foreslås gjennomført ved tilføyelser i tvisteloven § 37-3 om endring i andre lover.

Den øvrige lovgivningen har svært mange lovbestemmelser om behandling av sivile tvister. Det er lovregler som innen sitt virkefelt viser til bestemmelsene i tvistemålsloven, eller som supplerer eller korrigerer dem. En del av disse bestemmelsene utgjør større regelkomplekser, og departementet mener at tvisteloven kan lede til en mer generell revisjon av flere av lovene med omfattende regelsett om tvisteløsning. For disse mener departementet at det i denne omgang bør utvises en viss tilbakeholdenhet med å foreslå lovendringer ut over det som er helt nødvendig som følge av tvisteloven. Strukturen og oppbyggingen i slik prosesslovgivning er derfor beholdt.

Det er behov for å samordne straffeprosessloven med nye regler i tvisteloven. Forskjellene mellom reglene for straffesaker og for sivile saker bør ikke være større enn nødvendig.

1.3.2 Lovbestemmelser som viser til regler som oppheves ved tvisteloven

Når en lovbestemmelse viser til en regel i tvistemålsloven, bør henvisningen endres slik at det vises til den tilsvarende regel i tvisteloven. I departementets høringsbrev om tilpassing av andre lover er det framholdt som et klart utgangspunkt at det bør vises til den nye regelen også når denne i hovedsak, men ikke fullt ut, har samme innhold som tilsvarende bestemmelse i tvistemålsloven. Det samme gjelder når det i en lov vises til regelkompleks i tvistemålsloven, for eksempel bestemte deler eller kapitler.

Høringsinstansene har ikke reist innvendinger mot disse utgangspunktene. Departementet finner grunn til å følge opp utgangspunktene i høringsbrevet ved utformingen av lovforslaget i proposisjonen.

Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen) har imidlertid framholdt at henvisningen til tvistemålsloven §§ 204-209 i lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen § 7 annet ledd alltid har hatt en mer begrenset rekkevidde og betydning enn det ordlyden isolert sett har kunnet tyde på. Sivilombudsmannen understreker hvilken begrenset betydning reglene i tvistemålsloven § 204 i dag har for ombudsmannens virksomhet, og viser til at forvaltningen nærmest unntaksfritt har besvart spørsmål selv om det har nødvendiggjort bruk av taushetsbelagte opplysninger.

Departementet finner ikke grunn til å oppheve hele § 7 annet ledd, slik Sivilombudsmannen har foreslått. Det vil ligge utenfor rammen for denne proposisjonen å foreta en generell revisjon av de prosess- og saksbehandlingsregler i andre lover som må endres som følge av opphevelsen av tvistemålsloven, eller å vurdere de prosessuelle reglene for Sivilombudsmannens virksomhet.

Når andre lover viser til regler i tvistemålsloven som ikke er blitt videreført, er det som oftest kommet

til uttrykk en annen løsning i tvisteloven. I noen tilfeller er regelen ikke videreført fordi det ikke lenger skal være noen uttrykkelig lovregulering av det som regelen omhandler, slik at løsningen i stedet må søkes i mer generelle prinsipper for saksbehandlingen. Departementet tok i høringsbrevet som utgangspunkt at slike endringer bør få gjennomslag også i annen lovgivning, enten ved å vise til en ny regel i tvisteloven, eller ved å oppheve henvisningen til tvistemålsloven. I noen tilfeller kan dette utgangspunktet passe dårlig med særlige hensyn som skal ivaretas ved den lov som inneholder henvisningsbestemmelsen. Det er også aktuelt å fravike utgangspunktet i de tilfellene hvor tvisteloven ikke viderefører en generell regulering av visse forhold fordi en vil være tilstrekkelig hjulpet med regler på spesielle områder.

Høringsinstansene har ikke kommet med innvendinger mot disse synspunktene, og departementet har fulgt dem opp ved utformingen av sitt lovforslag.

1.3.3 Nye regler i tvisteloven kan utløse behov for endring av andre lover

Om en regel i særlovgivningen bør oppheves fordi den samme regelen framgår av tvisteloven, vil avhenge mye av hvilken lovgivningsteknikk som bør velges. Det kan være ønskelig at særloven gir mest mulig informasjon om de prosessuelle regler som ofte har aktualitet, det kan være at lovteksten bør gjøres så kort som mulig, slik at leseren må falle tilbake på den alminnelige regel i tvisteloven, eller det kan være ønskelig at særregelen endres slik at den viser til den nye bestemmelsen i tvisteloven.

Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger mot disse utgangspunktene, og departementet foreslår på denne bakgrunn å oppheve noen av de prosessuelle særreglene som er omtalt i proposisjonen.

1.3.3.1 BESTEMMELSER I ANNEN LOV SOM BYGGER PÅ EN REGEL I TVISTEMÅLSLOVEN

Når en annen lov gjengir eller omformulerer en regel i tvistemålsloven, og ikke bare nøyer seg med en ren henvisning til den, tar høringsbrevet som utgangspunkt at denne lovgivningsteknikken videreføres. Det innebærer at særregelen bør bli stående uendret når regelen i tvistemålsloven fullt ut er videreført i tvisteloven. Men når tvistemålslovens regel er kommet til uttrykk med et endret innhold i tvisteloven, ble det i høringsbrevet tatt som utgangspunkt at særregelen bør endres tilsvarende. Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger mot disse synspunktene, og departementet har utarbeidet lovforslaget i samsvar med dem. Det vises til proposisjonen for omtale av de enkelte lovendringene.

1.3.3.2 LOVREGLER SOM AVVIKER FRA ENKELTE HOVEDPRINSIPPER

Lovregler om avvikende instansrekkefølge

Lovreglene om avvikende instansrekkefølge omfatter regler som går ut på direkte anke eller kjæremål til Høyesterett, og regler om at søksmål skal tas ut for lagmannsretten.

I høringsnotatet er det tatt utgangspunkt i at tvisteloven legger best mulig til rette for at Høyesterett kan ivareta sin funksjon med å bidra til rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling.

Høringsinstansene har ikke kommet med innvendinger mot dette hovedsynspunktet, men Gulating lagmannsrett har avgitt en felles høringsuttalelse fra de seks lagmannsrettene i landet der de går imot departementets høringsforslag for så vidt som det går ut på at søksmål om lovligheten av Trygderettens kjennelser fortsatt skal bringes inn for lagmannsrettene som første instans.

Departementet fastholder de generelle synspunktene i høringsnotatet. Om disse bør lede til at søksmål om Trygderettens kjennelser bør bringes inn for tingretten eller lagmannsretten, er en vurdering som departementet har funnet tvilsom. Hvilken instans søksmål bør fremmes for, bør bli gjenstand for en grundigere vurdering enn departementets høringsbrev har gitt grunnlag for. En videre oppfølging av spørsmålet vil bli vurdert i samråd med Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Lovregler om flere enn to skjønnsmedlemmer eller meddommere

De nåværende generelle regler om meddommere i sivile saker går ut på at det skal delta meddommere dersom en av partene krever det eller retten finner det ønskelig. Da skal tingretten settes med to meddommere, mens det i lagmannsretten skal være med fire med mindre partene erklærer at de ikke ønsker mer enn to. For behandlingen i lagmannsretten er det gitt en ny regel om at retten kan settes med to meddommere. Ordningen med fire meddommere er med andre ord ikke videreført i tvisteloven, verken som hovedregel eller som en sammensetning retten kan beslutte.

I høringsbrevet ga departementet uttrykk for at reduksjonen av antall meddommere i lagmannsretten harmonerer godt med tvistelovens vekt på proporsjonalitetsprinsippet i sivilprosessen, og stilte spørsmål om dette bør føre til endring i andre lovregler om antall meddommere eller skjønnsmedlemmer. Det er vist til reglene om dette i skjønnsprosessloven, som flere andre lovregler viser til. Disse reglene åpner ikke bare for flere skjønnsmedlemmer enn antall meddommere etter tvisteloven, men også for flere enn antall meddommere etter tvistemålsloven.

Når det gjelder lovregler om antall meddommere, ga departementet i høringsbrevet uttrykk for at det ville bli vurdert å endre dem i tråd med det syn tvisteloven hviler på. Denne vurderingen ledet til et høringsforslag om ikke å ha mer enn to meddommere i lagmannsretten i tvister om arbeidsforhold etter arbeidsmiljøloven.

Departementet opprettholder forslaget om hvordan de øvrige reglene om antall meddommere og skjønnsmedlemmer bør tilpasses det syn som tvisteloven hviler på.

1.3.3.3 LOVREGLER OM BEHANDLING AV TVISTER I SØKSMÅLS FORMER

Når tingretten behandler saker som behandles etter de særlige prosessformer for skifte, konkurs eller tvangsfullbyrdelse, er det åpnet for at en tvist kan bringes inn gjennom søksmål. Om tingretten ikke treffer avgjørelse om denne behandlingsformen, vil tvisten bli avgjort på grunnlag av en saksbehandling som på flere punkter er mindre regelbundet enn den som følger av tvistemålsloven. Som vilkår for behandling i søksmåls former er satt at faktiske eller rettslige spørsmål som tvisten reiser, gjør en slik behandling mest hensiktsmessig. Om reglene om dette videreføres, vil det innebære at tingretten må velge mellom småkravprosess eller allmennprosess når det treffes avgjørelse om å bringe inn tvisten gjennom søksmål.

I lovutkastet vedlagt høringsbrevet ble dette synspunktet fulgt opp med forslag om å endre de aktuelle bestemmelsene i konkursloven og tvangsfullbyrdelsesloven, mens det ikke ble foreslått tilsvarende endring i skifteloven. Departementet opprettholder forslagene også etter høringsrunden.

1.3.3.4 VERNETING I UTLENDINGSSAKER

Søksmål om gyldigheten av Utlendingsnemndas vedtak må etter gjeldende rett reises for Oslo tingrett, der staten har hjemting. For det tilfellet at saksøkeren kan sies å ha bopel her i landet, har tvisteloven innført en ny regel om at søksmål mot staten også kan anlegges der saksøkeren bor. I høringsnotatet har departementet ikke foreslått noe unntak fra denne nye regelen for så vidt gjelder utlendingssaker. Departementet anser det for å ligge utenfor rammen for proposisjonen å foreslå unntak i andre lover fra tvistelovens vernetingsregler. Hvordan disse slår ut for utlendingssakene, er et spørsmål som i første hånd bør vurderes av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, som har ansvaret for denne lovgivningen.

1.3.3.5 JORDSKIFTELOVEN

Departementet tok med høringsbrevet ikke sikte på noen revisjon av hvordan de generelle prosessreglene er innpasset i jordskifteloven. Det er vist til at

dette spørsmålet bør ses i sammenheng med den innføring av skjønnsprosessloven i tvisteloven som kan være aktuell. Ellers tok departementet som utgangspunkt at jordskifteprosessen bør endres så langt den i dag følger av regler i tvistemålsloven som er blitt endret ved tvisteloven.

Departementet bemerker innledningsvis at Landbruks- og matdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som innen 1. juli 2007 skal utarbeide et utkast til en jordskiftelov som fyller dagens behov. De lovendringer som foreslås i proposisjonen, vil derfor sannsynligvis gjelde i forholdsvis kort tid. Departementet går derfor inn for at de lovendringene som foreslås nå skal gjøre minst mulig inngripen i jordskiftelovens struktur. Samtidig fastholder departementet at de forhold som i dag er regulert gjennom henvisninger til tvistemålsloven, i størst mulig grad bør bli regulert av de nye reglene i tvisteloven. Lovfestingen av endringene av gjeldende rett foreslås gjennomført ved at henvisningene til tvisteloven gjøres så oversiktlige og lite kompliserte som råd.

1.3.3.6 FORLIKSRÅDENE SOM DOMSTOL

I nåværende domstollov inngår forliksrådene i oppregningen av de alminnelige domstolene. Tvisteloven endrer denne bestemmelsen, slik at forliksrådene holdes utenfor oppregningen. Derimot er de i nytt annet ledd definert som "meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet som angitt i tvisteloven § 6-10".

I en rekke deler av lovgivingen er "domstol" og "alminnelige domstoler" benyttet, og det beror på en tolking av den enkelte bestemmelse om også forliksrådet er omfattet. Tvistelovens endring i domstolloven er her ikke ment å endre gjeldende rett. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å endre tvangsfullbyrdelsesloven eller andre lover fordi forliksrådene er gitt en ny betegnelse.

1.3.3.7 ENKELTE SPØRSMÅL OM ORGANISERINGEN AV HØYESTERETTS VIRKSOMHET

Tvisteloven gjør flere endringer i reglene om Høyesterett. Tvisteloven gjør også endringer i reglene i andre lover om Høyesteretts organisatoriske oppbygging. Høyesteretts kjæremålsutvalg skal ikke lenger regnes som en egen domstol og skifter navn til Høyesteretts ankeutvalg. Videre er det innført en ordning med mulighet for at noen av sakene behandles i storkammer og noen i plenum.

Derimot gjorde ikke tvisteloven endringer i reglene om antallet høyesterettsdommere eller adgangen til å dele Høyesterett inn i avdelinger. Disse reglene ble sist endret ved lov 16. juni 2001 nr. 62. Ved den loven ble adgangen til å fastsette antall dommere og antallet avdelinger overført fra Kongen til Domstol-

administrasjonen. Høringsbrevet berørte ikke disse problemstillingene.

Under arbeidet med proposisjonen her har Høyesterett i brev til departementet foreslått endringer i disse reglene.

Departementet er enig i Høyesteretts vurderinger, og forslaget bør etter departementets syn følges opp som en del av tvistelovreformen. Ifølge Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) er Høyesteretts hovedoppgave å bidra til rettsenhet, rettsavklaring og i noen grad rettsutvikling. For at disse oppgavene skal bli løst best mulig, er antall dommere og avdelingsinndelingen av betydning. Etter departementets syn bør Kongen være ansvarlig for disse to spørsmålene. Høyesterett står i en særstilling som landets øverste domstol.

1.3.4 *Tvistelovens begrepsbruk og struktur utløser behov for endring i andre lover*

For den som ikke har evnen til å opptre i retts sak, for eksempel mindreårige, og for upersonlige retts subjekter er det behov for at en person ivaretar deres rettigheter og plikter i retts saken. I dag betegnes denne personen som "lovlig stedfortreder". I tvisteloven omtales personen som "stedfortreder". Departementet foreslår at denne begrepsendringen gjennomføres i hele lovgivningen.

Hjemting er i tvistemålsloven definert som den rettskrets hvor noen har bopel. For juridiske personer er hjemtinget som hovedregel der hvor styret har sitt sete. Hjemting er av stor betydning for hvor en sak skal reises. Reglene er innholdsmessig i hovedtrekk videreført i tvisteloven, men det er ikke begrepet "hjemting". I stedet er brukt begrepet "alminnelig verneting". Departementet fremmer forslag om at hjemting erstattes med alminnelig verneting i lovgivningen ellers.

Tvisteloven viderefører ikke begrepet "tvistemål". Departementet foreslår at begrepet tvistemål erstattes, og departementet har fulgt dette opp i sitt lovforslag.

Rettsens formann er brukt i tvistemålsloven. Tvisteloven bruker i stedet rettsens leder. I høringsbrevet gikk departementet inn for at dette bør gjennomføres i andre lover som bruker rettsens formann, og at tilsvarende endringer også bør gjøres for en del andre betegnelser som ikke er kjønnsnøytrale. Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger mot forslaget om slike endringer, og departementet har utformet lovforslaget i samsvar med dette.

Betegnelsen prosesskrift brukes i tvistemålsloven. Tvisteloven bruker i stedet prosesskriv. Departementet har utformet lovforslaget i samsvar med dette.

Motsøksmål, hovedkrav/motkrav og motanke, er begreper som er brukt i tvistemålsloven, men som

ikke er videreført i tvisteloven. Det samme gjelder motanke (aksessorisk motanke), som er erstattet med avledet anke. I departementets lovforslag er motsøksmål omskrevet i en del lover.

Tvisteloven viderefører ikke begrepene intervensjonssøksmål, hjelpeintervensjon og hjelpeintervenient. I stedet for hjelpeintervensjon og hjelpeintervenient er brukt partshjelp og partshjelper, mens reglene om sterk hjelpeintervensjon ikke er videreført. Departementet foreslår at disse nye betegnelsene bør brukes i den øvrige lovgivningen.

Tvistemålsloven bruker begrepene gyldig forfall, uteblivelsesdom og oppreisning for å beskrive virkningene av at prosesshandlinger ikke foretas rettidig. Begrepene er ikke videreført i tvisteloven. Departementet legger disse synspunktene til grunn for lovforslaget.

1.3.5 *Borgerlige krav*

Tvistemålsloven bruker i noen bestemmelser begrepet borgerlige krav. Begrepet er ikke helt entydig, men brukes i tvistemålsloven som motsetning til offentligrettslige krav. I de tilsvarende bestemmelser i tvisteloven er begrepet erstattet med sivile krav. I høringsnotatet går departementet inn for tilsvarende endring i andre lover som bruker borgerlige krav. Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger mot dette, og departementet har fulgt opp disse endringene i lovforslaget.

1.3.6 *Dom, kjennelse og beslutning*

Både tvistemålsloven og tvisteloven skiller mellom de tre avgjørelsesformene dom, kjennelse og beslutning. I begge lovene knytter det seg ulike rettsvirkninger til avgjørelsesformene, først og fremst når det gjelder reglene om grunning og overprøving. I tvisteloven er sontringene mellom formene gjort mer konsekvente. I høringsbrevet gikk departementet inn for at dette som et utgangspunkt også bør gjennomføres i den øvrige lovgivningen.

Departementet har fulgt opp dette ved utarbeidelsen av lovforslaget.

1.3.6.1 HJEMMELSMANN

Uttrykket hjemmelsmann er ikke kjønnsnøytralt. Betegnelsen er brukt i tvistemålsloven, men er erstattet med kilde i tvisteloven, i lovens bestemmelse om kildevern som bevisfritaksgrunn. I høringsbrevet gikk departementet inn for samme endring i tilsvarende bestemmelse i straffeprosessloven.

Ingen av høringsinstansene har gått imot, og departementets lovforslag er utarbeidet i samsvar med synspunktene foran.

1.3.6.2 ADGANG TIL BEVIS OG REGLER OM VITNER, DOKUMENTER OG GRANSKING

Tvistemålsloven bruker uttrykksformen adgang til bevis, mens tvisteloven bruker bevis tilgang. I høringsbrevet gikk departementet inn for at denne språkbruken avspeiles i de andre lovene. Det er videre påpekt at tvisteloven også har innført realbevis og forbud og fritak for bevis tilgang som nye begreper, og at undersøkelse av realbevis er brukt i stedet for gransking.

Ingen av høringsinstansene har kommet med innvendinger mot synspunktene foran. Departementet har utarbeidet lovforslaget i samsvar med synspunktene i høringsbrevet.

1.3.6.3 BEVISOPPTAK

Det er flere bestemmelser i andre lover som viser til tvistemålslovens regler om bevisopptak. I tvisteloven har begrepet bevisopptak fått et noe annet innhold.

Etter departementets syn er verken tvisteloven kapittel 27 eller 28 helt tilpasset de situasjoner hvor Statens havarikommisjon, Rikstrygdeverket, Kredittilsynet, mv. kan kreve bevisopptak. Tvisteloven tar sikte på å sikre bevis for en rettssak som er ventet, eller for den som vil avklare sin rettslige situasjon, og reglene er dermed bygd etter mønster av en partsprosess. Disse prinsippene passer dårlig med de situasjoner hvor offentlige organer har behov for rettslig bistand til bevissikring.

Slik tvisteloven er bygd opp, kan departementet slutte seg til at de fire nevnte lovene bør markere at det dreier seg om bevissikring som ikke har tilknytning til noen rettssak. Det kan derfor være naturlig at disse hjemmelslovene viser til tvisteloven kapittel 28.

Departementet ser imidlertid betenkeligheter med at det i disse lovene blir vist generelt til kapittel 28. En slik generell henvisning reiser tre spørsmål som bør vurderes: For hvilken domstol skal krav om bevissikring fremmes, hvilke varslingsregler bør gjelde, og om de nye erstatningsreglene bør gjelde. Som i dag vil det ikke bli henvist til alle regler som vil gjelde når andre lover gir hjemmel for bevissikring utenfor rettssak. De generelle reglene om bevisfritak og bevisforbud vil for eksempel gjelde ved all rettslig bevissikring.

I tvistemålsloven er spørsmålet om hvilken tingrett som krav om bevissikring skal fremmes, regulert i kapitlet om bevisopptak utenfor rettssak. Etter den bestemmelsen skal krav om bevisopptak fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller hvor ting skal granskes. Verken tvisteloven kapittel 27 eller 28 har gjentatt denne regelen. Krav om bevissikring skal fremmes for den domstol der sak i tilfelle kunne vært reist. Etter departe-

mentets syn er en slik regel ikke treffende når det offentlige har behov for rettslig hjelp til bevissikring i de situasjoner som er omtalt foran. Da vil regelen i tvistemålsloven § 268 passe bedre. I lovforslaget er derfor inntatt en tilsvarende regel i de aktuelle lovbestemmelsene.

Tvistemålsloven har regler om varsling i anledning bevisopptak. Det kan holdes nytt avhør når en part som ikke er blitt varslet, krever det. Retten skal oppnevne en advokat for motparten dersom det ikke har vært mulig å tilkalle denne til bevisopptaket. Disse to reglene er i hovedtrekk videreført i tvisteloven Någjeldende regel om at varsel i visse tilfeller kan unnlates, er ikke videreført. Men annet ledd tredje punktum forutsetter at det kan være nødvendig, idet unnlatt varsel gir rett til å kreve nytt bevisopptak.

Særskilte varslingsregler er gitt i tvistemålsloven § 271 a som gjennomfører den såkalte TRIPS-avtalen - Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. Bestemmelsen trådte i kraft 1. juli 2004 og er videreført i tvisteloven § 28-3 fjerde til sjettede ledd. Ifølge Ot.prp. nr. 33 (2003-2004) var hensikten med lovhjemmelen å legge til rette for bevisopptak uten at motparten varsles på forhånd der det er fare for at formålet med bevisopptaket ellers vil forfeiles, for eksempel fordi det er grunn til å mistenke motparten for å ville ødelegge de aktuelle bevisene før bevisopptaket iverksettes.

Etter departementets mening bør det vises til reglene om varsling i tvisteloven § 28-3 tredje ledd når andre lover gir hjemmel for å be om bevissikring utenfor rettssak og det i dag er vist til reglene i tvistemålsloven eller reglene om bevisopptak. Departementet går ikke nærmere inn på når det er grunnlag for å utpeke noen som motpart der det gjennomføres bevissikring som ledd i offentlig gransking, undersøkelse eller saksutredning. Ved å vise til § 28-3 tredje ledd er det tatt sikte på å videreføre gjeldende rett.

Om offentlige organer som Statens havarikommisjon, Kredittilsynet og Rikstrygdeverket bør gis særlige prosessuelle rettigheter overfor den som mistenkes å ødelegge bevis, reiser mange vanskelige avveiningsspørsmål som ikke er blitt særskilt vurdert ved utarbeidelsen av de nye reglene. Om det eventuelt er ønskelig at de gis slike særlige prosessuelle rettigheter, bør rettighetene trolig utformes på annen måte enn i de nye reglene i tvistemålsloven og tvisteloven. Utforming av slike nye regler ligger etter departementets syn utenfor rammene for denne proposisjonen. Eventuelle nye bestemmelser bør vurderes i tilknytning til hver av de aktuelle lovene.

I tvisteloven er det gitt en særskilt regulering om dekning av kostnadene ved bevissikring. Departementet fastholder synspunktene om dette i høringsbrevet. Det innebærer at det i andre lover ikke er henvist til tvisteloven § 28-5. Bestemmelsen passer dår-

lig når det skjer rettslig bevissikring som ledd i offentlig gransking eller saksutredning. Dersom det for noen av disse situasjonene er ønskelig å lovregulere erstatningsansvar for kostnadene med bevissikringen, bør det tas inn regel om det i den loven som gir hjemmelsgrunnlaget for bevissikringen. Disse spørsmålene ligger utenfor rammen for denne proposisjonen.

Twistemålsloven opererer på samme måte som straffeprosessloven med to ordinære rettsmidler: Angrep på de fleste realitetsavgjørelser skal skje ved anke, mens angrep på øvrige avgjørelser - for det meste avgjørelser om saksbehandlingen - skal skje ved kjæremål. Twisteloven sløyfer kjæremål som betegnelse på bruk av rettsmiddel, slik at anke blir det eneste ordinære rettsmidlet.

Departementet foreslår å endre begrepsbruken i straffeprosessen, slik at en også der går over til én felles betegnelse for de ordinære rettsmidler. Hensynet til å lette allmennhetens forståelse av saksgangen i domstolene har vært et viktig hensyn for å bruke ett felles begrep. For andre enn de profesjonelle aktørene sier begrepet kjæremål lite om det særmerkete ved dette rettsmidlet, både om hvilken type avgjørelse som er angrepet, og om hvilke saksbehandlingsregler som skal følges. Det er enkelt å forstå hva anke betyr. På denne bakgrunn har det vært avgjørende for departementet at det vil virke forvirrende å bruke andre begrep i straffeprosessen enn i sivilprosessen, og det vil kunne bli tyngre å innarbeide tvistelovens nye begrepsbruk hos allmennheten. Twisteloven fjernet også kjæremål fra de generelle reglene i domstolloven, slik at Høyesteretts kjæremålsutvalg har skiftet navn til Høyesteretts ankeutvalg. Det er etter dette ønskelig med et felles rettsmiddelbegrep for alle sakene i domstolene.

Uttrykket "påkjente krav" brukes i tvistemålsloven mens tvisteloven i stedet bruker "avgjort krav". I høringsbrevet er det gitt uttrykk for at påkjent krav i dag virker gammelmodig, og at det derfor bør endres i de andre lovene. Høringsintansene har ikke hatt innvendinger, og begrepsendringen er gjennomført i departementets lovforslag.

Både tvistemålsloven og straffeprosessloven bruker betegnelsen gjenopptakelse, mens tvisteloven i stedet bruker gjenåpning. Departementet mener det er ønskelig at betegnelsen endres samtidig i begge prosessordninger, dels ut fra det generelle ønske om å gjøre forskjellene mellom prosessformene minst mulig, dels for å legge forholdene best mulig til rette for at endringen får gjennomslag hos allmennheten.

Departementet er enig med Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker at den har måttet bruke ressurser for å innarbeide sitt rette navn. Departementet foreslår derfor ingen endring i straffeprosessloven eller i vitnegodtgjøringsloven, som inneholder

de eneste bestemmelser som angir kommisjonens navn og/eller kortformen (gjenopptakelseskommisjonen). Om innføring av begrepet gjenåpning i straffeprosessen skulle føre til at gjenåpningskommisjonen blir den mest brukte kortformen i omtale av kommisjonen, vil bestemmelsen senere kunne endres i samsvar med dette.

1.3.7 *Behov for å endre tvisteloven*

Departementet har i høringsbrevet påpekt at nye vurderinger eller innspill kan vise behov for endring av loven, og at det også kan tenkes at enkelte endringer i loven vil kunne gjøre harmoniseringen med prosessregler i andre lover enklere. Om mulige endringer er det vist til at loven uansett skal evalueres etter tre år. For øvrig er det åpnet for endring av åpenbare feil og en ny vurdering av muligheten til å få overprøvd avgjørelse om å nekte en anke fremmet.

Departementet har fulgt opp synspunktene i høringsbrevet om endring av åpenbare feil og uheldige formuleringer. Det vises om dette til merknadene til de enkelte endringsforslagene i kapittel 6 i proposisjonen.

Twisteloven kapittel 10 omhandler de særlige reglene for småkravprosess. § 10-4 første ledd lyder slik:

"Hvis ikke saken avsluttes på annen måte, skal den være avsluttet med dom innen tre måneder etter at stevning ble inngitt."

Departementet vil foreslå å endre ordlyden i § 10-4 om saksbehandlingsfristen i småkravsaker. Det er ikke knyttet umiddelbare rettsvirkninger til denne fristen. Men både denne fristen og fristen for starten på hovedforhandling i allmennprosessen vil utgjøre et viktig og godt begrunnet mål. Når lovens frist for gjennomføring av småkravprosess er gjort mindre enn halvparten så lang som den tilsvarende fristen i allmennprosessen, har ikke departementet med det ment å gi uttrykk for noen prioritering av småkravsaker framfor sakene etter allmennprosessen. Derimot avspeiler de ulike fristlengdene at lovens opplegg for saksbehandling etter småkravprosess vil kreve et langt kortere tidsrom for gjennomføring enn det saksbehandlingsopplegg som normalt vil følge av reglene for allmennprosessen. For begge prosessformene gjelder at lengden på fristene utgjør realistiske mål i de fleste sakene. Trolig gjelder det oftere i småkravprosess, der det ikke vil være aktuelt med forlenging av normal saksbehandlingstid fordi saken i særlig grad er komplisert eller omfattende eller det er behov for å framskaffe særlig tidkrevende sakkyndige utredninger. Skal fristene være realistiske, må imidlertid vedkommende domstol ikke ha en stor mengde ubehandlede saker. Departementet antar på denne bakgrunn at det bør tas inn en modifisering

av påbudet om å overholde fristen for småkravprosess i § 10-4 første ledd, slik det også er gjort i fristregelen for allmennprosessen.

Twisteloven oppstiller videre et forbud mot å ta imot forklaring fra særlige yrkesutøvere om noe som er betrodd dem i deres stilling, og utstrekker forbudet til også å gjelde underordnede og medhjelpere som i stillings medfør får slike opplysninger. Etter tvisteloven § 22-5 første ledd gjelder forbudet bevis som er betrodd de oppregnede personene. Barneombudet tar opp spørsmålet om forbudet også omfatter personer som senere har fått tilgang til opplysninger som er gitt disse særlige yrkesutøverne.

Departementet tilsiktet ikke noen slik realitetsendring som Barneombudet har reist spørsmål om. Det skal fortsatt være slik at for eksempel barnevernet ved en senere rettssak om omsorgsovertakelse skal kunne gjøre rede for de opplysninger som barnevernet har fått fra helsepersonell. Men departementet er enig med Barneombudet i at tvisteloven § 22-5 første ledd kan gi grunn for en viss tolkingstvil. Departementet foreslår derfor å endre bestemmelsen, slik at denne uklarheten blir ryddet av veien.

I tvisteloven er det innført en ny regel som sier at anke over dom kan nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Nektelsen kan begrenses til enkelte krav eller ankegrunner.

Disse nye reglene vil bare få praktisk betydning for saker som ikke gjelder formuesverdier, eller der ankegjensstandens verdi utgjør minst kr 125 000. Der uenigheten knytter seg til lavere formuesverdier, vil det fortsatt gjelde en regel om at det er nødvendig med lagmannsrettens samtykke for å få anken fremmet. Twisteloven hevet det øvre taket for denne samtykkeregelen fra kr 50 000 til kr 125 000.

Under forberedelsen av tvisteloven var det uenighet om innføringen av denne sivilsaksregelen i sivilprosessen. Ved behandlingen av tvisteloven gjorde Stortinget derfor slikt vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen om å vurdere og utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag om mulighet for å anke avslått henvisning på grunnlag utover saksbehandling i saker som dreier seg om verdier over 125 000 kroner."

Under henvisning til dette vedtaket ble det i høringsbrevet fremmet forslag om at muligheten til å overprøve ankenektelse ikke skal være begrenset til feil ved saksbehandlingen, men at tvistelovens generelle regel om overprøving av beslutninger skal gjelde i stedet. Det vil si en noe snevrere adgang til å overprøve saksbehandlingen, men en mulighet til å prøve om avgjørelsen om ankenektelse er "åpenbart uforsvarlig eller urimelig". Departementet antok at endringen ikke vil få store konsekvenser.

Departementet har etter nærmere overveielse kommet til at det ikke er ønskelig å fremme lovforslag i samsvar med høringsbrevet. Departementet finner det vanskelig å se bort fra de konsekvenser som Høyesterett mener forslaget i høringsbrevet vil gi for arbeidssituasjonen i Høyesterett. Selv om lagmannsrettene praktiserer sikringsordningen slik som forutsatt ved vedtakelsen av tvisteloven, må man regne med at en god del avsilte parter ikke vil akseptere dette uten videre, men søke å få avsilingen omgjort etter anke til Høyesterett. Det vil påføre ankeutvalget nye oppgaver med å vurdere tingrettens dom, slik Høyesterett gjør rede for i sin høringsuttalelse.

Det må også legges vesentlig vekt på at det er et mål med tvistelovreformen å effektivisere rettspleien. Regelen om å nekte en anke fremmet må ses på som ett av virkemidlene for å oppnå dette.

Departementet mener fortsatt at tvistelovens sivilsaksordning gir tilstrekkelig rettsikkerhet. Forutsetningen for nektelse etter § 29-13 annet ledd er at alle de tre dommerne i lagmannsretten er enige om at det strenge vilkåret for nektelse er oppfylt. I merknadene til bestemmelsen er det presisert at "det kreves en høy grad av sikkerhet" for at resultatet ville blitt stående etter en full ankebehandling. Det er vanskelig å finne en begrunnelse for at disse rettsikkerhetsgarantiene ikke bør anses gode nok i sivile saker når de er gode nok i de fleste straffesakene.

1.4 Konsekvensanalyser

I Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) er det varslet at departementet vil komme tilbake til spørsmålet om administrative og økonomiske konsekvenser i denne proposisjonen, særlig med hensyn til IKT, og at det her vil bli redegjort for den planlagte innføring av bevilgninger til iverksetting av tvistelovreformen. Departementet vil komme nærmere tilbake til dette i samband med departementets budsjettforslag.

I Innst. O. nr. 110 (2004-2005) har justiskomiteen påpekt at de tilsiktede endringer ved loven ikke vil kunne inntre kun ved lovforslaget. Effekten vil også være avhengig av andre faktorer, blant annet ressurser, kunnskaper og arbeidskultur i domstolene. På denne bakgrunn fattet Stortinget dette vedtaket:

"Stortinget ber Regjeringen om å evaluere tvisteloven i løpet av tre år etter at loven er trådt i kraft."

På denne bakgrunn har departementet konsentrert oppmerksomheten i proposisjonen om hvilke opplegg for evaluering av loven som det tas sikte på og hvilke forutsetninger som bør foreligge for at loven kan tre i kraft.

Bakgrunnen for at departementet har skilt ut temaet konsekvensanalyser som eget kapittel i proposisjonen, er at det nå framstår som svært vanskelig å anslå de økonomiske og administrative virkninger

for domstolene av loven. Det er særlig usikkert om etterspørselen etter domstolenes tjenester vil øke, men også i hvilken grad domstolene vil øke sin effektivitet.

Departementet tar sikte på at det om alle saker - både før og etter ikraftsetting - blir nedtegnet opplysninger om tvistesum og sakstype, og om saken er forløst løst i minnelighet på noen av de tre måtene som er oppregnet i tvisteloven, det vil si i forliksråd, ved utenrettslig meklings eller i utenrettslig tvisteløsningsnemnd. Varigheten på de ulike typer rettsmøter og størrelsen på de sakskostnader som blir krevd erstattet av motparten, bør også nedtegnes. Allerede i dag registreres tidspunktet for inntreden av flere milepæler under saksbehandlingen, blant annet mottak av stevning, start på hovedforhandling og avslutning av saken. Det gjelder også om parten har prosessfullmektig. Videre bør idømte sakskostnader registreres i et representativt utvalg av forlikrådsdommer som ikke er uteblivelses-/fraværdommer.

Som nå bør det registreres antall saker som avvises og hvor mange som henholdsvis heves, avsluttes ved rettsforlik og ved dom. De ulike prosessformer og typer rettsmøter bør registreres. Det vil gi informasjon om antall saker etter småkravprosess, antall rettsmeklinger og antall saker behandlet etter forenklet domsbehandling, skriftlig behandling, delvis skriftlig behandling og med hovedforhandling.

Samlet sett vil slike registreringer gi verdifulle indikasjoner på om de viktigste mål med loven blir nådd, om flere tvister blir løst uten at det tas ut søksmål, om småkravprosessen har senket domstolster-skelen, om partenes sakskostnader blir redusert, og om prosessen blir raskere gjennomført.

Partenes kostnader til rettshjelp bør også undersøkes ved bruk av spørreskjema til et utvalg parter og/eller advokater for å få avklart i hvilken grad det er ulikhet mellom det parten faktisk blir avkrevd av advokaten, og det som blir krevd erstattet av motparten.

Uten bruk av nevneverdige ressurser bør det også være mulig å hente ut verdifull kunnskap fra domstolenes saksbehandlingssystem om hvordan andre av de nye reglene slår ut, for eksempel om økt grad av skriftlighet og mindre umiddelbar bevisførsel.

Ressursbruken per behandlet sak er avhengig av mange faktorer, særlig av sakenes kompleksitet, men også av domstolsstrukturen, som vil endre seg noe i de første årene etter ikraftsetting. Når forannevnte data sammenholdes med den type tidsstudier av dommerne som Domstoladministrasjonen DA har gjennomført i 2005-2006, og som vil kunne gjentas noen år etter ikraftsetting, vil en likevel ha et rimelig godt grunnlag for å anslå i hvilken grad loven har ført til produktivitetsvekst.

En billigere og mer effektiv tvistebehandling er ikke bare et mål i seg selv, men skal også fremme det mer overordnede mål om lettere tilgang til domstolene når det er behov for slik tvisteløsning. Dette er i sin tur en forutsetning for at den materielle rett i størst mulig grad skal slå gjennom. For at evalueringen av loven også skal kunne si noe om disse målene blir nådd, vil det blant annet være aktuelt å bygge på erfaringer som forbrukerorganisasjoner og lavterskeltilbud for rettshjelp gjør etter at loven trer i kraft. Men det dreier seg her om effekter som er vanskelige å måle, blant annet hvordan ressursulikhet mellom parter slår ut i ulike forhandlingssituasjoner, og hvordan risikoen for å svare for sakskostnader slår ut for viljen til å inngå forlik. Økt innsikt i slike komplekse spørsmål kan vanskelig nås uten at det blir gjort mer omfattende og vitenskapelige undersøkelser.

En evaluering av loven kan ikke bare konsentreres om tvistebehandling er blitt billigere og mer kostnadseffektiv. Loven skal også legge til rette for en rettfærdig, forsvarlig og tillitskapende behandling av rettsvister. Kvaliteten på domstolenes arbeid kan tenkes målt på ulike måter. Én mulighet er å sammenholde ankehyppheten med hvor ofte den påankede avgjørelsen blir opphevet eller ankeinstansen kommer til et annet resultat. En annen mulighet er at det før og etter ikraftsetting blir delt ut spørreskjemaer til aktørene i et utvalg saker. Dette for å få belyst hvordan dommere, advokater og parter opplever kvaliteten på prosessen og sin rolle under denne.

Loven inneholder ellers en lang rekke nye ordninger som bør analyseres særskilt med bakgrunn i et utvalg av saker. Her nevnes for eksempel opptak av forklaringer. Der nødvendig utstyr ikke er tilgjengelig, kan det etter ikraftsetting undersøkes hvor mye tid som går med til å føre forklaringer inn i rettsboka, og hvor mye tid som går med til å gå gjennom disse innføringene når de skal brukes. Når opptakutstyr er tilgjengelig, kan det undersøkes hvor mye tid som går med til opptak og innføringer og til å gå gjennom disse når de skal brukes, hvor ofte de blir lånt ut, og hvor ofte de blir påberopt i ankeinstansen.

Departementet vil forberede en evaluering med bakgrunn i de momenter som er nevnt foran.

Departementet har fortsatt ikke grunnlag for å angi forventet endring i sakstilgangen på en måte som gir et brukbart grunnlag for at det i budsjettssammenheng blir forutsatt endringer i domstolenes ressursbehov. Det samme gjelder for gebyrinngangen, som også er avhengig av sakstilgangen. Med domstolenes ressursbehov tenkes her bare på de løpende driftsutgifter etter at loven har trådt i kraft, slik at det ses bort fra de investeringsbehov som vil være knyttet til iverksettingen.

Det er så betydelig usikkerhet knyttet til det framtidige ressursbehovet at departementet ikke finner

det faglig forsvarlig å anslå noen økonomiske gevinster. DA har anslått at lovens viktigste økonomiske virkninger for domstolene vil gå ut på at behovet for dommerårsverk i lagmannsrettene vil bli redusert med om lag det samme som behovet for dommerårsverk i tingretten vil øke. Anslaget går ut på at reduksjonen er noe større enn økingen.

Departementet må på denne bakgrunn fastslå at det iallfall ikke er grunnlag for å frykte noen vesentlig øking av domstolenes løpende driftsutgifter på grunn lovens iverksetting. Før det er vunnet erfaringer med loven, ser departementet heller ikke grunn til å vente noen reduksjon av driftsutgiftene.

Selv om det ikke er grunnlag for å fastslå reduksjon i domstolenes driftsutgifter som følge av loven, gir høringsinstansenes svar grunnlag for en antakelse om at loven vil føre til en bedret produktivitet i domstolene, i den forstand at gjennomsnittskostnaden per sak vil bli redusert. Det vises til det forhold at saker etter småkravprosessen kanskje vil utgjøre om lag en tredel av sakene for tingretten. Departementet antar også at loven vil føre til bedret produktivitet ved at den i mange saker vil lede til sikrere og bedre avgjørelsesgrunnlag, særlig ved at det muntlige under hovedforhandlingen kan bli supplert med skriftlige framstillinger, utredninger og forklaringer.

Høringsinstansene har ikke tatt uttrykkelig stilling til i hvilken grad partenes kostnader med tvisteløsning vil bli betydelig redusert. Flere domstoler synes likevel forutsetningsvis å slutte seg til en slik konklusjon. Departementet mener en ganske betydelig reduksjon er en sannsynlig virkning av loven, men antakelsen er usikker. I tråd med dette antar departementet at loven vil bidra til at den materielle rett oftere slår gjennom.

Departementet mener at det er behov for å utvikle måltall for hvordan loven skal virke. De synliggjør for aktørene i hvilken grad det tas sikte på endring. På denne bakgrunn er departementet kommet til at det foreløpig bør settes disse måltallene:

- Når det ses bort fra saker som vil gå etter småkravprosessen, bør partenes faktiske sakskostnader i gjennomsnitt bli redusert med 30 prosent.
- Et gjennomsnittlig dommerårsverk bør gjennomføre to og en halv ganger så mange saker etter småkravprosessen som det i dag gjennomfører saker som behandles etter tvistemålsloven.
- Når det ses bort fra saker som vil gå etter småkravprosessen, skal hovedforhandling og ankeforhandling i gjennomsnitt ta 30 prosent kortere tid enn i dag.
- Når det ses bort fra saker som vil gå etter småkravprosessen, bør et gjennomsnittlig dommerårsverk gjennomføre 15 prosent flere saker enn i dag.

Ved fastsettingen av disse tallene er det lagt vekt på de innspill som er kommet fra høringsinstansene, samtidig som departementet ikke ser betenkeligheter ved at det settes ambisiøse måltall. Uansett vil en etterfølgende analyse gi verdifull kunnskap om hvilke faktorer som har bidradd til at målene eventuelt ikke er blitt nådd. Departementet finner grunn til å understreke at måloppnåelsen i en viss utstrekning vil avhenge av domstolenes budsjettmessige situasjon. Det kan også være aktuelt at det i samråd med DA blir formulert flere mål som kan være egnet til å bli tallfestet og etterprøvd.

1.5 Forutsetninger for ikraftsetting

I høringsbrevet har departementet drøftet hvilke forutsetninger som bør foreligge for at tvisteloven kan settes i verk. Dette munnet ut i en drøftelse av når loven bør tre i kraft. De mulige forutsetningene er gruppert, slik at forskrifter, opplæring, utviklingsarbeid, teknisk utstyr, konsekvensanalyser og restansenedarbeiding er viet særskilt oppmerksomhet.

Før tvisteloven trer i kraft, må Kongen i god tid ha gitt overgangsregler. I høringsbrevet er det redegjort for et utkast til slike regler. I korthet går utkastet ut på at loven skal tre i kraft samtidig i alle instanser, slik at den i sin helhet skal gjelde for alle saker som kommer inn til vedkommende instans etter ikraftsetningsdatoen. Når det gjelder behovet for å gi forskrifter før loven trer i kraft, er det gitt uttrykk for at flere av de forskriftene som nå gjelder, kan videreføres, og at det for øvrig i stor grad er ønskelig at det gis forskrifter i henhold til de nye hjemlene, men at det ikke er strengt nødvendig. Høringsinstansene har ikke hatt innvendinger på vesentlige punkter. Departementet ser ikke grunn til å gå nærmere inn på disse spørsmålene i denne proposisjonen.

Departementet mener det er en prioritert oppgave å skaffe domstolene tilstrekkelige midler til at DA får rom for å prioritere gjennomføring av et opplæringsopplegg av et slikt omfang som er skissert foran. En omfattende reduksjon i opplegget vil lett føre til at lovens intensjoner får vesentlig mindre gjennomslag i praksis.

Departementet er enig med DA i at det må utarbeides et opplæringsopplegg for dommerne i jordskifterettene. Tvisteloven får likevel mindre betydning for disse, slik at opplegget ikke behøver å være så omfattende som for dommerne i de ordinære domstoler. Det må også arrangeres kurs for forliksrådene om de nye reglene i tvisteloven.

Tvisteloven må føre til endring av flere av rutineene for saksbehandling og samhandling i domstolene. Det skaper i sin tur behov for å gjøre betydelige endringer i saksbehandlingssystemet for tingrett og lagmannsrett (LOVISA). Departementet anser det som

nødvendig at saksflyt og maler i dette systemet blir tilpasset den nye loven før den trer i kraft.

Det kan neppe anses som like nødvendig at all ledelsesinformasjon før ikraftsettingen blir tilpasset loven, men det er sterkt ønskelig. Slik tilpassing er ikke bare viktig for at ledelsesoppgavene kan bli dekkende utført i den enkelte domstol, men også for at sentrale myndigheter og forskere skal gis best mulig grunnlag for å vurdere virkningene av den nye loven.

Det bør ikke være noen nødvendig forutsetning for iverksetting av tvisteloven at det er lagt til rette for elektronisk utveksling av prosesskriv eller for opptak av forklaringer.

Flere av reglene i tvisteloven vil bare bli virksomme dersom nødvendig teknisk utstyr er anskaffet. Det gjelder først og fremst fjernmøter, elektronisk samhandling og opptak av forklaringer, men også i betydelig utstrekning fjernavhør. Loven bør kunne settes i verk uten at alle disse reglene blir virksomme.

Departementet fastholder synspunktene i høringsbrevet om at anskaffelse av teknisk utstyr ikke gjøres til absolutt forutsetning for iverksetting av loven. Men det bør forutsettes at det før iverksettingen er lagt en plan for investeringer i teknisk utstyr som nevnt for de alminnelige domstolene. En slik plan bør i særlig grad prioritere at det i løpet av kort tid blir anskaffet utstyr som gir langt de fleste rettssalene god lyd kvalitet ved fjernavhør; dernest utstyr som i en god del rettssaler gir god bildeoverføring. Dette er investeringer som vil føre til betydelig færre reiser til der retten befinner seg. Det vil gi besparelser for det offentlige i de sakene hvor det er det offentlige som dekker den ene partens kostnader med sakførsel, og i de sakene der det offentlige er part. Vel så viktig er det å framheve at slik teknologi i mange saker i vesentlig grad vil redusere partenes kostnader med å føre sak, slik at lovens mål om lettere tilgang til rettsapparatet der det er behov for det, vil bli bedre oppfylt. Det er i denne sammenheng vesentlig at denne teknologien ikke bare vil bidra til flere fjernavhør; den vil også legge forholdene til rette for hyppige fjernmøter. Uavhengig av de mål tvisteloven skal fremme, kan det også være andre grunner til å prioritere anskaffelse av slikt utstyr høyt. Det er grunn til å tro at det også vil kunne føre til betydelige reduksjoner i det offentlige kostnader med straffesaker.

Snarlig anskaffelse av opptaksutstyr i en del rettssaler bør også prioriteres, slik at en vinner erfaringer med hvilken nytte det er knyttet til slike opptak. Det gjelder både opptak av alle forklaringer i hovedforhandling og opptak av forklaringer utenfor hovedforhandling.

Departementet mener det er viktig med restansenedarbeiding før loven settes i verk, men det bør ikke gjøres til noen absolutt forutsetning.

Departementet fastholder i hovedsak sine betraktninger i høringsbrevet om iverksettingstidspunkt, men går nå inn for en annen ikraftsetningsdato. Ved avveiningen av hvilken dato som skal velges, er det to hovedhensyn som står mot hverandre:

- Det vil i vesentlig grad hemme oppnåelsen av lovens mål om den settes i verk uten at det er gjennomført de tiltak som er beskrevet som nødvendige, eller som det er påpekt bør prioriteres høyt.
- Lovens iverksetting vil utløse en endringsprosess som vil føre til de positive virkninger først og fremst at parters kostnader med tvisteløsning blir betydelig redusert, og at produktiviteten i domstolene øker.

Ved avveiningen av de to hovedmomentene er departementet kommet til at det bare er aktuelt å utsette iverksettingen til etter 1. juli 2007 dersom det er en betydelig sjanse for at effekten av loven derved vil øke vesentlig. Samtidig legger departementet til grunn at iverksettingsdatoen bør fastsettes lang tid i forveien, slik at aktørene har god tid til å innrette seg etter de nye reglene.

DA mener at de vesentlige forberedelsene med iverksettingstiltakene ikke kan komme i gang "før de økonomiske rammene er kjent". Utsagnet må ses i sammenheng med at DA mener at iverksettingstiltak ikke kan settes i gang før domstolene blir tilført "friske midler", slik at det til dette formålet unngås å ta midler "fra domstoldriften". Departementet er enig med DA og domstolene i at gjennomføring av iverksettingstiltak utløser et behov for økte økonomiske rammer til domstolene, men dette må det tas stilling til i det løpende budsjettarbeidet. DA har i svar på høringsbrevet anslått behov for en lengre tidsperiode enn først antatt for å kunne gjennomføre de omhandlede tiltak knyttet til endring av saksbehandlingssystemet.

På denne bakgrunn mener departementet at datoen for lovens iverksetting bør være 1. januar 2008.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anne Marit Bjørnflaten, Ingrid Heggø, Hilde Magnusson Lydvo og Tone Merete Sønsterud fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad, fra Høyre, Elisabeth Aspaker og André Oktay Dahl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Olav Gunnar Ballo, viser til behandlingen i Stortinget av Ot.prp. nr. 51 (2004-

2005), jf. Innst. O. nr. 110 (2004-2005), og er tilfreds med at man nå har fått lovforslag for gjennomføring og oppfølging av Stortingets vedtak.

Komiteen registrerer at det fremlagte lovforslaget representerer en vesentlig opprydding og samkjøring av begrepsbruk i en rekke lover, og komiteen støtter disse endringene.

Komiteen vil fremheve at en vesentlig del av målsettingen bak den nye tvisteloven er en mer effektiv rettsprosess, samtidig som man opprettholder og bedrer kvaliteten innen rettspleien.

Komiteen viser til at dommerens rolle i stor grad vil endres ved at dommeren får en langt mer aktiv rolle enn tidligere. Dette gjelder blant annet i forhold til styring av prosess og fremdrift. Komiteen forventer at dette vil gi en raskere og mer effektiv prosess.

Komiteen mener det er viktig at de som nå skal forvalte loven, får tilstrekkelig opplæring. Dette er av stor betydning for å få en smidig overgang til den nye lovgivningen; at brukere og forvaltere av loven er oppdatert i forhold til de endringer som blir gjort. Komiteen fremhever at dette gjelder private aktører, men også det offentlige og ikke minst dommerstanden. Komiteen viser i denne sammenhengen til at Domstoladministrasjonen har en egen post for opplæring på sitt budsjett. Det bør kunne forventes at en så stor reform som det endringene i tvisteloven representerer, må prioriteres høyt når det gjelder Domstoladministrasjonens kurs og opplæring i tiden som kommer.

Komiteen vil fremheve viktigheten av en stadig utbedring og videreutvikling av domstolenes IKT- og teknisk utstyr for øvrig. Komiteen mener dette er viktig for å øke effektiviteten i rettspleien. Det bør kunne forenkles og lette arbeidsbyrden til dem som har sitt virke i domstolene. Komiteen forutsetter at man jevnlig rullerer IKT-planer samt at man sikres tilstrekkelig ressurser i de årlige budsjettene til å følge opp vedtatte planer og satsninger på dette området.

Komiteen registrerer at departementet av hensyn til blant annet de momenter som er nevnt ovenfor, har satt ikrafttredelsen av loven til 1. januar 2008 og støtter denne ikrafttredelsesdato.

Komiteen mener en slik reform som den tvisteloven representerer, krever en meget grundig evaluering. Komiteen er tilfreds med at man får en slik evaluering etter at loven har virket i tre år. Komiteen slutter seg til at man i hovedsak bør la loven, slik den er vedtatt, være i funksjon en tid før den evalueres. Ved evalueringen kan eventuelle behov for nye endringer fremmes der dette er hensiktsmessig, eller dersom en ser uheldige eller utilsiktede virkninger av loven.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg de innspill som er kommet fra SNF om endringen i tvisteloven, men vil peke på at mange av disse momentene er blitt nøye vurdert i behandlingen av Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). Flertallet vil på generelt grunnlag påpeke at man som ledd i evalueringen av loven vil se på de erfaringer man har høstet med reglens funksjonalitet og effektivitet, og på denne bakgrunn vurdere eventuelle justeringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at komiteen har mottatt brev fra SNF (Samarbeidsutvalget for forlikråd og namsmenn) som har kommet med innspill disse mener er viktige momenter i forbindelse med innføring av ny tvistelov. Disse medlemmer ber Justisdepartementet ved evaluering av den nye loven også vurdere de innspill som er mottatt fra SNF.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til brev fra Sivilombudsmannen datert 17. oktober 2006 hvor det fremkommer en rekke anførsler knyttet til det fremlagte lovforslag. Disse medlemmer legger til grunn at den etablerte praksis med mulighet for innsyn i forvaltningens dokumenter videreføres. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til behandlingen av ny lov for Riksrevisjonen, jf. Innst. O. nr. 54 (2003-2004) fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om lov om Riksrevisjonen hvor et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti viste til at

"en klar forutsetning for at Riksrevisjonen skal kunne utføre sine oppgaver, er at den får tilgang på den informasjon som er nødvendig, innenfor rammen av lov og instruks."

Flertallet la her til grunn at det er Riksrevisjonens behov for opplysninger som kontrollorgan på vegne av Stortinget som må være avgjørende for vurderingen av retten til å kunne kreve opplysninger.

Disse medlemmer viser til at de samme prinsipielle hensyn gjør seg gjeldende i forhold til Sivilombudsmannen og har dannet grunnlaget for Sivilombudsmannens virke på vegne av Stortinget. Disse medlemmer slutter seg på denne bakgrunn ikke til forslaget om å endre sivilombudsmannsloven § 7, men foreslår at bestemmelsen i § 7 annet ledd strykes og legger til grunn merknadene gitt av Sivilombudsmannen i ovennevnte brev. Dette innebærer at nåværende annet ledd går ut, mens tredje ledd blir nytt annet ledd.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen gjøres følgende endring:

§ 7 annet ledd oppheves."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil forbeholde seg retten til å kunne fremme forslag til endringer, også før en eventuell evaluering, dersom disse medlemmer finner det åpenbart nødvendig eller hensiktsmessig.

Disse medlemmer er prinsipielt uenig i at Fylkesnemnden for barnevern og sosiale saker skal fungere omtrent som en særdomstol, slik ordningen fremstår i Ot.prp. nr. 76 (2005-2006). Disse medlemmer ønsker at disse sakene, som nå behandles i fylkesnemnd, legges inn under det ordinære domstolapparatet for å trygge rettssikkerheten for partene i slike saker. Dette gjelder også bruk av fagkyndige og advokater. Stiller en part med fagkyndig, må det også åpnes for at andre parter kan gjøre det samme. Dette for å sikre likebehandling og reell kontradiksjon.

Disse medlemmer støtter ikke at forslaget avveier hensynet mellom ressursbruk og rettssikkerhet, fordi det er fundamentalt galt å vurdere ressursbruk opp mot rettssikkerhet.

Disse medlemmer har merket seg at man i Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) Fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker velger å legge seg opp til tvisteloven, når det gjelder innholdet i flere av elementene i fylkesnemndene. Disse medlemmer vil advare mot en slik tilnærming, all den tid fylkesnemndene ikke er en domstol, men et forvaltningsorgan.

Disse medlemmer mener det er vesentlig forskjell mellom en administrativ behandling og en domstolsbehandling. Det er slik disse medlemmer ser det, ønskelig med en mulighet for en totrinns domstolsprøving. Man kan her se en likhet med andre alvorlige tvangsinngrep som for eksempel tvistelovens kapittel 39 om tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren, selv om ikke sakene kan sammenlignes direkte. Kapittel 36 gir en mulighet for en totrinns domstolsprøving og for at tingretten kan settes med fagkyndig utvalg.

Disse medlemmer mener en domstolsprøving med fagkyndige meddommere vil gi en god og forsvarlig behandling av sakene. Disse medlemmer er i utgangspunktet imot fylkesnemnder og ønsker at disse sakene går for de ordinære domstoler, men finner det riktig å fremme de konkrete endringer i denne sak. Disse medlemmer vil for øvrig vise til behandlingen av Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) Fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker som er under behandling i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

I lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen gjøres følgende endring:

§ 7 annet ledd oppheves.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover)

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-4 annet ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

For mindreåriges rett til innsyn i dokumenter gjelder § 14-1 første ledd.

§ 6-2 første ledd ny bokstav c skal lyde:

c) saker om patenter, kretsmønstre til integrerte kretser, planteforedlerretter, varemerker og design,

Nåværende bokstav c til e blir bokstav d til f.

§ 6-3 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Når en sak skal behandles i forlikrådet etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7, regnes utleggsbegjæringen som forliksklage.

Nåværende fjerde ledd blir femte ledd.

§ 6-4 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Når en sak er tatt til behandling etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7, regnes nedtegningen av saksøktes innvendinger som tilsvar.

§ 6-13 første ledd bokstav a skal lyde:

a) gebyr for behandlingen i forlikrådet, samt gebyret for utleggsbegjæringen når en sak behandles i forlikrådet etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7

§ 6-13 første ledd bokstav d skal lyde:

d) et beløp inntil fire ganger rettsgebyret for retts hjelp ved forliksklage eller tilsvar og saksforberedelse ellers, men inntil rettsgebyret dersom klageren i tillegg krever erstatning for kostnader ved utenrettslig inndriving etter annet ledd, og

§ 10-4 første ledd skal lyde:

(1) Hvis ikke saken avsluttes på annen måte, skal den *normalt* være avsluttet med dom innen tre måneder etter at stevning ble inngitt.

§ 14-1 første ledd nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Mindreårige parter over 15 år har samme rett til innsyn. Parter under 15 år kan gis innsyn når deres alder og modenhet tilsier det, men skal ikke gjøres kjent med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.

§ 19-1 annet ledd bokstav b skal lyde:

b) *som hever en sak som av andre grunner enn nevnt i bokstav a bortfaller uten realitetsavgjørelse,*

§ 22-3 første ledd skal lyde:

Det kan ikke føres bevis når dette vil krenke lovbestemt taushetsplikt for den som har opplysningene som følge av tjeneste eller arbeid for stat eller kommune, *familievernkontor*, postoperatør, tilbyder eller installatør av elektronisk kommunikasjonsnett eller -tjeneste, teknisk kontrollorgan eller statens luft-havnsselskap.

§ 22-5 første ledd skal lyde:

(1) *Retten kan ikke ta imot bevis fra prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trosamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklere i ekteskapsaker, leger, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere om noe som er betrodd dem i deres stilling. Det samme gjelder underordnede og medhjelpere som i stillings medfør er kommet til kunnskap om det som er betrodd de nevnte personer.*

§ 28-5 annet ledd første punktum skal lyde:

Dersom begjæringen om bevissikring er nødvendig av at en motpart etter § 28-3 annet ledd uten rimelig grunn har motsatt seg å medvirke til bevissikring og bevis tilgang eller uten rimelig grunn har bestridt begjæringen, kan plikten etter første ledd helt eller delvis falle bort.

§ 32-7 annet ledd skal lyde:

(2) Dersom det er fare ved opphold, kan kjennelse som beslutter *midlertidig sikring* treffes uten muntlig forhandling.

§ 32-11 første ledd tredje punktum skal lyde:

Ved midlertidige forføyninger til sikring av hovedkrav som bygger på at bestemmelser som iva-

retar miljøhensyn, er overtrådt, og som er besluttet på grunnlag av at kravet er sannsynliggjort, jf. § 34-2 første ledd, og etter muntlig forhandling, jf. § 32-7 første ledd, plikter saksøkeren bare å erstatte skade som nevnt i første *punktum*, dersom denne visste eller burde vite at kravet ikke bestod da sikringen ble besluttet.

§ 36-10 tredje ledd bokstav d skal lyde:

d) *dommen* går ut på tvang som ikke er vedtatt av fylkesnemnda.

§ 37-3 skal lyde:

1. I lov 20. juli 1893 nr. 2 om Stranding og Vrag gjøres følgende endringer:

§ 10 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversitting av fristen.

§ 10 tredje ledd første punktum skal lyde:

Gjelder søksmål i samsvar med annet ledd størrelsen av bergelønn, og er eieren framleis ukjent, reises det mot *staten*.

2. I lov 28. november 1898 om Umyndiggjørelse gjøres følgende endringer:

§ 2 annet til fjerde ledd skal lyde:

Denne skal bestaa av sorenskriveren - eller, hvor der i tingretten er flere dommere, en av disse - som *leder* samt to av *forlikrådsmedlemmene* efter rækkefølgen i oppnævnelsen. Er nogen av disse ved forfald eller ugildhet forhindret fra at gjøre tjeneste, indtræder *det* tredje *forlikrådsmedlemmet* og derefter *varamedlemmene*.

For tjeneste i retten og for skyss- og kostutgifter i den forbindelse har *forlikrådsmedlemmene* krav på godtgjørelse av staten etter forskrifter gitt av Kongen. Godtgjørelsen fastsettes av rettens *leder*. Fastsettingen kan *ankes* til lagmannsretten etter reglene i rettshjelploven § 27.

Rettens *leder* er tillike dens skriver.

§ 8 første ledd femte punktum skal lyde:

Udebliver han uden lovligt *fravær*, kan Retten, hvor den finder hans Afhørelse nødvendig til Sagens Oplysning, lade ham afhente ved Politiet enten til samme eller et senere Retsmøde.

§ 12 annet punktum skal lyde:

Øvrig gjælder med hensyn til vidner og sakkyn-
dige samme regler som for *sivile tvister*.

§ 13 første og annet punktum skal lyde:

Kan der ikke uden øiensynlig Skade eller Fare for Vedkommendes Velfærd udsættes med at fatte Be-
slutning om Umyndiggjørelse, indtil Undersøgelsen er tilendebragt, kan Retten eller, om ei heller dennes
Beslutning kan oppebes, *dens leder* foreløbig beslut-
te Anordning af Værgemaal. Denne Beslutning, der ei kan *ankes, forbliver* gjældende, indtil Sagen af Retten endelig er afgjort, hvilket bør ske snarest mu-
ligt.

§ 14 første ledd skal lyde:

Rettens avgjørelse træffes ved *dom*.

§ 15 første ledd skal lyde:

Rettens avgjørelse, hvorved vergemaal besluttes anordnet eller begjæringen derom avslaaes, kan paaankes til lagmandsret efter de regler, som gjælder for *sivile tvister*.

§ 16 skal lyde:

Foruten i de tilfælde, som nævnes i *tvisteloven* §§ 29-12, 29-13, 30-3 og 30-4, kan anken avgjøres uten ankeforhandling, hvis den paaankede avgjørelse gaar ut paa anordning av vergemaal, og *ankedomstolen* enstemmig finder det utvilsomt, at den bør ophæves som uriktig i sit indhold.

§ 17 oppheves.

§ 18 skal lyde:

Blir anken ikke avgjort etter § 16, skjer den videre behandling etter reglene i tvisteloven kapittel 29 og 30.

§ 21 skal lyde:

Blir en avgjørelse, hvorved vergemaal er besluttet anordnet, *ophævet, kan* ankedomstolen bestemme, at det anordnede vergemaal som foreløbig fremdeles skal forbli i kraft, indtil saken paany er avgjort.

§ 26 annet og tredje ledd skal lyde:

Ellers kan *anke* anvendes saavel av den, hvem erstatningspligt er paalagt - for den umyndiggjorte av vergen - som av overøvrigheten paa det offentliges vegne, dog kun paa det grundlag, at erstatningsspørsmålet er avgjort i strid med loven.

Øvrige avgjørelser kan ankes etter reglene som gjelder for sivile tvister.

§ 34 første punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse, hvorved vergemaal ophæves eller negtes ophævet, træffes ved *dom*.

3. I lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov gjøres følgende endringer:

§ 3 annet ledd annet punktum skal lyde:

Dog skal ved *anke og begjæring om gjenåpning* ikke tages Hensyn til Bestemmelser, der først er blevene gjældende, efterat den Afgjørelse blev truffen, i Anledning af hvilken der *ankes eller* begjæres *gjenåpning*.

§ 39 a sjette ledd skal lyde:

Kongen gir forskrifter med nærmere bestemmelser om gjennomføringen av tvungen omsorg, herunder bestemmelser om hvilke vedtak som kan overprøves etter reglene i *tvisteloven* kapittel 36.

§ 110 første ledd skal lyde:

En Dommer, et lagrettedlem eller *et skjønnsmedlem*, der som saadan handler mod bedre Vidende, straffes med Fængsel indtil 5 Aar.

§ 249 nr. 4 bokstav b skal lyde:

b) dersom retten enstemmig finner det utvilsomt at beskyldningen er utilbørlig uansett dens sannhet og at nektelse av bevisførsel er ønskelig av hensyn til den fornærmede. Sådan bevisførsel må aldri nektes dersom påtalemyndigheten eller saksøkeren på forhånd har tilkjennegitt at der vil bli påstått straff etter § 248 eller at der bare vil bli gjort *sivile krav* gjeldende.

4. I lov 9. juni 1903 nr. 7 om Statskontrol med Skibes Sjødygtighed m.v. gjøres følgende endringer:

§ 19 første ledd annet punktum skal lyde:

Han er i dette øyemed berettiget til å gjøre seg kjent med sakens akter, å rette begjæringer til retten, å stille spørsmål til vitnene, direkte eller gjennom rettens *leder*, og å gjøre de protokolltilførsler han måtte finne nødvendig.

§ 28 første ledd første punktum skal lyde:

Skjønnsmedlemmenes antall er to.

§ 31 skal lyde:

Det er ikke adgang til overskjønn, anke eller *gjenåpning*.

5. I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

De alminnelige domstoler er:

1. Høyesterett
2. lagmannsrettene
3. tingrettene

Forliksrådene er meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet som angitt i tvisteloven § 6-10.

§ 4 skal lyde:

Når saksmengden gjør det påkrevd, kan Høyesterett, for saker som skal avgjøres av fem dommere, deles i flere avdelinger etter bestemmelse av *Kongen*. For saker som skal avgjøres av tre dommere, kan Høyesterett nedsette ett eller flere utvalg, som betegnes som Høyesteretts ankeutvalg. Høyesteretts domstolleder leder behandlingen i avdelinger og utvalg og behandlingen av saker i storkammer eller plenum, som hun eller han er med i. Ellers ledes behandlingen av eldste dommer som er med.

§ 5 skal lyde:

I saker som etter lov skal avgjøres av Høyesteretts ankeutvalg, settes Høyesterett med tre dommere. Det kan bestemmes at slike saker skal avgjøres i avdeling med fem dommere.

I andre saker enn etter første ledd første punktum settes Høyesterett med fem dommere.

I særlig tidkrevende saker kan det bestemmes at ytterligere en eller to dommere følger forhandlingene og deltar i avgjørelsen i tilfelle forfall.

I saker etter første og annet ledd som er av særlig viktighet, kan det bestemmes at saken, eller retts spørsmål i den, skal avgjøres av Høyesterett i storkammer, satt med 11 dommere. Ved vurderingen skal det blant annet legges vekt på om det oppstår spørsmål om å sette til side en rettsoppfatning Høyesterett har lagt til grunn i en annen sak, eller om saken reiser spørsmål om konflikt mellom lover, provisoriske anordninger eller stortingsbeslutninger og Grunnloven eller bestemmelser Norge er bundet av i internasjonalt samarbeid. I helt særlige tilfeller kan det bestemmes at saken, eller retts spørsmål i saken, skal avgjøres av Høyesterett i plenum, som da består av alle Høyesteretts dommere som ikke er ugilde eller har forfall.

Får noen av rettens medlemmer forfall i saker etter fjerde ledd, kan retten avgjøre saken så lenge det er minst fem dommere tilbake. Er det ved avgjørelsen et like antall dommere, fratrer yngste dommer.

§ 6 skal lyde:

Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 5 første ledd første punktum, treffes før saken er fordelt til forberedende dommer, av Høyesteretts domstolleder. Etter fordeling treffes avgjørelsen av ankeutvalget, men slik at domstollederen treffer eventuell avgjørelse om at saken skal behandles i storkammer. eller plenum.

Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 5 annet ledd, treffes av domstollederen før den muntlige ankeforhandling er begynt, eller i skriftlige saker før partene har inngitt sitt siste skriftlige innlegg. Etter dette tidspunkt, kan to av avdelingens fem dommere kreve at avgjørelsen skal treffes med en sammensetning etter § 5 fjerde ledd. Domstollederen avgjør da om retten skal settes med 11 eller med alle Høyesteretts dommere.

Når det er truffet avgjørelse om at Høyesterett skal settes i storkammer, kan Høyesteretts domstolleder i stedet bestemme at avgjørelsen skal treffes av Høyesterett i plenum. Det skal gjøres hvis minst seks av Høyesteretts dommere krever det. Vedtak etter første punktum og krav etter annet punktum må i tilfelle settes fram før ankeforhandlingen eller den avsluttende skriftlige behandlingen i den forsterkede rett påbegynnes.

§ 7 skal lyde:

Når Høyesterett skal treffe avgjørelser som ikke gjelder de enkelte rettssaker, skal fem dommere være med ved avgjørelsen hvis ikke annet er bestemt ved lov.

I de avgjørelser som er nevnt i § 8 annet punktum, skal alle dommere være med, men avgjørelse kan treffes selv om noen av dommerne har forfall.

§ 8 skal lyde:

Høyesteretts domstolleder leder rettens forretninger, fastsetter tiden for dens møter og for behandlingen av sakene og fordeler forretningene mellom rettens medlemmer og i tilfelle dens avdelinger og utvalg. Alminnelige regler om dette kan fastsettes i en forretningsorden.

Har domstollederen forfall, gjør eldste dommer tjeneste så lenge ingen annen er oppnevnt.

§ 12 første ledd annet punktum skal lyde:

Istedenfor førstelagmannen eller en lagmann kan en av lagdommerne gjøre tjeneste som rettens *leder*.

§ 14 skal lyde:

I straffesaker settes lagmandsretten med lagrette eller med meddommere og i *sivile saker* med med-

dommere i de tilfælde, som *straffeprosessloven* og *tvisteloven* bestemmer.

§ 15 første ledd annet punktum skal lyde:

Både i *sivile tvister* og straffesaker må en dommer som etter § 12 første ledd kan gjøre tjeneste som rettens *leder*, alltid være med.

§ 20 annet ledd skal lyde:

Domstoladministrasjonen kan oppnevne en særskilt dommer til en eller flere bestemte straffesaker eller til å styre skjønn, ekspropriasjonssaker eller saker som reises under ett etter *tvisteloven* § 4-5 første ledd, når det er påkrevet fordi saken er vidløftig eller fordi forretningene bør ledes av samme dommer i flere domssokn. For skjønn, ekspropriasjonssaker og saker etter *tvisteloven* § 4-5 første ledd kan domstoladministrasjonen oppnevne et varamedlem som skal følge forhandlingene og tre inn i retten om formannen får forfall.

§ 21 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Retten settes med meddommere i de tilfelle som *tvisteloven* og *straffeprosessloven* bestemmer.

§ 30 skal lyde:

Naar en overordentlig domstol nedsættes eller naar en særskilt dommer opnævnes efter § 20 til at utføre forretninger i flere domssogn, skal det, hvis ikke loven gir regler om det, tillike bestemmes, hvilken domstol skal behandle *anke* og begjæring om *gjenåpning*.

§ 33 c annet ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

For Høyesterett fastsetter Kongen antall dommerstillinger.

§ 36 annet ledd første punktum skal lyde:

Ved denne prøvelse legger retten i *sivile tvister* og private straffesaker saksøkerens fremstilling til grund, saalænge det ikke er godtgjort, at den er uriktig.

§ 37 skal lyde:

Har en domstol tat en sak til behandling, og saken ikke hører under norsk domsmyndighet, kan vedkommende regjeringsdepartement paa det offentliges vegne fremsætte indsigelse og *erklære anke* til Høiesteret for at faa saksbehandlingen og avgjørelsen kjendt ugyldig. For denne anke gjelder ingen tidsfrist eller ankesum.

§ 38 tredje til femte punktum skal lyde:

Dersom den domstol som i tilfelle skal overta saken, motsetter seg overføring, avgjøres spørsmålet av den domstol som er nærmest overordnet den domstol som saken er brakt inn for, eller av Høyesteretts *ankeutvalg* dersom saken står for lagmannsretten. Søknad om overføring har bare oppsettende virkning når retten bestemmer det. Beslutninger etter denne paragraf kan ikke *angripes*.

§ 39 oppheves.

§ 43 første ledd annet punktum skal lyde:

I andre saker end straffesaker foregaar bevisoptagelsen efter reglerne i *tvisteloven*.

§ 43 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Også i de her nevnte tilfelle gjelder reglene om bevisopptak i *sivile tvister* når ikke annet er bestemt ved lov.

§ 45 første ledd annet punktum skal lyde:

Anke kan erklæres baade av parterne og av den ret, som har stillet anmodningen.

§ 46 annet ledd annet punktum skal lyde:

Når hensiktsmessighetsvurderinger tilsier at flere domstoler er kompetente, avgjør departementet ved hvilken rett handlingen skal finne sted.

§ 46 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Retten avgjørelse kan *ankes* av vedkommende regjeringsdepartement.

§ 47 annet ledd skal lyde:

Før beslutningen treffes, skal retten i *sivile tvister* gi motparten høve til å uttale seg og i straffesaker påtalemyndigheten, siktede og forsvareren dersom forsvarer er oppnevnt.

§ 51 a første ledd annet punktum skal lyde:

Retten beslutning om at et tolkningsspørsmål skal eller ikke skal forelegges for EFTA-domstolen, kan ikke *angripes ved anke*.

§ 53 første ledd annet punktum skal lyde:

For meddommere og *skjønnsmedlemmer* gjelder ikke krav om statsborgerskap forutsatt at de fyller vilkårene i § 65.

§ 60 første punktum skal lyde:

Alle dommere unntatt meddommere og *skjønnsmedlemmer* skal gi skriftlig forsikring om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter.

§ 63 a tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Taushetsplikten gjelder heller ikke om det som er framkommet i de deler av et saksdokument som allmennheten kan gis innsyn i etter reglene i tvisteloven kapittel 14.

Overskriften til 4de kapittel skal lyde:

Utvalg av lagrettemedlemmer, meddommere og skjønnsmedlemmer.

§ 71 første ledd annet punktum skal lyde:

Til hvert av utvalgene velges to ganger så mange meddommere som det antas at det i løpet av ett år vil falle rettsdager i *sivile tvister* og straffesaker med meddommere fra disse utvalgene.

§ 86 a fjerde ledd skal lyde:

Rettsens avgjørelse etter denne paragraf kan ikke *angripes*.

§ 87 første ledd første punktum skal lyde:

Meddommere av de særlige utvalg i lagsognet eller rettskretsen oppnevnes av rettsens *leder* blant dem som er særlig kyndige i den bedrift eller i den gren av bedriften som det er spørsmål om, idet reglene i § 86 a får tilsvarende anvendelse.

§ 91 første ledd første punktum skal lyde:

Treffer loddet et lagrettemedlem eller en meddommer, som etter § 106 eller § 107 ville være utelukket fra å gjøre tjeneste i noen av sakene, eller som har meldt eller vites å ha gyldig *fravær*, skal han forbigås.

§ 91 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes av rettsens *leder* eller en annen dommer.

§ 95 første ledd første punktum skal lyde:

Rettsens *leder* sørger for at de lagrettemedlemmer eller meddommere som er trukket ut, får meddelse om det.

§ 95 tredje ledd skal lyde:

Viser det seg at et lagrettemedlem eller en meddommer har gyldig *fravær* eller at vedkommende skulle vært slettet av fortegnelsen etter § 81 første, annet eller tredje ledd, eller er siktet for en straffbar handling som kan antas å medføre frihetsstraff eller tap av offentlig stemmerett, eller melder forfall eller nekter å møte, trekkes et nytt lagrettemedlem eller ny meddommer i vedkommendes sted.

§ 97 første punktum skal lyde:

Er antallet av de lagrettemedlemmer som møter og kan gjøre tjeneste i en sak, mindre enn 12, eller når lagretten skal settes med flere enn 10 lagrettemedlemmer, mindre enn 14, varamedlemmene iberegnet, uten at lagrettelisten i sin helhet er ugyldig, tilkaller rettsens *leder* det nødvendige antall blant de utvalgsmedlemmer som hurtigst kan komme til stede.

§ 98 skal lyde:

Varamedlemmene for meddommere kan etter omstendighetene innkalles til rettsmøtet eller varsles om å holde seg ferdige til å møte. Møter alle meddommere, kan *varamedlemmene* straks fritas for å være til stede.

Uteblir en meddommer, eller må han fratre, kan rettsens *leder* i ethvert tilfelle tilkalle en av de meddommere som bor nærmest rettstedet.

§ 99 tredje ledd første punktum skal lyde:

Rettsens *leder* lar snarest mulig sette opp en liste over de lagrettemedlemmer eller meddommere som har gjort tjeneste.

§ 100 første ledd skal lyde:

Første gang noen gjør tjeneste som meddommer, skal rettsens *leder* foreholde ham de plikter, som paahviler en meddommer, og ta imot hans forsikring om, at han saavel i denne sak som i alle fremtidige saker vil gi vel agt paa alt, som forhandles i retten, og at han vil dømme saaledes, som han vet sandest og rettest at være efter loven og sakens bevisligheter.

§ 101 annet ledd første punktum skal lyde:

Enhver som er oppført i det seneste manntall for kommunale valg i domssognet, plikter å gjøre tjeneste som rettsvitne, herunder vitne ved tvangsforretning og registreringsforretning, med mindre vedkommende vil være utelukket etter § 110 eller har gyldig *fravær*.

§ 105 skal lyde:

Hvis et lagrettemedlem, en meddommer eller et rettsvidne har gyldig *fravær*, plikter han at melde det i tide.

Til gyldig *fravær* medregnes omstendigheter som fører til at vedkommende ikke uten fare for helbred eller velferd eller uten å forsømme viktige og uoppsettelige forretninger eller plikter kunne ha møtt. Som gyldig *fravær* kan også godtas særlig lang reisetid eller reiselengde mellom bopel og rettssted. For lagrettemedlemmer og meddommere regnes ingen andre offentlige verv som gyldig *fravær* enn vervet som medlem av fylkesting, militærtjeneste og tjeneste ved høyere rett.

§ 105 a første ledd første punktum skal lyde:

Godtgjørelsen til lagrettemedlem, *jordskiftedommer* og meddommer fastsettes av rettens *leder* etter forskrifter gitt av Kongen.

§ 105 a tredje ledd skal lyde:

Avgjørelser om godtgjørelse etter paragrafen her kan *ankes* etter reglene i lov av 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. § 12.

§ 107 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *angripes*.

§ 112 skal lyde:

Naar en enedommer eller *leder av retten* er i et tilfælde, som er nævnt i § 106 eller § 107, skal han selv træffe de nødvendige forføininger.

Andre tjenestemænd som er i et saadant tilfælde, skal i tide si fra til rettens *leder*.

§ 113 første ledd annet punktum skal lyde:

Har retten flere medlemmer, bør han si fra til *rettens leder*, som beslutter, hvad der videre skal foretages.

§ 113 annet ledd skal lyde:

Er et lagrettemedlem, et rettsvitne, en protokollfører eller en annen embets- eller tjenestemann i sådan stilling, skal han si fra til *rettens leder*.

§ 115 skal lyde:

Før forhandlingen i den enkelte sak begynner, skal rettens *leder* gjøre lagrettemedlemmene eller meddommerne opmærksom på, at de er utelukket fra å gjøre tjeneste, hvis de er i noget tilfelle som er nevnt i § 106 eller § 107, eller hvis der for deres vedkommende foreligger sådanne omstendigheter som omhandlet i § 108, og han skal opfordre dem og partene til å si fra, hvis det måtte være tilfellet.

§ 117 skal lyde:

Reises spørsmål om utelukkning forut for det rettsmøte i *Høyesterett* hvor saken skal behandles, kan det settes rett til å avgjøre spørsmålet.

Også i andre domstoler kan spørsmål om utelukkning avgjøres forut for det rettsmøte hvor saken skal behandles. I så fall kan rettens *leder* treffe avgjørelsen alene dersom retten har flere medlemmer, men det kan også settes alminnelig rett til å avgjøre spørsmålet på forhånd når det kan gjøres uten vesentlig ulempe eller utgift. Er det spørsmål om å utelukke en enedommer eller domstolens *leder* eller to av domstolens faste medlemmer, kan enedommeren eller *lederen* beslutte at spørsmålet isteden skal forelegges

for den nærmest overordnede domstol, eller for Høyesteretts *ankeutvalg* dersom saken står for lagmannsretten.

§ 119 første ledd skal lyde:

Har en part krevd at alle eller de fleste dommerne ved en domstol skal vike sete som ugilde til å delta i behandlingen av en sak, kan den nærmest overordnede domstol, eller Høyesteretts *anke utvalg* dersom saken står for lagmannsretten, etter søknad fra domstolens formann beslutte at saken skal overføres til en annen domstol av samme orden. Den overordnede domstolens avgjørelse kan ikke *angripes*.

§ 120 skal lyde:

Hvis den myndighet, som skal opnævne stedfortræder for en utelukket tjenestemand, finder, at utelukkelsen savner grund, kan den *anke* kjendelsen med opsættende virkning. Avsiges kjendelsen under hovedforhandling, gjælder dette bare, naar saken allikevel utsættes.

Ellers kan en kjendelse, som avgjør, at nogen er ugild, ikke *angripes*.

En kjendelse, som negter utelukkelse i de tilfælde, som er nævnt i § 110 tredje led, kan heller ikke *angripes*.

§ 122 første ledd skal lyde:

Ved retsmøter forstaaes de møter, som en ret holder til forhandling mellem parter eller for at avhøre parter, vidner eller sakkyndige eller *undersøke realbevis*, eller som loven særskilt har betegnet som retsmøter.

§ 123 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* aapner, leder og slutter forhandlingen.

§ 123 annet ledd skal lyde:

Har retten flere medlemmer, avgjør den samlede ret indsigelser mot *lederens* procesledelse.

§ 129 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan *ankes* av dem som har vært til stede under forhandlingen.

§ 130 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Enhver kan *anke* et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

§ 132 annet ledd skal lyde:

Rettens *leder* kan begrense antallet av tilhørere for at hindre, at rummet blir overfylt.

§ 133 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* vaaker over, at forhandlingen foregår med orden og værdighet.

§ 133 annet ledd skal lyde:

Naar en part eller *hans stedfortræder*, procesfuldmægtig eller forsvarer er tilrettevist, kan retten beslutte at frata ham ordet, hvis han fremdeles optræder utilbørlig.

§ 133 fjerde ledd skal lyde:

Naar det regnes like med *fravær i saken*, at en part eller *hans stedfortræder* eller procesfuldmægtig vises ut eller fratages ordet, bør han først være gjort opmerksom paa denne følge.

§ 140 annet ledd første punktum skal lyde:

I rettsferiene løper ikke frister for prosesshandlinger som er nødvendige for å avverge *fraværavgjørelser*.

§ 140 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *angripes*.

Overskriften til 8de kapittel skal lyde:

Frister

§ 145 skal lyde:

Naar denne lov eller lovene om rettergangsmaaten for *sivile tvister* og i straffesaker eller loven om tvangsfuldbyrdelse har fastsat en frist, som maa gives ved indkaldelse til retsmøte eller til møte for dommer, skal til fristen lægges den tid, som antagelig vil gaa med til at reise fra opholdsstedet til retsstedet og til at forberede reisen.

§ 151 tredje ledd oppheves.

§§ 153 til 158 oppheves.

§ 163 a fjerde ledd skal lyde:

Advokater som skal innkalle vitner etter *tvisteloven* § 13-3 ved forkynning av vitnestevning, kan forkynne vitnestevningen gjennom posten, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev.

§ 193 annet ledd første punktum skal lyde:

Forkynnelser og meddelelser om *anke mot avgjørelser* som avslutter en sak eller en selvstendig del av en sak, eller om oppfriskning eller *gjenåpning* kan ikke rettes til prosessfullmektigen, med mindre prosessfullmakten uttrykkelig hjemler det eller tillike bemyndiger til å foreta de nevnte rettergangsskritt.

§ 195 første ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning kan ikke *angripes*.

§ 200 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

Erstatningssøksmål om en tjenestemanns eller det offentliges ansvar i anledning av rettslige avgjørelser kan ikke reises uten at

- a) avgjørelsen er opphevet eller forandret,
- b) avgjørelsen er bortfalt med den virkning at rettidig anke mot den ikke kunne tas under behandling eller avgjøres, eller
- c) tjenestemannen ved dom er kjent skyldig i straffbart forhold ved avgjørelsen.

For krav om at staten erstatter sakskostnader på grunn av feil ved rettens behandling, gjelder tvisteloven § 20-12.

§ 202 første til tredje ledd skal lyde:

En part som åpenbart uten grunn har anlagt søksmål eller latt det komme til søksmål eller erklært anke *over dom* eller begjært oppfriskning eller *gjenåpning*, skal pålegges å erstatte det offentlige helt eller delvis utgiftene ved saken; ved siden herav kan han straffes med bøter.

Det samme gjelder en *partshjelper*, *stedfortræder*, procesfuldmægtig eller retslig medhjelper.

Straff av bøter kan også ilegges en part, *partshjelper*, *stedfortræder*, prosessfullmektig eller rettslig medhjelper, når han unødig vidløftiggjør saken, eller når han ved falske eller åpenbart intetsigende påstander eller påskudd eller ved annen uredelighet har søkt å hindre sakens rette opplysning eller å trekke den utilbørlig i langdrag.

§ 203 skal lyde:

Den, som åpenbart uten grund har erklært *anke over kjennelse eller beslutning*, kan straffes med bøter. Hvis *anken* efter loven har opsættende virkning, kan det ogsaa paalægges ham helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt ved utsættelsen. § 202 andet led faar tilsvarende anvendelse.

§ 205 skal lyde:

Uteblir et vidne uten gyldig *fravær*, eller har det forsømt at melde sit *fravær* i tide, eller forlater det retsstedet uten tilladelse, før møtet er slut, kan det

straffes med bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt.

Har vidnet faat ny indkaldelse eller opfordring til at møte, og det uteblir igjen, kan det ilægges straf og erstatningsansvar én gang til.

Like med uteblivelse uten gyldig *fravær* regnes det, at et vidne maa vises bort, fordi det er beruset.

§ 207 skal lyde:

Unnlater eller nekter et vitne å etterkomme et pålegg fra retten om å undersøke registrerte regnskapsopplysninger, regnskapsmateriale, brev eller andre ting eller å gjøre og ta med seg oppteget, regnes det likt med uteblivelse *uten gyldig fravær*.

§ 208 skal lyde:

Negter en sakkyndig eller en retstolk at overta hvervet, og han ikke opgir nogen grund eller bare opgir en grund, som er forkastet ved retskraftig kjendelse, eller uteblir han fra et retsmøte uten gyldig *fravær* eller uten at melde sit *fravær* i tide, eller forlater han retsstedet uten tilladelse, før møtet er slut, eller gjør han sig skyldig i andet forsømmelig eller utilbørlig forhold, kan han straffes med bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt.

§ 209 skal lyde:

Undlater nogen, som ikke er part, at etterkomme et paalæg fra retten om at fremlægge eller gi *tilgang* til *realbevis*, og han ikke opgir nogen grund eller bare opgir en grund, som er forkastet ved retskraftig kjendelse, kan han ilægges straf og erstatningsansvar efter samme regler som for negtet vidnesbyrd.

§ 210 første punktum skal lyde:

Straf og erstatningsansvar efter §§ 205, 206, 207 og 209 kan ogsaa ilægges parter og *stedfortredere*, naar de efter *tvisteloven* § 23-1 eller § 23-2 pligter at møte, avgi forklaring eller forsikring, eller naar de efter samme lovs § 26-8 *annet ledd* pligter at fremlægge eller gi *tilgang* til *realbevis*.

§ 213 første ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Forlikrådet kan ikke ilegge straff eller erstatning etter dette kapitlet. Spørsmål om ansvar i anledning en sak for forlikrådet kan bringes inn for tingretten.

§ 217 første ledd skal lyde:

Avgjørelser, som ilægges straf eller erstatning paa den maate, dette kapitel tillater, eller som forkaster en begjæring om at ilægge erstatning eller straf i andre tilfælde, end §§ 202 og 203 nævner, kan *ankes*. Hvis saken er avgjort ved dom, er bevisbedømmelsen i hovedsaken bindende for *ankedomstolen*.

§ 217 tredje ledd skal lyde:

Ankes en kjendelse, som ilægges nogen straf, fordi han har negtet at etterkomme en retsavgjørelse, kan *ankedomstolen* ogsaa prøve rigtigheten av den avgjørelse, som ikke er etterkommet.

§ 221 annet ledd skal lyde:

Den som vil avlegge prøve, må sende Høyesteretts *domstolleder* erklæring fra Tilsynsrådet for advokatvirksomhet om at vedkommende kan få tillatelse hvis prøven består. Prøven omfatter utføringen av to muntlige saker. Minst en av disse må være en sivil sak for den ankende part med mindre Høyesteretts *ankeutvalg* av særlige grunner gir tillatelse til annet. For statsadvokat og fullmektig hos riksadvokaten kan en straffesak godkjennes som prøvesak selv om vilkårene etter første ledd nr 1 og 2 ikke er oppfylt. I samme sak kan det bare være en prøveadvokat, med mindre Høyesteretts *ankeutvalg* av særlige grunner gir tillatelse til annet.

§ 223 første ledd skal lyde:

Enhver advokat har rett til å ha en autorisert fullmektig til å opptre for seg i rettergang. Fullmektigen kan ikke opptre for Høyesterett, ved saker som behandles muntlig for lagmannsrett eller ved hovedforhandling for tingrett i saker om straff for forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år, uten at vedkommende har tillatelse etter § 221 eller § 220 til å være advokat ved vedkommende rett. Lagmannsretten kan for den enkelte sak tillate at en advokat opptre ved autorisert fullmektig ved hovedforhandling i andre saker enn saker om straff for forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år. I sivile saker kan fullmektigen opptre for Høyesteretts *ankeutvalg* når anken gjelder kjennelser og beslutninger avsagt av lagmannsrettene.

§ 230 første ledd tredje punktum oppheves. Fjerde punktum blir nytt tredje punktum.

§ 238 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven* om vitneplikt og vitneførsel gjelder så langt de passer.

§ 239 tredje ledd fjerde punktum oppheves.

6. I lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder for ledsagere for barn, alvorlig sinnslidende eller betydelig psykisk utviklingshemmede vitner og for vitner og sakkyndige som møter eller på annen måte avgir forklaring for gjen-

§ 13 skal lyde:

Når det etter § 7 eller etter lov om domstolene § 20 er oppnevnt en særskilt skjønnsstyrer for en forretning som strekker seg gjennom flere kretser, skal de samme *skjønnsmedlemmer* gjøre tjeneste i alle kretser. Ved rettslig skjønn oppnevnes *skjønnsmedlemmer* i så fall av skjønnsstyreren og ved skjønn som styres av lensmannen, av den tingrett som vedkommende lensmannsdistrikt hører under.

§ 14 første ledd første punktum skal lyde:

I hvert fylke skal det være et utvalg av *skjønnsmedlemmer* som oppnevnes av fylkestinget etter forslag fra tingrettene og fra kommunestyrene.

§ 14 tredje ledd første punktum skal lyde:

Fylkesrådmannen skal sende oppgave over alle *skjønnsmedlemmer* i det fylkesvise utvalg til tingrettene og jordskifterettene i fylket og til vedkommende lagmannsrett.

§ 15 skal lyde:

Sletting av *skjønnsmedlemmer* fra utvalget, jf § 14, foretas av fylkesrådmannen når *et skjønnsmedlem* flytter fra fylket eller for øvrig vilkårene for sletting foreligger etter reglene i *domstolloven* § 81. Før avgjørelse treffes, skal vedkommende *skjønnsmedlem* så vidt mulig få høve til å uttale seg, og han skal om mulig gis meddelelse om resultatet. Reglene i *domstolloven* § 82 om klage over urettelig føring m m i fortegnelsen gjelder tilsvarende. Klagen går til lagmannsretten. I stedet for *et skjønnsmedlem* som er slettet, oppnevner fylkesrådmannen en annen.

Beslutning om endringer i *skjønnsmedlemutvalget* meddeles tingrettene og jordskifterettene i fylket og vedkommende lagmannsrett.

§ 16 skal lyde:

Ektefeller, foreldre og barn, søsken eller noen, som er i like så nært svogerskap, må ikke ta del i samme forretning som bestyrer eller *skjønnsmedlemmer*.

§ 17 første ledd skal lyde:

Om ugildhet for skjønnsbestyrere og *skjønnsmedlemmer* gjælder de samme regler som for dommere.

§ 17 annet ledd annet punktum skal lyde:

I stedet for kjendelse træder en begrundet beslutning og istedenfor *anke* klage til retten etter § 31.

§ 18 skal lyde:

Bestyreren sørger for, at de *skjønnsmedlemmer*, som skal gjøre tjeneste, faar meddelelse om det.

Så vidt mulig bør *skjønnsmedlemmene* få tre dagers varsel hvis de bor i den by hvor forretningen holdes, og ellers en ukes varsel. I innkallingen skal de gjøres kjent med hvor lang tid forretningen med skjønnskonferansen kan antas å ville ta. Skjønnskonferansene bør holdes i umiddelbar tilknytning til skjønnsforretningen.

Varamedlemmer kan efter omstændighetene tilsiges til at møte eller til at holde sig færdige til at møte. Møter alle *skjønnsmedlemmene*, kan *varamedlemmene* straks fritages for at være tilstede.

Uteblir *et skjønnsmedlem*, eller maa *medlemmet* fratæde, kan bestyreren i ethvert tilfælde tilkalde *et* av de *skjønnsmedlemmene*, som bor nærmest forretningsstedet.

§ 19 skal lyde:

Hvis *et skjønnsmedlem* har gyldig *fravær*, pligter *vedkommende* at melde det i tide.

Til gyldig *fravær* medregnes saadanne omstændigheter som, at *skjønnsmedlemmet* ikke uten fare for helbred eller velfærd eller uten at forsømme vigtige og uopsættelige forretninger eller pligter kunde ha møtt. Av offentlige hverv regnes bare hvervet som medlem *av fylkesting* samt militær tjeneste og tjeneste ved høiere ret som gyldig *fravær*.

§ 20 skal lyde:

Første gang nogen gjør tjeneste som *skjønnsmedlem*, skal bestyreren foreholde *medlemmet* de pligter, som paahviler *et skjønnsmedlem*, og ta imot *medlemmets* forsikring om, at *medlemmet* saavel i denne sak som i alle fremtidige saker vil utføre sit hverv som *skjønnsmedlem* samvittighetsfuldt og efter bedste overbevisning.

§ 20 a skal lyde:

Godtgjørelse til *skjønnsmedlemmer* fastsettes av skjønnsbestyreren etter forskrifter gitt av Kongen. Ved skjønn som styres av en lensmann, kan fastsettingen påklages til tingretten etter reglene i § 31. Ved skjønn som holdes av en domstol kan fastsettingen *ankes* etter reglene i rettshjelploven § 27.

§ 21 første og annet ledd skal lyde:

En skjønnsbegjæring som er tatt til følge, skal straks sendes til forkynning for den annen part med en kort frist for å gi uttalelse. *Retten skal aktivt styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig saksbehandling ved å ha kontakt med partene og gi nødvendig veiledning. Det skal særlig legges vekt på om det er grunnlag for en minnelig ordning. Etter utløpet av fristen etter første punktum oppnevnes skjønnsmedlemmer. Innen en måned etter fristen skal skjønnsstyreren fastsette tid*

og sted for hovedforhandling eller et møte til muntlig saksforberedelse. Hovedforhandlingen eller saksforberedelsesmøtet skal holdes så snart som mulig, likevel slik at det som regel gis minst to ukers frist. Omberammelse som medfører utsetting, kan bare finne sted når det foreligger særlige grunner. *Etter forhandling under muntlig saksforberedelse kan retten avsi skjønn eller avgjøre tvist som nevnt i § 26 dersom den har forsvarlig grunnlag for det og partene har samtykket i slik behandling. Retten kan i samsvar med tvisteloven § 9-9 tredje og fjerde ledd pålegge partene å avgi skriftlige redegjørelser som inngår i avgjørelsesgrunnlaget.*

Fører ikke saksforberedelsesmøtet til at saken i sin helhet blir avgjort eller hevet, fastsettes snarest og senest en måned deretter tid og sted for hovedforhandling. *Retten kan fastsette et tidspunkt for avslutning av saksforberedelsen.*

§ 22 første ledd skal lyde:

Under skjønnsforretningen skal skjønnsstyreren avklare skjønnsforutsetningene og partenes standpunkter om verdsettingen, og partene skal gjøre rede for sitt syn og føre bevis. Saksøkeren gis som regel ordet før saksøkte. For skjønnsforretningen får tvisteloven §§ 9-11, 9-13 og 9-14 tilsvarende anvendelse. Om innføring i rettsbok og opptak av forklaringer gjelder tvistelovens regler for hovedforhandling tilsvarende under skjønnsforretningen. Etter avsluttet saksforberedelse gjelder reglene i tvisteloven § 9-16 for tilbud av nye bevis.

§ 23 skal lyde:

Har en part fravær i saken, og det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig fravær, skal forretningen utsattes, enten motparten møter eller ikke møter. Dog skal den fremmes, hvis der er fare eller uforholdsmæssig ulempe ved opphold, eller hvis motparten møter, og den som ikke møter har samtykket i, at forretningen fremmes.

Har saksøkeren fravær i saken, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig fravær, skal saken avvises, dersom ikke saksøkte møter og kræver saken fremmet.

Har saksøkte fravær i saken, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig fravær, men saksøkeren møter, skal forretningen etter hans forlangende fremmes eller utsattes.

§ 24 skal lyde:

Når skjønnsforretningen styres av lensmann, kan denne be stedets tingrett om å avgjøre tvist om bevis-tilgang.

§ 27 første ledd skal lyde:

I alle avgjørelser under forretningen tar saavel bestyreren som *skjønnsmedlemmene* del.

§ 30 skal lyde:

Kjendelser og beslutninger som træffes under en retslig skjønnsforretning kan ikke *ankes* av parterne uten i følgende tilfælde:

1. naar de avviser saken eller hæver, stanser eller utsætter den, eller naar de forkaster en avvisningspaastand i tilfælde, hvor retsmøtet paa forhaand er begrænset til avvisningsspørmaalet;
2. naar de angaar straf-, omkostnings- eller erstatningsansvar eller tredjemands pligt til at avgi forklaring eller forsikring, at *gi tilgang til realbevis* eller at gjøre tjeneste som sakkyndig.
3. Når kjennelsen tillater fortsatt behandling av saken i forfallstilfelle, jfr. § 11 tredje og fjerde ledd.

§ 31 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* på de samme vilkår som ville gjelde om avgjørelsen var truffet under rettergang.

§ 32 tredje og fjerde ledd skal lyde:

For *samtykke* til fremme av overskjønn for lagmannsretten gjelder bestemmelsene i *tvisteloven § 29-13 første, tredje og femte ledd* jf. *kapittel 17* tilsvarende så langt de passer.

Når den ene part begjærer overskjønn over deler av et skjønn, får også den annen part rett til å begjære overskjønn, selv om *kravet til ankegjensstandens verdi ikke er oppfylt eller fristen til å begjære overskjønn er oversittet*. Slik aksessorisk begjæring må framsettes innen den frist som fastsettes etter § 33 a første ledd. Bestemmelsene i *tvisteloven § 29-7 tredje og fjerde ledd* gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 33 skal lyde:

Begjæring om overskjønn må nevne:

- 1) den rett overskjønnet hører under, partene i overskjønnssaken og i tilfelle deres lovlige stedfortrederer,
- 2) det underskjønn som kreves overprøvd,
- 3) om det er hele underskjønnets avgjørelse eller bare deler av den som kreves overprøvd,
- 4) de feil ved avgjørelsen som begjæringen om overskjønn grunnes på, og
- 5) de omstendigheter som er avgjørende for retten til å kreve overskjønn.

§ 33 a første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Så vel i dette tilfelle som når begjæringen framsettes for tingretten, *forkynnes begjæringen for mot-*

parten, og det settes samtidig frist for uttalelse. Fristen bør normalt være tre uker.

§ 33 a annet ledd og tredje ledd tredje punktum oppheves. Nåværende tredje ledd første og annet punktum blir annet ledd.

§ 34 tredje ledd skal lyde:

Under skjønnsforretningen tiltrer *skjønnsmedlemmer* i samme antall som ved underskjønnet. Når en part krever det og rettens *leder* finner det påkrevet, kan antallet *skjønnsmedlemmer* økes til fire ved overskjønn over skjønn med to *skjønnsmedlemmer* og til seks ved overskjønn over skjønn med fire *skjønnsmedlemmer*. Når *tre dommere* deltar, avgjør rettens *leder* om det skal være med to eller fire *skjønnsmedlemmer*.

§ 36 skal lyde:

For øvrig får de regler som foran er gitt om rettslig skjønn, også anvendelse på overskjønn så langt de passer. *Tvistelovens* bestemmelser om anke i §§ 29-6, 29-10 første ledd, 29-16 annet til fjerde ledd og 29-19 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 37 annet ledd skal lyde:

Er underskjønnet avsagt av feil skjønnsmyndighet, kan saken fremmes til avgjørelse dersom retten er rett domstol for overprøving og hensynet til partene ikke tilsier ny prøving av rett skjønnsmyndighet. Ellers skal skjønnet oppheves på grunn av feilen. Etterpå sendes da saken til rett skjønnsmyndighet, eller skjønnet avvises dersom det ikke er adgang til fortsatt behandling.

§ 38 første ledd skal lyde:

*Et overskjønn kan bare ankes på grunn av feil i rettsanvendelsen eller den saksbehandling som ligger til grunn for avgjørelsen. Anken behandles etter reglene om anke over dommer i *tvisteloven* kapittel 29 eller 30.*

§ 39 første punktum skal lyde:

Ved fortsatt behandling av et opphevet skjønn skal skjønnsmyndigheten sammensettes med annen skjønnsstyrer og andre *skjønnsmedlemmer* med mindre partene erklærer at de ikke ønsker dette.

§ 40 skal lyde:

En *skjønnsforretning* kan forlanges gjenåpnet etter reglene i *tvisteloven* kapittel 31. Er skjønnet styrt av en *lensmann*, settes *begjæringen* fram for *tingretten*.

Det, som der er bestemt om dommere og domme, faar tilsvarende anvendelse paa *skjønnsmedlemmer* og skjøn.

§ 41 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 19-13 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 43 første ledd skal lyde:

I andre saker enn de som er nevnt i § 42, avgjøres spørsmålet om dekning av omkostningene etter reglene i *tvisteloven* kapittel 20. *Feil begått av en lensmann kan ikke kreves erstattet etter reglene i *tvisteloven* § 20-12.*

§ 45 første ledd skal lyde:

De bestemmelser, som er git i lov om domstolene § 200 første og annet ledd og § 204, faar tilsvarende anvendelse paa skjøn, som styres av lensmanden.

§ 48 annet ledd skal lyde:

En kjennelse hvorved saken som følge av en slik tvist nektes fremmet, er gjenstand for *anke etter reglene for anke over dommer*.

§ 49 første ledd skal lyde:

Hvis det oppstår tvist som nevnt i § 48 første ledd under en skjønnsforretning som styres av en *lensmann*, *namsfogd* eller *politistasjonssjef*, skal avgjørelse som går ut på å nekte saken fremmet, treffes ved beslutning av *bestyreren* og *skjønnsmedlemmene*.

§ 49 tredje ledd skal lyde:

Rettens kjennelse etter annet ledd er gjenstand for *anke etter reglene for anke over dommer*.

§ 54 b første ledd skal lyde:

Ved *anke fra* saksøkerens side gjelder bestemmelsene i § 54. Tilsvarende gjelder når det er saksøkte som *anker*, dersom han helt eller i det vesentlige får medhold. Ellers avgjøres spørsmålet om erstatning av saksomkostninger etter reglene i *tvisteloven* kapittel 20.

§ 58 første ledd annet punktum oppheves.

8. I lov 14. desember 1917 nr. 17 om vasdragsreguleringer skal § 20 nr. 1 første ledd lyde:

1. *Skjønnsmedlemmer* bør fortrinnsvis oppnevnes blant dem som har kjennskap til sådanne jord- og skogbruksforhold som er av særlig betydning i vedkommende distrikt.

9. I lov 14. august 1918 nr. 2 om utdrag i tvistemål og straffesaker gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om utdrag i sivile saker og straffesaker.

§ 1 skal lyde:

Når det skal avholdes muntlig ankeforhandling i Høyesterett, påhviler det den advokat eller part som først skal ha ordet, å bringe i stand et utdrag av saken til bruk under bevisførselen. Retten kan gi pålegg om å bringe i stand utdrag når det skal holdes rettsmøte etter tvisteloven § 30-9 tredje ledd.

§ 2 første ledd skal lyde:

Utdraget skal i tidsfølgende orden inneholde alle avgjørelser, paastande, *skriftlige fremstillinger om faktiske spørsmål* og skriftlige bevis, som kan være gjenstand for prøvelse av Høyesteret, samt ankeerklæringen og i tilfælde senere forberedende indlæg.

§ 4 annet ledd skal lyde:

Indleveringen skal ske inden en frist, som rettens leder fastsetter.

§ 6 første ledd første punktum skal lyde:

I *sivile saker* plikter den part som har istandbragt utdrag, å betale utgiftene ved mangfoldiggjørelsen.

10. I lov 14. august 1918 nr. 4 om rettergangsordningens ikrafttræden gjøres følgende endringer:

§§ 9, 10, 11, 95, 97, 103 og 105 oppheves.

11. I lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard gjøres følgende endringer:

§ 10 første og annet ledd skal lyde:

Skjønn i ekspropriasjonssaker avgis av tre *skjønnsmedlemmer*. Overskjønn avgis av fem *skjønnsmedlemmer* og styres av sysselmannen.

Er saken særlig viktig, kan Kongen etter begjæring av en part bestemme at en skjønnsstyrer som oppnevnes av Kongen og to *skjønnsmedlemmer* skal avgi skjønnet. Overskjønn avgis i så fall av fem *skjønnsmedlemmer* og styres av en skjønnsstyrer som Kongen oppnevner.

§ 11 annet ledd skal lyde:

Skjønnsmedlemmer og rettsvitner oppnevnes av retten.

12. Lov 26. juni 1926 nr. 2 om forandring i lovgivningen om Høyesterett oppheves.

13. I lov 5. mai 1927 nr. 1 om arbeidstvister gjøres følgende endringer:

§ 8 annet ledd skal lyde:

Medlem eller underavdeling som etter første ledd ikke har søksmålsrett, kan heller ikke opptre som *partshjelper* medmindre den som har søksmålsrett gir sitt samtykke.

§ 19 nr. 4 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 22-9 gjelder tilsvarende.

§ 19 nr. 4 tredje og fjerde punktum oppheves.

§ 20 skal lyde:

§ 20. *Partenes fravær.*

Hvis noen av partene uteblir, og det er opplyst eller sannsynlig, at han har gyldig *fravær*, skal saken utsettes.

Er det ikke opplyst eller sannsynlig, at han har gyldig *fravær*, og den annen part møter, kan han kreve saken fremmet. Saken skal i så fall så vidt gjørlig behandles, som om den *fraværende* part hadde vært til stede.

Hvis *ingen part møter*, og det ikke er opplyst eller sannsynlig, at noen av dem har gyldig *fravær*, skal saken heves.

§ 21 nr. 1 skal lyde:

1. Enhver plikter etter innkallelse fra rettens leder å møte som vidne for Arbeidsretten, når han bor eller opholder sig i Norge. Ved innkallingen skal det bestemmes om forklaringen skal gis direkte for Arbeidsretten eller ved fjernavhør.

§ 26 overskriften og nr. 1 til 3 skal lyde:

Anke.

1. Kjennelse hvorved Arbeidsretten avviser en sak fra Arbeidsretten eller fra tingrett, kan *ankes* til Høyesteretts *ankeutvalg*. *Ankefristen* er en måned.

2. Den, som ikke er part, kan *anke* en kjennelse eller beslutning som pålegger ham å avgi forklaring eller forsikring, fremlegge eller gi adgang til skriftlige bevis eller andre ting eller gjøre tjeneste som sakkyndig, eller som ilegger ham straff- eller omkostningsansvar. Partene kan *anke* kjennelser, som ilegger dem selv straff- og omkostningsansvar etter §§ 41 og 43.

Anken må erklæres straks, hvis vedkommende er til stede i retten, men ellers senest tre dager,

etterat han har fått meddelelse om avgjørelsen. Såfremt noen har optrådt som motpart eller kan betraktes som motpart, bør han underrettes om *anken*. Den har opsettende virkning for den *ankende*.

3. Rettens leder sender uten opphold *ankeerklæringen* med de nødvendige dokumenter og utskrifter til Høyesteretts *ankeutvalg*. Retten, den *ankende* og andre, som *anken* har betydning for, kan gi skriftlig uttalelse om saken. Påberopes kjennsgjerninger, som ikke tidligere er nevnt, skal uttalelsen alltid sendes gjennom retten.

§ 26 b nr. 1 skal lyde:

1. For saker som etter § 7, nr. 3 og 4 hører under tingrett gjelder denne lovs regler om rettergangs-måten for *Arbeidsretten*.

§ 26 b nr. 3 til 5 skal lyde:

3. Anke *over dom* i sak som nevnt i nr. 1 går til *Arbeidsretten*. For ankeretten gjelder ingen verdi-grense. Anke over kjennelse som avviser en sådan sak fra tingrett, hører også under *Arbeidsretten*. *Ankefristen* er en måned.
4. For anke til *Arbeidsretten* gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 29* med de endringer som følger av denne lov. *Anken* behandles av *Arbeidsretten* efter de regler som gjelder for andre arbeidsrettssaker.
5. For anke over andre kjennelser enn i nr. 3 nevnt og for anke over beslutninger gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 29*.

§ 39 overskriften og første ledd skal lyde:

Anke.

Sådanne kjennelser, som § 26 nr. 2 nevner, kan *ankes* efter de regler, som der er gitt.

§ 43 overskriften og nr. 1 skal lyde:

Fravær m.v.

1. Hvis et vidne eller noen, som ellers har fått særlig pålegg om å møte personlig, uteblir uten gyldig *fravær* eller ikke i tide har meldt forfall eller uten lov forlater møtet før det er slutt, kan han ved kjennelse under saken ilegges bøter og pålegges helt eller delvis å erstatte de omkostninger, som han har voldt.

Uteblir han efter ny innkallelse eller opfordring til å møte, kan han enda en gang ilegges bøter og omkostningsansvar.

Like med uteblivelse uten gyldig *fravær* regnes det, at en sakkyndig uten gyldig grunn nekter å overta sitt hverv eller forsømmer sin plikt, og at noen må avvises fordi han møter beruset.

§ 44 skal lyde:

§ 44. *Ansvar for anke*.

For åpenbart grunnløs anke kan Høyesteretts *ankeutvalg* ilegge bøter og omkostningsansvar.

14. I lov 21. februar 1930 om skifte gjøres følgende endringer:

§ 22 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven første, annen, fjerde, femte og sjette del, med unntak for kapittel 5, 6 og 16 III, samt § 9-6* får, for så vidt de passer, og ikke annet er bestemt, tilsvarende anvendelse på tvister for tingretten under offentlig skiftebehandling, dog således at det med hensyn til bevis og *bevisførsel* gjelder samme regler som under hovedforhandling i tvistemål. For adgangen til å opptre som prosessfullmektig gjelder *tvisteloven § 3-3 første til fjerde ledd*. Ved behandling av tvister i søksmåls former og ved anke gjelder *tvisteloven § 3-3 første til tredje ledd*.

§ 23 skal lyde:

Rettens avgjørelser er *dommer* når de avgjør en *rettstvist*. De er *kjennelser* når avgjørelsen efter lov om domstolene eller *tvisteloven* vilde ha vært kjennelse om avgjørelsen var truffet under søksmål.

§ 24 skal lyde:

Før retten avsier en *dom* efter § 23 første punktum, skal den så vidt mulig gi den eller dem som den angår, anledning til å uttale sig enten muntlig eller skriftlig.

I forhold til loddeiere kan oplesning av *dommen* i skiftesamling tre istedenfor forkynnelse.

§ 25 skal lyde:

Retten avgjør om en *avgjørelse* som er avsagt under behandlingen av boet, skal legges til grunn for den videre behandling før den er blitt rettskraftig.

§§ 26 og 27 oppheves.

§ 28 skal lyde:

Fristen for *anke* overfor en avgjørelse som ikke skal forkynnes eller meddeles vedkommende regnes fra den dag avgjørelsen blev truffet. Skal en avgjørelse meddeles vedkommende, regnes fristen for *anke* fra den dag meddelelsen er avsendt, såfremt den gis i brev.

Oppfriskning mot forsømmelse av frister eller rettsmøter under skiftebehandling gis ikke efterat boet er utloddet. Efter dette tidspunkt kan *gjenåpning* ikke kreves.

§ 29 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i § 20 får tilsvarende anvendelse når rettens avgjørelser angripes ved *anke*. Retten opnevner i disse tilfelle en prosessfullmektig hvis der ikke er bestyrer som saken overlates til.

§ 30 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning om å samtykke i eller henvide til søksmålsbehandling kan ikke angripes ved *anke*.

§ 31 annet ledd annet punktum skal lyde:

Men ellers kommer de almindelige regler om søksmål i *tvisteloven* til anvendelse, hvis ikke annet følger av bestemmelsene i denne lov.

§ 31 fjerde ledd skal lyde:

Rettens beslutninger etter denne paragraf kan ikke angripes ved *anke*.

§ 35 skal lyde:

Boets deling foretas ved utlodning, som fastsettes ved *kjennelse*.

§ 40 første ledd skal lyde:

Fristen for å anke over kjennelse om utlodning er en måned regnet fra utlodningsdagen. For slik anke gjelder reglene om ankesumgrense i tvisteloven § 29-13 tilsvarende.

§ 88 annet ledd annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven* §§ 32-5 til 32-8 og 34-2 til 34-7 får tilsvarende anvendelse.

§ 91 f annet ledd skal lyde:

Kjennelsen er gjenstand for *anke*.

§ 96 skal lyde:

For fordringer som er fastslått ved dom eller annet tvangsgrunnlag overfor avdøde eller samtlige ansvarlige loddeiere eller som er *avgjort* av retten i medhold av § 95, kan tvangsfullbyrdelse søkes både i de under rettens forvaltning stående midler og i loddeierens formue for øvrig.

§ 125 annet ledd skal lyde:

Skiftetakst hører under tingretten som herunder tiltres av *skjønnsmedlemmer*. Dommeren styrer og deltar i taksten dersom noen gjør gjeldende rett til på skifte å overta eiendom i kraft av odels- eller åsetesrett eller dommeren ellers finner grunn til det. I så fall settes retten med to eller fire *skjønnsmedlemmer* etter dommerens bestemmelse. Ellers holdes taksten av tre

skjønnsmedlemmer alene, med påfølgende avhjemling i rettsmøte.

§ 125 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Ved overtakst deltar fire *skjønnsmedlemmer*.

§ 125 fjerde ledd femte punktum skal lyde:

Spørsmålet om betaling av omkostningene ved overtaksten avgjøres etter reglene i *tvisteloven* kapittel 20.

15. I lov 12. juni 1931 nr. 1 i henhold til konvensjonen mellom Norge og Sverige om visse spørsmål vedrørende vassdragsretten av 11 mai 1929 gjøres følgende endringer:

§ 18 nr. 1 første punktum skal lyde:

1. Svensk innvåner som fløter i Norge og ikke representeres gjennom en norsk fløtningsforening plikter å ha en fullmektig bosatt her i riket som på hans vegne svarer for domstolene og andre myndigheter og mottar meddelelser i *sivile tvister* og andre anliggender som vedrører fløtningen.

§ 27 første punktum skal lyde:

Den som har tillatelse til et foretagende og som ikke har bopel her i riket kan av vedkommende departement pålegges å opnevne en av dette godkjent fullmektig som skal være bosatt innen riket og som på hans vegne svarer for domstolene og andre myndigheter og mottar meddelelser i *sivile tvister* og andre anliggender som vedrører foretagendet.

16. I lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker gjøres følgende endringer:

§ 9 annet ledd skal lyde:

Retten kan dog beslutte at et bevis skal føres gjennom særskilt bevisoptagelse, som i så fall foretas ved tingretten på vedkommende sted etter *reglene i tvisteloven*. *Anke* mot tingrettens avgjørelser går til Riksretten.

§ 9 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Dette utvalg som velges av retten skal i tilfelle ha tre medlemmer, derav én høiesterettsdommer, som tjenestegjør som *leder*, og to medlemmer av Lagtinget.

§ 10 tredje ledd første punktum skal lyde:

For øvrig gjelder om vidneplikten og plikten til å gjøre tjeneste som sakkyndig, og om fremgangsmå-

ten ved innkallelse og avhøring av vidner og sakkyn-
dige, *reglene i tvisteloven.*

17. I lov 27. mai 1932 nr. 2 om vekslar skal § 71
første ledd lyde:

Vekselforeldelsen avbrytes

ved at stevning er sendt til retten eller i tilfelle
klage til forlikrådet, eller ved at vekselkravet under
rettssak gjøres gjeldende til motregning, eller for øv-
rig inndras i saken (*jf. tvisteloven § 15-1*) eller

ved at vekselfordringen anmeldes i skyldnerens
bo dersom dette behandles av offentlige myndigheter
eller

ved at den mot hvem søksmål (motregningskrav)
som foran omtalt er reist, gir en formann varsel om
søksmålet (*tvisteloven § 15-9*). Den som har mottatt
sådan innvarsling, kan avbryte foreldelsen ved likele-
des å gi sin formann prosessvarsel.

18. I lov 27. mai 1932 nr. 3 om chekker skal § 53
første ledd lyde:

Sjekkforeldelse avbrytes

ved at stevning er sendt til retten eller i tilfelle
klage til forlikrådet, eller ved at sjekkravet under
rettssak gjøres gjeldende til motregning, eller for øv-
rig inndras i saken (*jf. tvisteloven § 15-1*) eller

ved at chekkfordringen anmeldes i skyldnerens
bo dersom dette behandles av offentlige myndigheter
eller

ved at den mot hvem søksmål (motregningskrav)
som foran omtalt er reist, gir en formann varsel om
søksmålet (*tvisteloven § 15-9*). Den som har mottatt
sådan innvarsling, kan avbryte foreldelsen ved likele-
des å gi sin formann prosessvarsel.

19. I lov 17. juni 1932 nr. 2 om enkelte bestemmelser
om fremmede konsulers rettsstilling skal § 1 før-
ste ledd bokstav b annet punktum lyde:

*Tvistelovens regler om bevisopptak i rettssak får
i så fall anvendelse.*

20. I lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing gjøres føl-
gende endringer:

§ 3 skal lyde:

Avgjørelser av registerføreren kan *ankes* av en-
hver som har rettslig interesse.

For *anke* etter første ledd gjelder reglene i *tviste-
loven* og domstoloven dersom ikke annet følger av

§ 10. *Anken* hører under lagmannsretten i det lag-
dømme der registerføreren har sete, og *behandles et-
ter reglene om anke over kjennelser og beslutninger.*
*Reglene i tvisteloven § 29-3 om begrensninger i an-
kegrunnene gjelder ikke.*

§ 9 første ledd annet punktum skal lyde:

Den som har forlangt tinglysingen, skal straks i
rekommandert brev underrettes om nektelsen og
grunnen til den samt om adgangen til *anke* og fristen
for det.

§ 10 første ledd første punktum skal lyde:

For den som har fått underretning etter § 9, er
fristen for å *anke* en måned fra den dag da underret-
ningen ble sendt.

§ 10 annet og tredje ledd skal lyde:

Om oversitting av *ankefristen* gjelder forvalt-
ningsloven § 31 tilsvarende, jf. likevel §§ 10 a og
10 b.

Registerføreren skal tilrettelegge saken for *anke-
domstolen* og gi slik redegjørelse for saken som er
nødvendig for *ankedomstolen*.

§ 10 a skal lyde:

Erklæres *anke* over at et dokument er nektet ting-
lyst etter utløpet av fristen etter § 10 første ledd første
punktum eller i tilfelle tredje punktum, kan *anken*
ikke tas til følge dersom dette kan medføre tap for
noen som i god tro har fått dagbokført et dokument
etter at det dokument som ble nektet tinglyst, var inn-
ført i dagboken.

Er det senere dagbokførte dokument en pantobli-
gasjon som følger reglene for omsetningsgjeldsbrev,
kan *en anke* heller ikke tas til følge dersom dette kan
medføre tap for noen som i god tro har ervervet obli-
gasjonen etter utløpet av fristen i § 10 første ledd før-
ste punktum. Innehaveren av en slik pantobligasjon
som er dagbokført etter det dokument som *anken*
gjelder, plikter etter pålegg av registerføreren å inn-
levere obligasjonen til påtegning om *anken* eller til
oppbevaring under saken. Registerføreren kan ned-
legge forbud mot at innehaveren avhender obligasjo-
nen før påtegning er gitt eller *anken* er endelig av-
gjort. *Anken* kan ikke tas til følge uten at obligasjonen
er gitt påtegning eller oppbevares hos registerføreren
eller på annen betryggende måte.

§ 10 b skal lyde:

Anke over at en pantobligasjon som følger regle-
ne for omsetningsgjeldsbrev, er blitt tinglyst, kan
ikke tas til følge dersom obligasjonen etter utløpet av

fristen i § 10 første ledd første punktum er ervervet av noen i god tro.

Innehaveren av obligasjonen plikter etter pålegg av registerføreren å innlevere den til påtegnning om *anken* eller til oppbevaring under saken. § 10 a annet ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

21. I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner skal § 30 nr. 2 lyde:

2. Rikstrygdeverket kan, når det finnes nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov la innhente forklaringer gjennom *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4* eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

22. I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner skal § 39 nr. 2 lyde:

2. Rikstrygdeverket kan, når det finnes nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov la innhente forklaringer gjennom *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4* eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

23. I lov 2. mai 1947 nr. 1 um prisereglar og prisedomstolar gjøres følgende endringer:

§ 6 skal lyde:

Prisedomstol er i fyrste instans *tingretten*.

§ 8 skal lyde:

For sakfyrehavinga gjeld reglane i *tvisteloven*, med dei avvik som er fastsett i denne lov.

§ 9 første ledd skal lyde:

Fylkesmannen avgjer kven som skal føra saki for staten, anten ein *advokat* eller ein embetsmann i påtalemakti.

§ 11 annet ledd oppheves.

§ 12 tredje ledd første punktum skal lyde:

Last som ikkje toler liggja, kan *retten* taka ved skal seljast gjennom namsmyndigheten etter reglane

om tvangssal så langt dei høver eller på annen for-svarleg måte.

§ 13 første punktum skal lyde:

Når skip eller last vert oreigna eller selde etter reglane i § 12 andre til fjerde leden, skal *retten* setja salssumen inn i Noregs Bank eller um det ikkje let seg gjera, setja pengane fast på annan måte etter beste skyn.

24. I lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjerder under krig, krigsfare og liknende forhold gjøres følgende endringer:

§ 13 skal lyde:

Anke over kjennelse eller beslutning har ikke i noe tilfelle oppsettende virkning med mindre vedkommende rett eller *ankedomstolen* bestemmer det.

§ 14 skal lyde:

Når forholdene er slik som nevnt i § 7 og det på grunn av særlige forhold vil medføre uforholdsmessig eller skadelig forsinkelse av rettergangen å bringe saker inn for *Høyesterett*, kan Kongen med virkning for hele riket eller for deler av det bestemme at lagmannsretten skal gjøre tjeneste som domstol i siste instans. Slik bestemmelse har den virkning at adgangen til å anvende *anke mot* avgjørelser av lagmannsrett faller bort, og avgjørelser som allerede er truffet, blir endelige, selv om *anke er* erklært.

25. I lov 3. desember 1951 nr. 2 om pensjonstrygd for skogsarbeidere skal § 39 tredje ledd lyde:

Tvister som måtte oppstå mellom trygdekontorer innbyrdes om krav og forpliktelse etter denne lov, avgjøres av Rikstrygdeverket.

26. I lov 21. mars 1952 nr. 1 om avståing av grunn m.v. til drift av ikke mutbare mineralske forekomster skal § 10 første ledd lyde:

Ved skjønn etter denne lov skal sakkyndige *skjønnsmedlemmer* oppnevnes hvis oppnevning-myndigheten finner det ønskelig.

27. I lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt skal § 48 nr. 5 femte punktum lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversittelse av fristen på de vilkår som er fastsatt i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

28. I lov 29. mai 1953 nr. 1 om rett til handverkarar o.a. til å selja ting som ikkje vert henta skal § 4 første punktum lyde:

Er det reist sak om eit spørsmål som har noko å seia for retten til å selja eller kasta tingen, kan retten ikkje nyttast før *saka* er endeleg avgjort.

29. I lov 17. juli 1953 nr. 2 om erstatning for krigsskade på eiendom og interesse gjøres følgende endringer:

§ 6 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* §§ 28-3 til 28-5 gjelder tilsvarende.

§ 12 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Oppfriskning kan gis etter reglene i *tvisteloven* §§ 16-12 til 16-14.

30. I lov 17. juli 1953 nr. 9 om sivilforsvaret skal § 34 femte ledd lyde:

Kongen kan bestemme at skjønnnet i stedet skal avgis av de nemnder som er oppnevnt etter lov om militære rekvisisjoner av 29. juni 1951, § 13, jfr. § 14, eller at to *skjønnsmedlemmer* som fylkesmannen oppnevner til disse, skal være medlemmer av de nemnder som oppnevnes etter denne paragraf.

31. I lov 26. november 1954 nr. 3 om stønad ved krigsskade på person skal § 37 nr. 2 lyde:

2. Finner Rikstrygdeverket det påkrevd, kan bevis opptas i samsvar med *tvisteloven*.

32. I lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kreditinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. skal § 5 annet ledd lyde:

Som ledd i sitt tilsynsarbeid kan Kredittilsynet kreve *bevissikring* ved domstolene etter domstoloven § 44. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes. For øvrig gjelder tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4.*

33. I lov 14. desember 1956 nr. 7 om forsynings- og beredskapstiltak skal § 7 annet og tredje ledd lyde:

Skjønnsnemnd som nevnt i første ledd skal ha 1 *leder* og 4 medlemmer, som alle med personlige *varamedlemmer* oppnevnes av Høyesteretts *domstolleder*. *Lederen og varamedlem for lederen* skal ha utøvet virksomhet som embetsdommer. De øvrige

medlemmer og *varamedlemmer* skal fylle vilkårene etter domstolovens § 53.

Nemndas avgjørelser er ikke gjenstand for over-skjønn, men kan påankes til Høyesterett på grunn av feil i saksbehandlingen eller *rettsanvendelsen*. For øvrig gjelder skjønnslovens regler om rettslige skjønn så langt de passer når ikke annet framgår av denne lov.

34. I lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvis-ter skal § 25 første ledd nr. 2 annen del lyde:

To av medlemmene med *varamedlemmer* skal oppnevnes etter innstilling fra det departement som statens lønnsaker hører under, og de to andre medlemmer med *varamedlemmer* skal oppnevnes etter forslag fra de forhandlingsberettigede hovedsammenslutninger i samsvar med reglene i lov om arbeidstviser § 11 nr. 1 annet og tredje punktum, nr. 2 og nr. 3.

35. I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskade-trygd skal § 45 lyde:

Rikstrygdeverket kan, dersom det finner det nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov, innhente forklaring gjennom *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

36. I lov 18. desember 1959 nr. 1 om mortifikasjon av skuldbrev m.v. gjøres følgende endringer:

§ 4 første og annet ledd skal lyde:

I mortifikasjonssak som hører under norsk domstol, gjeld vernetingsreglane i denne lova og i *tvisteloven* §§ 4-3, 4-4 og 4-7.

Krav om mortifikasjon lyt søkjaren bera fram for tingretten i den rettskrinsen der han har *det alminnelege vernetinget sitt*, men der dokumentet er underskrive, om søkjaren ikkje har *alminneleg verneting* i riket. Når to eller fleire som har rett eller skyldnad etter eit dokument, saman krev mortifikasjon, kan kravsmålet berast fram for retten i den rettskrinsen der ein av dei har *alminneleg verneting*.

§ 4 fjerde ledd skal lyde:

Kravsmål om mortifikasjon av atkomstdokument til leigerett til bustad med tilhøyrande dokument kan berast fram anten for retten i den rettskrinsen der søkjaren har *det alminnelege vernetinget sitt* eller for retten i rettskrinsen der bustaden er.

§ 6 annet ledd annet punktum skal lyde:

Reglane i *tvisteloven* om *opptak av prov i retts-sak*, gjeld då på tilsvarande måte så langt dei høver.

§ 8 annet ledd skal lyde:

Melder nokon seg før fristen er ute og gjer mot-mæle mot at dokumentet vert mortifisert, held saka fram etter dei vanlege reglane i *tvisteloven*.

§ 14 annet punktum oppheves.

37. I lov 3. mars 1961 nr. 1 om utlevering av lovbry-tere til Danmark, Finland, Island og Sverige gjøres følgende endringer:

§ 11 tredje til femte punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* i samsvar med reglene i straffeprosessloven kap 26. Fristen for å *anke* beslutningen er dog 3 dager. *Anke* har alltid oppsettende virkning.

§ 16 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* etter straffeprosessloven kap 26.

38. I lov 3. mars 1961 nr. 4 om varemerker gjøres følgende endringer:

§ 21 b annet ledd skal lyde:

Første ledd gjelder tilsvarende dersom Patentstyret antar at en eldre søknad som blir gjenopptatt etter § 19 tredje ledd eller *tatt under behandling* etter § 60, ville utgjort registreringshinder for en yngre søknad som allerede er imøtekommet.

§ 44 skal lyde:

Retten sender Patentstyret utskrift av dommer i *sivil sak* som er reist etter loven her.

§ 60 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en som søker om registrering av et varemerke, oversitter en frist fastsatt i eller i medhold av kapittel 2 slik at søknaden av den grunn ikke kan imøtekommes, skal *søknaden* på begjæring *likevel tas under behandling* såfremt det godtgjøres at søkeren selv og i tilfelle også dennes fullmektig har utvist all den omhu som med rimelighet kan kreves.

§ 60 tredje ledd første og annet punktum skal lyde:

Patentstyrets sjef bestemmer hvem som skal avgjøre begjæring *etter første ledd*. Avslag på *begjæringen* kan påklages til Patentstyrets annen avdeling.

39. I lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 annet ledd skal lyde:

Kjennelsen kan foruten av den som avgjørelsen går imot, *ankes* av påtalemyndigheten som skal få melding om en avgjørelse om godtaking av beviset.

§ 6 første ledd annet punktum skal lyde:

Saken reises i den rettskrets hvor den forsvunne hadde sitt *alminnelige verneting*.

§ 9 skal lyde:

Dom i sak om dødsformodning kan påankes og *begjæres gjenåpnet* av enhver som etter § 5 er eller ville ha vært rett saksøker, av vergen eller fullmektigen til den forsvunne samt av påtalemyndigheten.

40. I lov 5. mai 1961 om grannegjerde gjøres følgende endringer:

§ 16 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i *tvisteloven kapittel 20*.

§ 17 første ledd tredje punktum skal lyde:

Føresegna i *tvisteloven § 19-13 tredje og fjerde stykket* gjeld tilsvarande.

41. I lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshøve mellom grannar skal § 16 femte ledd annet punktum lyde:

Når avgjerda er endeleg, skal *leiaren av retten* tinglysa opplysning om erstatningsskyldnaden eller vederlagsskyldnaden og panteretten.

42. I lov 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal § 7 annet og tredje ledd lyde:

Reglene i *tvisteloven kapittel 22, med unntak for §§ 22-2, 22-6 og 22-7*, får tilsvarende anvendelse for Ombudsmannens rett til å kreve opplysninger.

Ombudsmannen kan kreve bevisopptak ved domstolene etter reglene i domstolslovens § 43 annet ledd. Rettsmøtene er ikke offentlige.

43. I lov 19. juni 1964 nr. 14 om avgift på arv og visse gaver gjøres følgende endringer:

§ 28 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Opplysningsplikt som påhviler noen som ikke er eller ikke antas å være, yter eller mottaker av avgifts-

pliktige midler, eller loddeier i boet, er begrenset som bestemt i tvisteloven §§ 22-9 til 22-11.

§ 37 annet punktum skal lyde:

Skjønnsbestyreren kan gi *oppfriskning* mot oversittelse av fristen.

44. I lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner gjøres følgende endringer:

§ 5 tredje ledd skal lyde:

Saken behandles etter reglene i *tvisteloven* for så vidt ikke annet følger av bestemmelsene nedenfor.

§ 6 annet ledd skal lyde:

Hvis den vernepliktige uten gyldig *fravær unnlater å møte* når han er innkalt til å møte personlig i retten, kan retten bestemme at han skal hentes av politiet til samme eller et senere rettsmøte.

§ 7 skal lyde:

Erklæring om *anke* og begjæring om *gjenåpning* kan uansett avgjørelsens utfall fremsettes av staten.

Gjenåpning kan kreves så lenge plikten til militær eller sivil verneplikt er til stede, og også på grunn av forhold som først er oppstått etter at saken er avgjort ved rettskraftig dom. *Tvisteloven* § 31-6 gjelder ikke.

Er fritaking innvilget, kan avgjørelsen omgjøres hvis det foreligger slike omstendigheter som kan begrunne *gjenåpning*. Reglene i §§ 4 flg. gjelder i så fall tilsvarende.

§ 8 annet ledd første punktum skal lyde:

Har den vernepliktige erklært *anke* eller begjært *gjenåpning* uten at resultatet blir endret til hans fordel, kan retten beslutte at han helt eller delvis skal erstatte omkostningene ved behandlingen i høyere instans eller ved *gjenåpning*, hvis retten finner at han ikke hadde rimelig grunn til å anvende vedkommente rettsmiddel.

§ 9 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Departementet avgjør i det enkelte tilfellet hvorvidt begjæring om *gjenåpning* av dom i sak om fritaking skal ha tilsvarende virkninger.

45. I vegtrafikklov 18. juni 1965 nr. 4 gjøres følgende endringer:

§ 31 a fjerde ledd fjerde punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes ved kjennelse og kan *ankes*.

§ 47 annet ledd skal lyde:

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor retts sak etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

46. I lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameige gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Avgjerda kan *ankast*.

§ 15 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Avgjerda høyrer under tingretten og skal takast i orskurd som kan *ankast*.

47. I lov 25. juni 1965 nr. 1 om forpaktning gjøres følgende endringer:

§ 11 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Skjønnsmedlemene bør så langt råd er vere dei same ved dei to skjønna.

§ 12 første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Leiaren av skjønnet fastset tid og stad for forretninga og kallar inn partane. Dersom ein part ikkje møter, og det er opplyst eller truleg at han har gyldig *fråvere*, skal forretninga til vanleg utsettast.

§ 12 annet og tredje ledd skal lyde:

Skjønnsmedlemene skal gå over eigedommen og gi ei skriftleg utgreiing om dei einskilde jorde, gjerde, grøfter, vegar, bruer, vassleidningar m.m. Dei skal òg gje skriftleg utgreiing om forpaktarbustad eller husvære, driftsbygningar og andre bygningar eller innretningar som forpaktninga omfattar. Over skjønnsforretninga skal det utferdast eit dokument som blir underskrive av *skjønnsmedlemene*. Rettkjend utskrift av forretninga skal snarast sendast til kvar av partane.

Vidare skal *skjønnsmedlemene* i tilfelle halde takst over buskap i samsvar med § 14 og over reiskap i samsvar med § 15.

48. I lov 10. juni 1966 nr. 5 om toll gjøres følgende endringer:

§ 8 nr. 3 bokstav b skal lyde:

b) som vitneprov eller ved *dokumenttilgang* under rettergang.

§ 39 første ledd første punktum skal lyde:

I midlertidige forføyninger til sikring av immaterialrettigheter etter *tvisteloven* § 34-7 skal det angis hvilke varer tollvesenet skal holde tilbake og i hvor lang tid tollvesenet skal søke å avdekke slike varer.

§ 39 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Er forføyningen besluttet uten innkalling til muntlig forhandling, kan vareeieren og enhver annen som er rammet av forføyningen, kreve etterfølgende muntlig forhandling som nevnt i *tvisteloven* § 32-8.

§ 39 sjettede ledd annet punktum skal lyde:

I tilfeller som nevnt i *tvisteloven* § 34-6 kan tollvesenet anmode retten om å treffe avgjørelse om at forføyningen er falt bort.

49. I lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten gjøres følgende endringer:

§ 8 annet ledd femte punktum skal lyde:

Er det på tale å utelukke Trygderettens leder eller to av Trygderettens faste medlemmer kan Trygderettens leder beslutte at saken skal forelegges for Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 15 nr. 2 annet punktum og nytt tredje punktum skal lyde:

Forklaring kan foruten av retten selv, opptas av en av dens medlemmer, saksforberedere, ved de alminnelige domstoler etter *reglene om bevissikring i tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4 eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

§ 15 nr. 3 annet og tredje punktum skal lyde:

For øvrig plikter enhver å avgi forklaring og gi *tilgang til gjenstander mv. som kan utgjøre bevis*, med de begrensninger som er nevnt i *tvisteloven* §§ 22-1 til 22-12. Den som opptar forklaringer etter reglene i nr. 2, kan gi fritak som nevnt i *tvisteloven* § 22-8 annet ledd og påbud som nevnt i *tvisteloven* § 22-10 annet punktum.

§ 15 nr. 4 oppheves, og nåværende nr. 5–7 blir nr. 4–6. Nr. 4 første ledd skal lyde:

4. Retten kan kreve at besitteren legger fram eller gir *tilgang til bevis når reglene i tvisteloven kapittel 22 ikke utelukker eller fritar for dette. Tvisteloven* § 26-7 gjelder tilsvarende.

§ 15 nr. 6 skal lyde:

6. Avgjørelser som nevnt under nr. 1-5 kan også treffes av rettens administrator.

§ 18 skal lyde:

En part har rett til å la seg bistå av prosessfullmektig etter samme regler som fastsatt i *tvisteloven kapittel 3* i søksmål for lagmannsrett og for tingrett.

§ 23 annet ledd skal lyde:

Søksmål kan av partene bringes inn uten forliksmegling for lagmannsretten i det lagdømme hvor den ankende part for Trygderetten har sitt *alminnelige verneting*.

§ 23 tredje ledd fjerde punktum oppheves.

§ 23 femte ledd annet punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversitting av søksmålsfristen *etter reglene i tvisteloven* §§ 16-12 til 16-14.

§ 25 fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelser om saksomkostninger kan *ankes* separat. Bestemmelsene i *tvisteloven* §§ 20-9 og 20-10 gjelder tilsvarende. *Ankedomstol* er den lagmannsrett som er nevnt i § 23 andre ledd i loven her. *Ankefristen er én måned* fra den dag vedkommende mottok underretning om avgjørelsen.

50. I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker gjøres følgende endringer:

§ 4 første ledd bokstav b skal lyde:

b) saker som forvaltningsorganet selv behandler eller avgjør i medhold av rettspleielovene (straffeprosesslovene, domstolloven, *tvisteloven*, *voldgiftsloven*, tvangsfullbyrdelsesloven, skjønnsloven) eller lover som knytter seg til disse lovene (konkursloven, skifteloven og gjeldsordningsloven), eller jordskifteloven eller rettsgebyrloven.

§ 27 tredje ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Er det etter § 27 b i loven her eller etter særskilt lovbestemmelse et vilkår for søksmål at klageadgangen er nyttet, eller at søksmålet anlegges innen en viss frist, skal parten i underretningen om vedtaket også gjøres oppmerksom på dette. I motsatt fall kommer slike vilkår for søksmål ikke til anvendelse overfor parten.

Ny § 27 b skal lyde:

§ 27 b (*vilkår for å reise sak for domstolene om vedtaket*).

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, kan bestemme at søksmål om gyldigheten av forvaltningsvedtak eller krav om erstatning som følge av vedtaket ikke skal kunne reises uten at vedkommande part har nyttet sin adgang til å klage over vedtaket, og at klagen er avgjort av den høyeste klageinstans som står åpen. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått 6 måneder fra klage første gang ble framsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

51. I lov 7. juli 1967 nr. 13 om husleieregulering m.v. for boliger gjøres følgende endringer:

§ 14 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Twisteloven § 18-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 15 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* for oversittelse av fristen.

§ 15 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Twisteloven § 18-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

52. I lov 15. desember 1967 nr. 9 om patenter gjøres følgende endringer:

§ 22 annet ledd annet punktum skal lyde:

Er søknaden henlagt eller avslått, skal dokumentene likevel ikke holdes tilgjengelige med mindre søkeren begjærer gjenopptakelse, påklager avgjørelsen eller begjærer *søknaden tatt under behandling* i medhold av § 72 eller § 73.

§ 50 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Begjæring om foregrepet tvangskraft må fremsettes før forhandlingene forut for dommen er avsluttet.

§ 52 femte ledd oppheves.

§ 53 annet ledd skal lyde:

Søksmålsfristene i § 52 fjerde ledd kommer tilsvarende til anvendelse på søksmål som her omhandlet.

§ 72 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en patentsøker, bortsett fra i de tilfelle som er nevnt i annet ledd, har oversittet en frist fast-

satt i eller i medhold av denne lov, og som følge av dette har lidt rettstap, skal saken likevel tas under behandling såfremt han godtgjør at han og hans fullmektig har utvist all den omhu som med rimelighet kan kreves.

§ 72 annet ledd annet punktum skal lyde:

Begjæringen må likevel være framsatt og årsavgiften betalt senest seks måneder etter fristens utløp.

§ 73 første ledd innledningen skal lyde:

Har søkeren i de tilfelle som er omhandlet i §§ 31 eller 38, sendt dokument eller avgift med postoperatør og sendingen ikke kommer frem til Patentstyret i rett tid, skal *søknaden tas under behandling* dersom handlingen blir foretatt innen to måneder fra søkeren innså eller burde ha innsett at fristen var overskredet, likevel senest innen ett år fra fristens utløp, og

§ 73 annet ledd skal lyde:

Vil søkeren kreve *søknaden tatt under behandling* etter første ledd, må han innen den frist som der er nevnt, fremsette skriftlig begjæring om det til Patentstyret.

§ 74 første ledd skal lyde:

Er en patentsøknad som etter § 22 er tilgjengelig for enhver, henlagt eller avslått eller er et patent bortfalt, og får søkeren *saken tatt under behandling* på grunn av hva som foreskrives i § 72 eller § 73, skal Patentstyret utferdige kunngjøring om det.

§ 75 første punktum skal lyde:

Patentstyrets sjef bestemmer hvem som skal avgjøre *begjæring* i henhold til §§ 72 og 73.

53. I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning gjøres følgende endringer:

Ny § 3-8 skal lyde:

§ 3-8 (*adgang til ny sak*)

Et avsluttet oppgjør om menerstatning eller erstatning for tap i framtidig erverv eller utgifter, kan kreves opptatt til ny behandling hvis en forverring av skadelidtes helse rokker ved det som ble lagt til grunn for oppgjøret, og det er klar sannsynlighetsovervekt for at dette vil gi rett til en vesentlig høyere erstatning.

§ 3-9 tredje punktum skal lyde:

Når det finnes grunn til det, kan tingretten i den rettskrets der skadelidte har *alminnelig verneting*, et-

ter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning.

§ 3-10 tredje ledd skal lyde:

Avgjørelse etter denne paragraf treffes ved kjennelse av tingretten i den rettskrets der skadelidte har sitt *alminnelige verneting* med mindre spørsmålet bringes inn for den dømmende rett eller Pasientskadenemnda til avgjørelse i samband med avgjørelsen av erstatningskravet eller ved kjennelse forut for dette.

54. I lov 17. april 1970 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere skal § 14 annet ledd oppheves.

55. I lov 5. juni 1970 nr. 35 om utlevering for å få iverksatt vedtak om frihetsinngrep truffet av myndighet i annet nordisk land gjøres følgende endringer:

§ 6 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom vedkommende er lite å bebreide for oversittelse av fristen, kan retten likevel tillate prøving.

§ 6 annet ledd skal lyde:

Om *anke* og om saksbehandlingen ellers gjelder straffeprosesslovens regler, dog er fristen for *anke* 3 dager.

§ 7 tredje ledd skal lyde:

Om *anke* og saksbehandlingen ellers gjelder straffeprosesslovens regler.

56. I lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern gjøres følgende endringer:

§ 20 a første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Departementet kan forlenge denne fristen, og kan også gi *oppfriskning* for oversittelse av fristen. Reglene i *tvisteloven* §§ 16-12 til 16-14 gjelder her så langt de passer.

§ 20 b fjerde punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* §§ 16-12 til 16-14 gjelder så langt de passer.

57. I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. skal § 73 tredje ledd første punktum lyde:

Retten skal ta avgjerd om tap av arverett etter første og andre ledd i dom.

58. I lov 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet skal § 46 nr. 2 lyde:

2. Er atomulykken skjedd utenfor riket, kan søksmål bare reises i den rettskrets der vedkommende atomanlegg her i riket ligger, eller - når saken gjelder ansvar for innehaver av atomanlegg i utlandet - i samsvar med *tvisteloven* § 4-3 annet ledd.

59. I lov 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk gjøres følgende endringer:

§ 5 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Ved overskjønn kommer *tvisteloven* kapittel 20 til anvendelse for *behandlingen i den høyere instans*.

§ 37 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Ved overskjønn kommer *tvisteloven* kapittel 20 til anvendelse for *behandlingen i den høyere instans*.

60. I lov 28. juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten gjøres følgende endringer:

§ 59 skal lyde:

For odelsløsingsaker gjeld føresegnene i *tvisteloven*, så langt ikkje anna er fastsett i dette kapitlet.

§ 61 første ledd første punktum skal lyde:

Om stemninga gjeld føresegnene i *tvisteloven* § 9-2.

§ 64 annet punktum skal lyde:

I så fall held saka fram etter dei vanlege reglane i *tvisteloven*.

§ 65 første ledd første punktum skal lyde:

Når saka ikkje sluttar med frifinningsdom etter § 64 eller med forlik og heving, og domaren ikkje finn grunn til *vidare saksførebuing* med mekling, fastset han tid og stad for eit rettsmøte til førehaving av løysingssaka.

§ 69 tredje ledd skal lyde:

Har saksøkte motsegner mot løysingskravet, som ikkje er avgjorde tidlegare, held saksføreavinga fram etter dei vanlege reglane for *sivile tvistar*. Skal

retten setjast med meddommarar, kan desse etter loddtrekning takast mellom dei som har vore *skjønnsmedlemer* i saka.

§ 74 tredje ledd sjuende punktum skal lyde:

Mot oversitjing av fristen etter dette stykket kan det ikkje gjevast *oppfrisking*.

61. I lov 20. desember 1974 nr. 68 om vegfraktavtaler gjøres følgende endringer:

§ 41 femte ledd skal lyde:

Et krav som er foreldet, kan heller ikke gjøres gjeldende *overfor en saksøker* eller til motregning under rettergang.

§ 42 tredje ledd skal lyde:

Ved innenriks befordring kan søksmål foruten i rettskrets hvor det etter *tvisteloven kapittel 4* er verneting, også reises i rettskrets hvor godset ble overtatt til befordring eller hvor bestemmelsesstedet ligger.

§ 43 annet ledd første punktum skal lyde:

Dom, herunder *fraværdom*, avsagt av domstol i en konvensjonsstat, og forlik inngått eller bekreftet for slik domstol, kan fullbyrdes her i riket når dommen eller forliket kan kreves fullbyrdet i den stat der dommen er avsagt eller forliket inngått.

§ 47 første punktum skal lyde:

Bortsett fra når *krav mot saksøkeren* eller motregningsinnsigelse gjøres gjeldende i søksmål om krav som grunnes på samme fraktavtale, kan søksmål om ansvar for tap, skade eller forsinket utlevering bare reises mot den første eller den siste fraktfører eller mot fraktføreren ved den del av befordringen hvorunder den hending inntraff som voldte tapet, skaden eller forsinkelsen.

62. I lov 21. mars 1975 nr. 9 om nordisk vitnepliktt gjøres følgende endringer:

§ 1 tredje ledd skal lyde:

Reglane i straffeprosesslova og *tvisteloven* om innkalling og avhøyr av vitne gjeld tilsvarende, når ikkje anna følgjer av denne lova.

§ 3 skal lyde:

Ingen må påleggast å gje vitneforklaring i strid med reglane i straffeprosessloven §§ 117 til 125 eller *tvisteloven kapittel 22* (jf likevel barnelova § 21), eller med lovgjevinga i det landet der vitnet er busett.

§ 4 annet ledd skal lyde:

Reglane i straffeprosesslova § 115 første ledd og *tvisteloven § 24-5 første alternativ*, om avhenting av vitne som ikkje møter, kan ikkje brukast mot vitne så lenge det oppheld seg utanfor Norge.

§ 7 femte ledd skal lyde:

Fastsetting av godtgjersle etter denne lova kan *ankast* til høgare domstol etter reglane i rettshjelpsloven § 27.

§ 8 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Ein part som ikkje møter og som oppheld seg her i landet, kan avhentas etter reglane i *tvisteloven § 23-1 fjerde leden*.

§ 8 fjerde ledd skal lyde:

Elles gjeld reglane om paratar i *tvisteloven* og barnelova tilsvarende.

63. I sjømannslov 30. mai 1975 nr. 18 gjøres følgende endringer:

§ 20 nr. 2 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 får tilsvarende anvendelse.

§ 50 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 får tilsvarende anvendelse.

64. I lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lov- brytere m.v. gjøres følgende endringer:

§ 17 nr. 3 skal lyde:

3. Kjennelsen kan *ankes* i samsvar med reglene i straffeprosessloven kapittel 26. Fristen for å *anke* kjennelsen er 3 dager. *Anke* har alltid oppsettende virkning.

§ 19 nr. 2 fjerde punktum skal lyde:

Kjennelse om bruk av tvangsmidler kan *ankes* etter straffeprosessloven kapittel 26.

§ 20 nr. 1 fjerde punktum skal lyde:

Rettsens kjennelse om bruk av tvangsmidler kan *ankes* etter reglene i straffeprosessloven kapittel 26.

65. I lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område skal § 8 nr. 1 bokstav c lyde:

c) en vernetingsavtale som ikke fyller kravene i *tvisteloven § 4-6*, såframta avgjørelsen gjelder en

saksøkt som på avtaletidspunktet hadde *alminnelig verneting* i Norge og framleis har det.

66. I lov 10. juni 1977 nr. 73 om jernbaneansvar (jernbaneansvarsloven) skal § 7 lyde:

Søksmål kan reises i rettskrets hvor det er verne-ting etter *tvisteloven kapittel 4 II*, og dessuten i rettskrets på avreise- eller bestemmelsesstedet.

67. I lov 28. april 1978 nr. 18 om behandling av forbrukertvister gjøres følgende endringer:

§ 11 første ledd annet punktum skal lyde:

Er en sak for domstolene stanset etter § 15 annet ledd, må *prosesskriv* med begjæring om fortsettelse avgis innen samme frist.

§ 11 annet ledd skal lyde:

Stevning, eventuelt *prosesskriv*, sendes Forbrukertvistutvalget som videresender dokumentet til tingrett.

§ 11 fjerde ledd skal lyde:

Ved oversittelse av fristen i første ledd kan Forbrukertvistutvalget etter reglene i forvaltningsloven § 31 vedta at saken tas til (fortsatt) behandling i tingretten. Vedtaket om fristoversittelsen kan ankes til tingretten.

§ 12 skal lyde:

§ 12. *Gjenåpning.*

Reglene om *gjenåpning* i *tvisteloven kapittel 31* gjelder tilsvarende for saker ved Forbrukertvistutvalget i den utstrekning de passer.

68. I lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner skal § 4 tredje ledd lyde:

Anerkjennesspørsmålet kan også avgjøres av domstolene etter reglene i *ekteskapsloven kapittel 5*.

69. I lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift skal § 27 tredje ledd lyde:

Retten leder skal snarest mulig foreta befarings- eller tilsynsreise etter at krav om skjønn er innkommet. Med på befaringen skal være representant fra vedkommende kommune og reindriftsetaten, for å bistå *retten leder* med faglige vurderinger. Om mulig skal også lederen i vedkommende reinbeitedistrikt være med, foruten den som har krevet skjønn. Er det åpenbart at det ikke

er skjedd noen skade voldt av rein kan *retten leder* avvise saken av eget tiltak.

70. I lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer gjøres følgende endringer:

§ 10 nr. 3 skal lyde:

3. Dersom skyldneren har forlatt landet etter at fordringen oppsto, og fordringshaveren bare kan avbryte foreldelse ved skritt etter § 23, inntreffer foreldelse tidligst 1 år etter den dag da fordringshaveren fikk eller burde ha skaffet seg kunnskap om at skyldneren igjen har *alminnelig verneting* her i riket, eller om at foreldelsen kan avbrytes ved andre skritt enn etter § 23.

§ 15 nr. 1 nytt fjerde punktum skal lyde:

Foreldelse avbrytes også ved at fornærmede begjærer at påtalemyndigheten fremmer kravet i straffesak etter straffeprosessloven § 427.

§ 15 nr. 2 ny bokstav c skal lyde:

c) når fornærmede fremmer krav til pådømmelse i straffesak etter straffeprosessloven § 428.

§ 15 nr. 3 første og annet punktum skal lyde:

Er det avtalt at tvist om en fordring skal avgjøres ved voldgift, avbrytes foreldelse når voldgiftsak er innledet etter voldgiftsloven § 23. Er det ellers hjemmel for annen særskilt avgjørelsesmåte, avbrytes foreldelse ved at fordringshaveren gjør det som fra dennes side trengs for å sette saken i gang.

Nåværende § 15 nr. 3 annet punktum blir tredje punktum.

Ny § 15 a skal lyde:

§ 15 a. (*Gruppesøksmål*)

(1) Ved stevning i gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for de krav som faller innenfor rammen av søksmålet. Godkjennes ikke gruppesøksmålet, får avbrytelsen bare virkning for krav hvor det innen én måned etter at avvisningskjennelsen er endelig, er tatt nytt skritt til avbrytelse av foreldelsesfristen.

(2) Ved godkjenning av gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for krav som omfattes av godkjenningen, om avbrytelse ikke allerede har skjedd etter første ledd. I gruppesøksmål etter *tvisteloven § 35-6* blir avbrytelsen bare virksom dersom fordringshaveren registreres som gruppelem.

(3) For den som trer ut som gruppelem, fortsetter foreldelsesfristen å løpe fra det tidspunkt retten mottar melding om uttreden.

§ 19 nr. 1 skal lyde:

1. Er forfølgning i samsvar med §§ 15 eller 16 nr. 1 i rett tid innledet mot en av flere skyldnere, skal fordringen anses rettidig påtalt overfor de øvrige når fordringshaveren, før foreldelse er inntrådt, har gitt dem varsel om forfølgningen på den måten som er fastsatt i *tvisteloven* § 15-9, og senere forfølger sin fordring mot vedkommende innen 1 år etter at saken er avsluttet ved forlik, dom eller på annen måte.

§ 22 nr. 1 nytt femte punktum skal lyde:

Når fornærmede trekker sin begjæring om å få pådømt krav i straffesak, varer virkningen av rettidig påtale etter § 15 i ett år fra fornærmede meddelte domstolen eller påtalemyndigheten om tilbaketrekingen.

71. I lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. gjøres følgende endringer:

§ 6 b tredje og fjerde ledd skal lyde:

I saker etter § 6 første, andre og tredje ledd der både *skjønnsmedlemmer* frå *skjønnsmedlemutvalet* og jordskiftedommarar frå jordskiftedommarutvalet tek del, jf. § 9 siste ledd første, andre og tredje punktum, skal alle ha godtgjersle etter reglane for *skjønnsmedlemmer*, jf. lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 20 a.

Ved krav om skjønn etter § 6 første, andre og tredje ledd gjeld *tvisteloven* §§ 18-1 og 18-2.

§ 9 første ledd skal lyde:

I den einskilde saka er jordskifteretten samansett av ein jordskiftedommar som *leiar* og 2 oppnemnde jordskiftedommarar, og jordskifteoverretten av ein jordskifteoverdommar som *leiar* og 4 oppnemnde jordskiftedommarar.

§ 9 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Jordskiftedommaren nemner opp jordskiftedommarane frå dei utvala som er nemnde i § 8, ubunden av kommunegrensene.

§ 9 sjettede ledd første punktum skal lyde:

Når nokon av dei oppnemnde ikkje møter, eller ikkje kan gjere teneste, og heller ikkje nokon av dei oppnemnde varamedlemmer kan kome tilstades på rimeleg tid, kan *jordskiftedommaren* nemne opp andre for møtet.

§ 11 første punktum skal lyde:

Første gongen nokon gjer teneste som jordskiftedommar, skal *jordskiftedommaren* gjere han

kjend med dei pliktene ein jordskiftedommar har.

§ 12 annet ledd skal lyde:

Jordskiftedommaren kan avvise kravet av eige tiltak etter reglane i *tvisteloven* § 16-5.

§ 13 første ledd første punktum skal lyde:

Jordskiftedommaren fastset kva tid saka skal behandlast på åstaden.

§ 15 annet punktum skal lyde:

Retten kan sette frist for partane til å leggje fram dei endelege krava sine, jf. *tvisteloven* § 9-16.

§ 17 fjerde ledd skal lyde:

Dommen skal grunnngivast i samsvar med *tvisteloven* § 19-6.

§ 17 b annet ledd skal lyde:

Reglane om dommar, orskurder og andre rettslege avgjerder i *tvisteloven* *kapittel 19 I–III* gjeld tilsvarende for vedtak, med unntak av § 19-4 femte ledd og § 19-5.

§ 18 første punktum skal lyde:

Partar og vitne har plikt til å møte og forklare seg i samsvar med *reglane i tvisteloven* *kapittel 22–24*.

§ 22 første ledd skal lyde:

Partane skal få melding om avgjerder under *saka*. *Dommar, orskurder og vedtak* som vert sett til påanke, skal forkynnast.

§ 22 tredje ledd første punktum skal lyde:

For rettsboka og føringa av den gjeld reglane i tvisteloven *kapittel 13 II og 14*.

§ 24 skal lyde:

Så snart råd er etter at saka er rettskraftig, skal *jordskiftedommaren* ta eit rettskjent utdrag av rettsboka og få dette tinglyst. Alt av varig verdi skal takast med i utdraget. Dersom det er oppretta nye matrikkeleiningar i saka, må dette vere ført inn i matrikkelen før utdraget blir sendt til tinglysing. Etter tinglysinga skal utdraget oppbevarast på jordskiftekontoret.

Så snart saka er rettskraftig, skal *jordskiftedommaren* gi melding til kommunen i samsvar med lov om eigedomsregistrering.

Når *jordskiftedommaren* finn grunn til det, kan melding om reglar i medhald av §§ 23 og 60, avgjerder etter § 62 siste ledd og om anna som gjeld rettshøva i skiftefeltet, tinglysast på dei eigedomane det gjeld.

Det same gjeld når eit avslutta jordskifte ikkje trår i kraft på grunn av anke.

§ 29 tredje ledd skal lyde:

I samband med jordskifte kan *jordskiftedom-
maren* gi attest for samanslåing i samsvar med lov
om eigedomsregistrering § 18.

§ 60 annet ledd første punktum skal lyde:

Blir dom etter § 17 anka til lagmannsrett etter at
jordskiftet er avslutta, kan jordskiftedommaren endre
vedtak som nemnt i første ledd i tida fram til ankesa-
ka er endeleg avgjort, når føremålet for reglane har
falle bort eller kan oppnåast på annan måte enn opp-
havleg fastsett.

§ 61 annet ledd annet punktum oppheves. Nåværende
tredje til sjette punktum blir annet til femte punktum.
Tredje til femte punktum skal lyde:

Det same gjeld for vedtak etter § 62 fjerde og
femte ledd i saker der jordskifteretten held skjønn et-
ter § 6 første til tredje ledd. I saker som nemnt i § 6 b
andre ledd første punktum, kan rettsbruken, saks-
handsaminga og erstatningsutmålinga ankast til lag-
mannsretten. *Andre avgjerder av jordskifteretten* i
saker som nemnt i § 6 første til fjerde ledd, kan berre
ankast etter tredje ledd.

§ 61 tredje ledd innledningen skal lyde:

Desse avgjerdene kan ankast til lagmannsretten:

§ 61 tredje ledd bokstav c skal lyde:

c) Avgjerd om godtgjersle til vitne og sakkunnige
m.m. som etter særleg lovregel kan ankast til
høgare domstol.

§ 61 tredje ledd bokstav e og f skal lyde:

e) Avgjerd i spørsmål om *oppfrisking* mot fristfor-
søming.
f) Avgjerd om *gjenopning* etter § 73 første ledd.

§ 61 tredje ledd bokstav h skal lyde:

h) Andre avgjerder om saksbehandlinga eller retts-
bruken som jordskifteretten i særlege høve fast-
set kan ankast særskilt.

§ 61 nytt femte ledd skal lyde:

*Lagmannsretten skal behandle anke etter andre
ledd etter tvisteloven § 29-16 og anke etter tredje
ledd etter tvisteloven § 29-15.*

§ 62 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde til sjette
ledd blir tredje til femte ledd. Tredje ledd skal lyde:

Avgjerder som nemnt i § 61 tredje ledd kan *an-
kast* straks. Opplysning om dette, om frist etter § 63
første ledd og at avgjerda ikkje kan ankast seinare,
skal takast inn i avgjerda.

§ 63 annet ledd oppheves. Nåværende tredje til sjette
ledd blir annet til femte ledd. Annet og tredje ledd
skal lyde:

Anke skal givast inn til den jordskifteretten som
har tatt den avgjerda som *anken gjeld*. *Jordskifte-
dommaren* skal snarast råd gjere alle interesserte par-
tar kjende med *anken*.

For anke til lagmannsrett gjeld *elles tvisteloven
kapittel 29, så* langt reglane høver.

§ 64 skal lyde:

*Slutting eller iverksetting av jordskiftet må ut-
settast dersom det i rett tid er anka etter § 61 andre
ledd første til fjerde punktum eller etter § 61 fjerde
ledd. Overjordskifte* kan ikkje fremmast så lenge
anke til lagmannsrett som nemnt i første punktum,
ikkje er endeleg avgjort.

Om anke etter § 61 tredje ledd skal ha oppsetjan-
de verknad på same måten, skal avgjerast etter *tviste-
loven § 19-13 andre og tredje ledd*.

§ 65 første ledd skal lyde:

Så snart råd er etter at *anke til lagmannsrett* er en-
deleg avgjort, skal jordskifteretten halde fram med
eller ta opp att og gjere om skiftet i den mon det føl-
gjer av den endelege avgjerda.

§ 70 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Orskurdene som har ført til vedtak om tilbakevi-
sing, får rettskraft om dei ikkje blir *anka* innan fristen
er ute.

§ 71 første ledd annet og nytt tredje punktum skal ly-
de:

Dommar og *rettsfastsettande vedtak etter § 17 a*
kan ankast *til lagmannsretten*. For andre avgjerder i
*jordskifteoverretten gjeld reglane i § 61 tredje ledd
tilsvarande*.

§ 71 annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir
annet ledd. Annet og nytt tredje ledd skal lyde:

Om fristar, frå kva tid det er høve til *anke* og om
saksbehandlinga gjeld same reglar som for *anke* i
samband med jordskifte.

*Lagmannsretten skal behandle anke etter første
ledd første og andre punktum etter tvisteloven § 29-
16 og anke etter første ledd tredje punktum etter tvis-
teloven § 29-15.*

§ 73 første og annet ledd og tredje ledd første punk-
tum skal lyde:

Avgjerder teke av jordskifteretten eller *jordskif-
teoverretten* kan bli *gjenopna* etter reglane i *tvistelo-
ven kapittel 31*.

Vidare kan eit jordskifte *bli gjenopna* dersom føresetnader som er lagde til grunn for skiftet, blir endra på ein slik måte at avgjerande tiltak i skifteplanen ikkje kan gjennomførast og det er tvillaust at vilkåret i § 3 bokstav a ikkje er oppfylt for minst ein part. Det kan likevel ikkje krevjast *gjenopning* etter dette leddet når fristen etter § 59 for gjennomføring av tiltaket er ute.

Jordskifteretten utfører dei endringar som *gjenopning* etter første og andre ledd fører med seg.

§ 74 fjerde ledd annet og nytt tredje punktum skal lyde:

For anke til lagmannsrett gjeld reglane i lov 17. desember 1982 nr. 86 § 8 *tilsvarande*. Når anken etter denne lov skal behandlast etter reglane for anke over dommar, gjeld same lov § 8 første ledd tredje punktum.

§ 74 sjette ledd første punktum skal lyde:

For krav om *gjenopning* skal ein betale 5 gonger rettsgebyret.

§ 75 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Blir krav om *gjenopning* tatt til følgje, skal kostnadene utliknast på partane etter nytten av heile skiftet.

§ 81 første ledd skal lyde:

Vederlag for kostnader til sakkunnig hjelp i tvistar blir avgjorde etter reglane i *tvisteloven kapittel 20*.

§ 81 annet ledd tredje punktum skal lyde:

I sak etter § 6 første, andre eller tredje ledd gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonsaker §§ 42, 54-54 b og 58 ved avgjerd i jordskifteretten og ved *anke jf.* § 61.

§ 87 annet punktum skal lyde:

Ved anke gjeld reglane i § 61 *andre og fjerde ledd*.

§ 97 første ledd første punktum skal lyde:

Etternemnde reglar i *tvisteloven* gjeld i jordskifte-, rettsutgreiingssaker og grenseingangssaker, enten

- a) på tilsvarende måte så langt dei høver, for *kapittel 2 og 3, § 4-5 første ledd, kapittel 8 I, § 9-6 første og andre ledd, § 9-16, kapittel 11, § 13-3, § 15-2 første ledd bokstav b, §§ 15-6 til 15-8, kapittel 16 I og III, § 18-1, kapittel 19, kapittel 21-28, § 29-6 og § 29-10 første ledd*, eller
- b) slik det er vist til i ymse paragrafar i loven her, for *§ 9-16, kapittel 13 II og 14, § 16-5, §§ 18-1 og 18-2, kapittel 19 I-III, kapittel 20, kapittel 22-24, kapittel 29 og kapittel 31*.

§ 97 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

I dei same sakene gjeld lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift kapittel 9 tilsvarende så langt dei høver.

§ 97 annet ledd skal lyde:

For rettsutgreiingssak og grenseingangssak etter kap. 11 gjeld også *tvisteloven § 18-2*.

72. I lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant skal § 6-4 tredje ledd femte punktum lyde:

I så fall kan retten også fastsette en godtgjørelse for *skjønnsmedlemmene* som fraviker fra de satsene som ellers gjelder ved skiftetakst.

73. I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) skal § 3-13 nr. 3 bokstav b lyde:

b. som vitneprov eller *dokumenttilgang* under rettergang.

74. I lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp gjøres følgende endringer:

§ 16 første ledd nr. 2 skal lyde:

2. for den et tvangstiltak retter seg mot i saker om overprøving av administrative *tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren* etter *tvisteloven kap. 36*.

§ 23 første ledd skal lyde:

Dersom en part som har fri rettshjelp, vinner saken, skal saksomkostninger etter *tvisteloven kap. 20* i tilfelle tilkjennes det offentlige i den utstrekning det er nødvendig for å dekke utgiftene til fri rettshjelp.

§ 27 skal lyde:

§ 27. *Anke*

Avgjørelser etter denne lov som er truffet av en domstol, kan *ankes* til overordnet domstol. Avgjørelser truffet av Arbeidsretten kan ikke ankes. Avgjørelser truffet av Trygderetten kan ankes til Borgarting lagmannsrett.

For anke etter første ledd gjelder reglane i tvistemålsloven og domstolloven dersom ikke annet følger av paragrafen her.

For den som har fått underretning om avgjørelsen, er fristen for å erklære anke én måned fra den dag vedkommende mottok underretningen. For andre er fristen én måned fra den dag da vedkommende har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen, men likevel ikke utover tre måneder fra det tidspunkt avgjørelsen ble truffet.

Domstolen skal tilrettelegge saken for ankedomstolen og gi slik redegjørelse for saken som er nødvendig for ankedomstolen.

Om dekning av sakskostnader av det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 første ledd og tredje ledd første og annet punktum tilsvarende.

75. I lov 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud skal § 4 tredje ledd første punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven* §§ 22-1, 22-2, 22-4 til 22-11 får tilsvarende anvendelse for Ombudets rett til å kreve opplysninger.

76. I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern om forurensninger og om avfall (Forurensningsloven) skal § 64 første ledd første punktum lyde:

Søksmål om erstatning eller *krav som gjelder fast eiendom* kan samlet reises i enhver rettskrets hvor det er vernet for ett av kravene, såfremt grunnlaget for kravene er det samme eller vesentlig likeartet.

77. I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 14 skal lyde:

For farskapssaker gjeld reglane i dette kapittel, *domstolloven* og *tvisteloven*.

§ 15 skal lyde:

Saka skal reisast ved *det alminnelege vernetiget* til barnet. Lever ikkje barnet eller bur det utanfor riket, skal saka reisast ved *det alminnelege vernetiget* til mora. Er også ho død eller busett utanfor riket, skal saka reisast ved *det alminnelege vernetiget til den oppgjevne faren*.

§ 17 tredje ledd skal lyde:

Kjem det fram opplysningar som tyder på at nokon annan kan vere faren, skal retten ved *prosesskriv* gjere han til saksøkt.

§ 19 annet ledd oppheves.

§ 21 tredje ledd skal lyde:

I farskapssaker kan ingen nekte å svare på spørsmål fordi svaret kan føre til *vesentleg tap av sosialt omdøme eller anna vesentleg velferdstap for vedkommande*, jf. *tvisteloven* § 22-9.

§ 24 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Elles gjeld *tvangsfullbyrdelsesloven* § 13-8 på tilsvarende måte.

I § 28 skal overskriften lyde:

Særreglar for ankesaker

§ 28 annet ledd oppheves.

§ 28 a skal lyde:

§ 28 a. *Særreglar om gjenopning*

Dersom det ikkje låg føre ein DNA-analyse i saka, kan ei rettskraftig avgjerd krevjast gjenopna utan omsyn til vilkåra i tvisteloven §§ 31-3 til 31-6. Vert det kravd gjenopning, skal retten gje pålegg om blodprøve og DNA-analyse. Når DNA-analysen ligg føre, gjeld regelen i § 25 første stykket.

I andre farskapssaker gjeld ikkje fristen i tvisteloven § 31-6 andre stykket for å krevje gjenopning av saka.

Nytt kapittel 4 A skal lyde:

Kapittel 4 A. Rettargang i andre slektskapssaker enn farskapssaker.

§ 29 a. *Verkeområdet og tilhøvet til allmenne rettargangsreglar*

Reglane i dette kapitlet gjeld sak for domstolane om ein slektskap i rett opp- eller nedstigande line (slektskapssak), anna enn farskap.

I ei slektskapssak kan andre tvistar berre takast opp når dei følgjer av slektskapen eller slektskapssaka.

Reglane i domstolloven og tvisteloven gjeld så langt ikkje anna er sagt.

§ 29 b. *Kven som kan vere part i slektskapssak*

Berre dei som det er påstått er i slekt, kan reise slektskapssak seg imellom. Saka må reisast mot den eller dei som er påstått nærast i slekt.

For å vareta offentlege interesser har fylkestrygdekontoret rett til å møte i ei slektskapssak og til å anke eller krevje gjenopning av saka. Retten skal gje melding til fylkestrygdekontoret om saka og om nokon av partane ikkje møter.

Dersom nokon som påstår å vere lengre ute i slekt har reist sak, har livsarvingane etter ein slektning som ikkje lenger er i live, rett til å gå inn i saka og til å anke eller krevje gjenopning av saka.

Døyr ein part før dom er sagt, kan dei næraste slektningane i rett opp- eller nedstigande line til den avlidne halde fram med saka. Døyr ein part etter at dom er sagt, kan dei som er nemnde i første punktum, dødsbuet eller arvingar om dommen rører ved interessene deira, anke eller krevje at saka vert gjenopna.

§ 29 c. *Stillinga til verja*

Verja kan ikkje reise slektskapssak for ein umyndig som har fylt 15 år, utan samtykke frå den umyndige med mindre den umyndige er alvorleg psykisk sjuk eller utviklingshemma.

§ 29 d. *Utvida rettskraft*

Rettskraftig dom i ei slektskapssak gjeld for og mot alle og skal leggjast til grunn i alle høve der slektskapen har noko å seie.

Er saka reist mellom nokon som det er påstått er lengre ut i slekt, gjeld dommen berre mot ein nærare slektning eller livsarvingane hans eller hennar dersom vedkommande er gått inn i saka eller varsla om ho.

Det same gjeld for den som sjølv krev å vere for- eller den som slektskapssaka gjeld.

§ 29 e. *Gjenopning*

Fristen for gjenopning av saka etter tvisteloven § 31-6 andre ledd gjeld ikkje i slektskapssaker.

§ 55 tredje ledd skal lyde:

Saka må bringast inn for den fylkesmannen der barnet har *alminneleg verneting* på den tida saka vert reist.

§ 57 første og annet punktum skal lyde:

Sak etter § 56 må reisast for den domstolen der barnet har *alminneleg verneting* på den tida saka vert reist. Dersom saka gjeld søsken med ulikt *alminneleg verneting*, kan felles sak for barna reisast der eitt av barna har *alminneleg verneting*.

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Domstoloven og tvisteloven gjeld for retten si handsaming av saker etter *kapitlet* her, så langt ikkje anna følgjer av reglane her.

Overskriften til § 62 skal lyde:

Anke over avgjerder under saksførebuinga

§ 62 første ledd første punktum skal lyde:

Retten val av tiltak etter § 61 første stykket kan ikkje *ankast*.

78. I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 3 tredje ledd skal lyde:

De krav som er nevnt i første og annet ledd anses som *sivile* krav og behandles etter reglane i kap 29.

§ 6 nr. 1 skal lyde:

1) anke i saker som er *behandlet* ved tingretten og

§ 6 nr. 2 oppheves. Nåværende nr. 3 blir nr. 2.

§ 7 nytt annet punktum skal lyde:

Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres av Høyesteretts ankeutvalg.

§ 8 skal lyde:

Med samtykke av Høyesteretts *ankeutvalg* kan en anke *over dom* som hører under lagmannsrett, bringes direkte inn for Høyesterett når anken gjelder et spørsmål av betydning utenfor den foreliggende sak, eller det er særlig viktig å få saken hurtig avgjort.

Søknad om samtykke fremsettes sammen med ankeerklæringen og sendes med sakens dokumenter til *ankeutvalget*. Før samtykke gis, skal motparten ha fått adgang til å uttale seg.

§ 9 oppheves.

§ 13 første ledd tredje punktum skal lyde:

En avgjørelse om å foreta eller unnlate forening av forfølgning mot samme person for flere straffbare handlinger kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 30 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Ved dom avgjøres også anke over dom når saken ikke blir avvist, eller når anken ikke blir avvist eller nektet fremmet.

§ 31 annet ledd skal lyde:

Bare protokollføreren har adgang til å overvære rådslagningen og stemmegivningen om ikke rettens *leder* gir særlig tillatelse til andre som av hensyn til sin juridiske utdanning eller av liknende grunner ønsker å være til stede.

§ 32 skal lyde:

Lederen leder forhandlingene, stiller spørsmålene og teller opp stemmene. Avstemningen foregår muntlig i den rekkefølge *lederen* fastsetter.

En dommer som er blitt overstemt, skal ta del i de følgende avstemninger som saken gir grunn til, om ikke annet er bestemt ved lov.

I Høyesterett foregår stemmegivningen offentlig i den orden rettens *leder* bestemmer. *Lederen* stemmer alltid sist. Hver av dommerne grunn gir den avgjørelsen han stemmer for.

§ 39 tredje ledd første punktum skal lyde:

Retten *leder* skriver dommen, om ikke retten bestemmer noe annet.

§ 43 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Etter at det har vært holdt rådslagning og stemmegivning etter § 31, kan retten enstemmig beslutte at bare rettens *leder* behøver å være til stede når dommen blir avsagt. I så fall underskrives dommen av de øvrige dommerne før rettens *leder* avsier dommen ved underskriving eller avlesing.

§ 47 skal lyde:

Mot beslutninger etter §§ 44–46 kan *anke* bare erklæres på grunn av feil ved saksbehandlingen eller fordi en retting går videre enn loven hjemler.

Når det er begjært retting etter §§ 44 eller 45, løper ingen frist for *anke over dommen* før spørsmålet er avgjort. Er det anket, skal den overordnede domstol underrettes.

Er det foretatt retting etter § 45, løper en ny frist for *anke over dommen*. Dette skal siktede gis opplysning om når rettingen blir forkynt.

§ 52 annet ledd skal lyde:

Retten sørger for at en kjennelse snarest mulig blir meddelt siktede eller andre som den angår. Er det adgang til *anke*, skal retten gi vedkommende opplysning om frist og fremgangsmåte.

§ 52 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* avgjørelsen på den siktedes vegne.

§ 67 første ledd skal lyde:

Politiet kan etterforske og reise siktelse i alle saker, herunder begjære rettens avgjørelse om bruk av tvangsmidler etter kap 14–17 og *anke* slike avgjørelser.

§ 68 første ledd skal lyde:

Den myndighet som har besluttet tiltale, gjør vedtak om *anke over dom*.

§ 68 fjerde og femte ledd skal lyde:

Anke mot kjennelse om avvisning erklæres av den som har myndighet til å *anke en dom*. Den som utfører saken, *erklærer anke over øvrige kjennelser og beslutninger*.

Riksadvokaten gjør vedtak om å begjære *gjenåpning*.

§ 74 sjette ledd skal lyde:

Ellers kan en forfølgning bare tas opp på ny ved omgjøring av overordnet myndighet etter § 75 annet ledd, ved avgjørelse i klagesak etter § 59 a eller når vilkårene for *gjenåpning* er oppfylt.

§ 78 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten fastsetting kan *ankes* etter reglene i *retts-hjelploven* § 27.

§ 88 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en siktet som er stevnet i samsvar med § 42 annet ledd jf domstolloven § 159 a eller § 86 og § 87 første eller tredje ledd, uteblir fra rettsmøtet eller fra fremmøteforkynnelsen uten at det er opplyst at han har *gyldig fravær*, kan retten beslutte at han skal pågripes for straks å fremstilles eller for å holdes fengslet inntil han kan bli fremstilt.

§ 91 første ledd og annet ledd første punktum skal lyde:

Retten *leder* spør siktede om han er villig til å forklare seg og oppfordrer ham i så fall til å forklare seg sannferdig.

Siktede avhøres først av rettens *leder*.

§ 93 annet ledd skal lyde:

Nekter siktede å svare, eller forklarer han seg forbeholdent, kan rettens *leder* gjøre ham oppmerksom på at dette kan bli ansett for å tale mot ham.

§ 107 c fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Advokaten skal videre gis adgang til å uttale seg om *sivile krav* som tilkommer fornærmede også når kravet fremmes av påtalemyndigheten.

§ 112 skal lyde:

Vitne som antar at det har *gyldig fraværsgrunn*, skal uten ugrunnet opphold meddele dette til retten.

§ 115 første ledd første punktum skal lyde:

Retten kan bestemme at et vitne som uteblir eller forlater rettsstedet uten *gyldig fravær*, skal avhentes til samme eller senere rettsmøte.

§ 115 tredje ledd første punktum skal lyde:

Er det grunn til å frykte at et vitne vil utebli uten *gyldig fravær* fra en hovedforhandling som han er lovlig innkalt til, og uteblivelse vil føre til en ikke uvesentlig forsinkelse av saken, kan retten straks treffe beslutning etter første ledd.

§ 118 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Denne redegjørelsen *skal meddeles* partene.

§ 121 første punktum skal lyde:

Selv om forholdet ikke går inn under § 119, kan retten fritta et vitne for å svare på spørsmål om noe som er blitt betrodd det under sjelesorg, sosialt hjelpearbeid, *medisinsk behandling*, retts hjelp i medhold av domstolloven § 218 annet ledd eller liknende virksomhet.

§ 123 første ledd skal lyde:

Et vitne kan nekte å svare på spørsmål når svaret vil kunne utsette vitnet eller noen det står i slikt forhold til som nevnt i § 122 første eller annet ledd for straff. *Retten kan likevel pålegge et vitne å forklare seg når det er rimelig etter en samlet vurdering av sakens art, forklaringens betydning for sakens opplysning og følgene for vitnet av å gi forklaring. Retten kan fritta for forklaring ved vesentlig tap av sosialt omdømme eller vesentlig velferdstap av annen art for vitnet eller noen av dets nærmeste etter § 122 første eller annet ledd når det ut fra en vurdering av sakens art, forklaringens betydning for sakens opplysning og forholdene ellers ville være urimelig å pålegge vitnet å forklare seg.*

§ 125 første, annet og tredje ledd skal lyde:

Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller *kilde* for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er *kilde* for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.

Samme rett som redaktøren har andre som har fått kjennskap til forfatteren eller *kilden* gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri.

Når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring, kan retten etter en samlet vurdering likevel pålegge vitnet å oppgi navnet. Dersom forfatteren eller *kilden* har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, kan vitnet bare når det finnes særlig påkrevd pålegges å oppgi navnet.

§ 125 femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for kringkastingssjef og for *medarbeidere i kringkasting eller annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting*.

§ 128 første ledd første punktum skal lyde:

Før avhøringen skal rettens *leder* formane vitnene til å forklare den fulle sannhet uten å skjule noe.

§ 130 skal lyde:

Rettsens *leder* spør vitnet om navn, fødselsdato, stilling, bopel og forhold til siktede og fornærmede. Er det særlig grunn til det, spørres vitnet også om andre omstendigheter som kan ha innflytelse på bedømmelsen av forklaringen.

I stedet for bopel kan vitnet oppgi arbeidssted. Oppgir vitnet arbeidsstedet, kan rettens *leder* dersom det er behov for det, i tillegg pålegge vitnet å oppgi bopelen skriftlig til retten. Er det fare for at vitnet eller noen som vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 122, kan bli utsatt for en forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art, kan *lederen* beslutte at opplysning om bopelen eller arbeidsstedet bare skal opplyses skriftlig til retten.

§ 130 a femte ledd annet punktum skal lyde:

I tingretten tar rettens *leder* avgjørelsen.

§ 131 skal lyde:

Før forklaring avgis, spør rettens *leder* vitnet: «Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?» Til dette svarer vitnet stående: «Det forsikrer jeg på *ære og samvittighet*.»

§ 135 skal lyde:

Hver part avhører de vitner som er innkalt etter hans begjæring. Når han er ferdig med å avhøre et vitne, kan motparten avhøre det videre, og deretter kan ytterligere spørsmål fra begge sider rettes til vitnet, om rettens *leder* tillater det. Når partene er ferdige med sin avhøring, kan rettens medlemmer stille spørsmål.

Møter verken påtalemyndighet eller forsvarer, foretar rettens *leder* avhøringen. Dersom enten påtalemyndighet eller forsvarer ikke møter, foretar rettens *leder* avhøring i hans sted.

Vitner som retten har innkalt av eget tiltak, avhøres av rettens *leder*, når han ikke finner grunn til å overlate avhøringen til partene.

§ 136 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Rettsens *leder* skal overta avhøringen dersom den foregår på en utilfredsstillende måte eller andre grunner taler for det.

§ 187 første ledd første punktum skal lyde:

Er siktede i varetektsfengsel når det avsies ubetinget dom på frihetsstraff eller *dom* som forkaster anke over slik dom, kan han fortsatt holdes fengslet i inntil 4 uker etter *domsavsigelsen* om ikke retten treffer annen bestemmelse.

§ 187 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Blir det på stedet avgitt erklæring om anke *over dom*, eller om at det vil bli innstilt på *slik anke*, kan den rett som har avsagt dommen, når særlige grunner taler for det, ved kjennelse bestemme at siktede kan holdes fengslet i et bestemt tidsrom.

§ 213 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan bestemme at beslag av bevismidler skal opprettholdes også etter at det foreligger rettskraftig dom i saken, såfremt og så lenge det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært *gjenåpnet* eller andre særlige forhold tilsier det.

§ 217 annet ledd skal lyde:

En avgjørelse av retten kan ikke *ankes* av siktede.

§ 230 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Påtalemyndigheten kan beslutte at en mistenkt eller et vitne skal avhentes for straks å fremstilles dersom den mistenkte eller vitnet har fått innkallingen lovlig forkynt for seg eller på annen måte har fått kjennskap til innkallingen, og har uteblitt uten gyldig *fravær*.

§ 242 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* et avslag om innsyn etter første punktum på den siktedes vegne.

§ 242 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Den siktede og hans forsvarer kan bare gjøres kjent med *prosesskriv* fra påtalemyndigheten og delta i rettsmøter i den utstrekning det kan skje uten at opplysninger som er begjært unntatt fra innsyn, gjøres kjent.

§ 242 a femte ledd tredje punktum skal lyde:

Retten avgjørelse etter paragrafen her kan ikke brukes som ankegrunn *ved anke over dom*.

§ 261 første ledd første og annet punktum skal lyde:

Begjæring om *gjenåpning* av sak som er avgjort ved forelegg, settes frem for tingretten. Begjæringen må angi grunnlaget for *gjenåpning* og de bevis som vil bli påberopt.

§ 261 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Retten beslutning kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 261 fjerde ledd første til tredje punktum skal lyde:

Retten avgjør ved kjennelse om *gjenåpning* skal tillates. Reglene i § 54 kommer ikke til anvendelse.

Blir *gjenåpning* besluttet, behandles saken av tingretten.

§ 262 første ledd tredje punktum skal lyde:

Retten *leder* kan om han finner behov for det, be om utlån av sakens dokumenter.

§ 264 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* et avslag om innsyn etter første punktum på den tiltaltes vegne.

§ 266 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 272 annet ledd skal lyde:

Slik beslutning kan ikke *ankes*.

§ 272 femte ledd annet punktum skal lyde:

Er spørsmålet etter *anke* avgjort i høyere instans, kan avgjørelsen ikke omgjøres under hovedforhandlingen uten på grunnlag av nye opplysninger.

§ 272 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Retten beslutning om ikke å omgjøre en kjennelse kan ikke *ankes*.

§ 274 første ledd annet punktum skal lyde:

I tingretten tar retten *leder* avgjørelsen.

§ 276 annet ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 276 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Domstolens leder avgjør hvem som skal være retts *leder*.

§ 276 femte ledd skal lyde:

I vidløftige saker kan retten *leder* bestemme at ett eller to varamedlemmer for meddommerne skal følge forhandlingene og tre inn i retten om noen får forfall.

§ 277 annet ledd skal lyde:

I andre saker hvor det er behov for det, kan retts *leder* beslutte å oppnevne fagkyndige meddommere etter reglene i domstoloven § 87 eller § 88.

§ 278 annet ledd første punktum skal lyde:

Retten *leder* sørger for at forhandlingen så vidt mulig blir gjennomført uten avbrytelse.

§ 281 første ledd nr. 2 skal lyde:

2. er uteblitt uten at det er opplyst eller sannsynliggjort at han har gyldig *fravær* eller

§ 282 første ledd første punktum skal lyde:

Den som er domfelt når hovedforhandling er fremmet etter § 281 første ledd nr. 2, kan begjære saken behandlet på ny, når han gjør sannsynlig at han hadde gyldig *fravær* og at det ikke kan legges ham til last at han har unnlatt å melde fra i tide.

§ 282 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen kan tas av rettens *leder*.

§ 282 fjerde ledd femte punktum skal lyde:

Avgjørelsen kan tas av rettens *leder*.

§ 282 femte ledd skal lyde:

Uteblir domfelte ved den nye hovedforhandling uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, heves saken, og den avsagte dom blir stående ved makt.

§ 283 første ledd annet punktum skal lyde:

Bevisopptaket foretas av rettens *leder*.

§ 288 annet ledd nr. 2 siste punktum skal lyde:

2. Kjennelsen trenger ikke grunner og kan ikke *ankes*.

§ 289 første ledd annet punktum skal lyde:

Rettens *leder* spør så tiltalte om han erkjenner seg skyldig, og oppfordrer ham til å følge forhandlingen med oppmerksomhet.

§ 297 første ledd annet punktum skal lyde:

Opplesing kan alltid skje når tiltalte uteblir uten gyldig *fravær* i sak hvor forelegg er utferdiget eller som bare gjelder inndragning.

Overskriften til kapittel 23 skal lyde:

Anke over dommer

§ 306 tredje ledd skal lyde:

Når det gjelder dom av lagmannsrett i sak som er behandlet med lagrette, kan det til skade for siktede heller ikke ankes over lovanvendelsen vedkommente skyldspørsmålet, med mindre anken grunnes på at den protokollerte redegjørelsen fra rettens *leder* om rettssetningene har vært uriktig.

§ 315 tredje ledd skal lyde:

Ved prøving av saksbehandlingen er ankeinstansen ikke bundet av avgjørelser truffet etter *anke over kjennelser og beslutninger*. Likevel er lagmannsretten bundet av den rettsoppfatning som ligger til grunn for avgjørelse i Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 320 skal lyde:

Ved anke til Høyesterett treffer Høyesteretts *ankeutvalg* avgjørelser etter §§ 317-319.

§ 321 sjette ledd skal lyde:

Nektelse etter paragrafen her eller avslag på begjæring om omgjøring av slik nektelse kan *ankes* på grunnlag av feil i saksbehandlingen. For øvrig kan avgjørelser etter paragrafen her ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 323 første ledd første punktum skal lyde:

Anke til Høyesterett kan ikke fremmes uten samtykke av Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 325 annet punktum skal lyde:

Henvisningsavgjørelsen kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 327 annet ledd skal lyde:

Avgjørelser som nevnt i § 54, med unntak av bevisopptak etter § 338 annet ledd, kan under saksforberedelsen for Høyesterett treffes av den dommer som forbereder ankeforhandlingen eller etter dennes innstilling av Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 329 tredje ledd skal lyde:

Om utarbeidelse av utdrag gjelder lov 14. august 1918 nr. 2 om utdrag i *sivile saker* og straffesaker.

§ 332 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

I vidløftige saker kan rettens *leder* bestemme at ett eller flere varamedlemmer for meddommerne skal følge forhandlingene og tre inn i retten om noen av meddommerne får forfall. I saker hvor det er behov for det, kan rettens *leder* beslutte at to av meddommerne skal være fagkyndige.

§ 333 femte ledd skal lyde:

Beslutning om skriftlig behandling kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 336 første ledd første punktum skal lyde:

Er siktede stevnet i samsvar med § 335 første punktum og uteblir uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, skal hans anke over bevisbedømmelsen avvises.

§ 336 tredje ledd skal lyde:

Skal retten ikke prøve bevisene under skyldspørsmålet, kan saken alltid fremmes i siktedes fravær, med mindre han er innkalt eller skal innkalles til ankeforhandlingen og det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*.

§ 336 fjerde ledd første punktum skal lyde:

En ankesak kan heves dersom det har gått mer enn to år siden siktede erklærte anke og ankeforhandling ikke er holdt fordi det har vært umulig å innkalle siktede eller fordi siktede har hatt gyldig *fravær*.

§ 336 fjerde ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ankefristen løper fra det tidspunktet kjennelsen er avsagt. Dersom siktede har forsvarer, har også forsvaren rett til å *anke* kjennelsen.

§ 337 første ledd første punktum skal lyde:

Kjennelse om avvisning etter § 336 første ledd første punktum kan omgjøres dersom siktede gjør sannsynlig at han hadde gyldig *fravær* og at det ikke kan legges ham til last at han har unnlatt å melde fra i tide.

§ 337 annet ledd første punktum skal lyde:

Begjæring om omgjøring må fremsettes innen utløpet av *ankefristen*.

§ 338 annet ledd skal lyde:

Begjæring om bevisopptak fremsettes for Høyesteretts *ankeutvalg*, som avgjør om begjæringen skal tas til følge.

§ 345 annet ledd skal lyde:

Dersom retten i andre tilfelle ikke finner grunn til å endre eller oppheve den påankede dom, forkastes *anken*. I motsatt fall avsier retten ny dom dersom de nødvendige forutsetninger er til stede; ellers oppheves den angrepne *dom*.

§ 346 oppheves.

§ 355 annet ledd første punktum skal lyde:

I vidløftige saker kan rettens *leder* beslutte at 11 eller 12 lagrettemedlemmer skal følge forhandlingene.

§ 355 tredje ledd skal lyde:

Før forhandlingen begynner, bringer rettens *leder* på det rene om noen av lagrettemedlemmene eller varamedlemmene er ugilde, jf domstolsloven § 115.

§ 359 skal lyde:

Rettens *leder* gjør lagrettens medlemmer kjent med gangen i rettsforhandlingene og lagrettens oppgaver og ansvar. Han skal særskilt foreholde lagrettens medlemmer at de inntil lagrettekjennelsen er endelig avgitt, ikke må ha samtale eller forbindelse med noen annen enn retten når det gjelder saken, og at de ikke uten tillatelse av rettens *leder* må forlate rådslagningsrommet etter at de har trukket seg tilbake for å svare på de spørsmål som er stilt.

§ 360 første ledd skal lyde:

Deretter spør rettens *leder* lagrettens medlemmer: «Forsikrer *du* at *du* vil gi vel akt på alt som forhandles i retten og svare på de spørsmål som blir forelagt *deg*, slik som *du* vet sannest og rettest å være etter loven og bevisene i saken?» Lagrettens medlemmer skal stående og hver for seg svare: «Det forsikrer jeg.»

§ 361 første ledd første punktum skal lyde:

Under ledelse av rettens *leder* velger lagretten ved lukkede sedler en ordfører.

§ 363 annet ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* utarbeider spørsmålene og forelegger dem for partene.

§ 368 første og annet ledd skal lyde:

Når spørsmålene er fastsatt, leser rettens *leder* dem opp. Hvert lagrettemedlem får en avskrift av spørsmålene.

Rettens *leder* gjennomgår i et kort foredrag bevisene i saken og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn.

§ 369 første ledd annet punktum skal lyde:

Den skal ta med seg spørsmålsskriftet som rettens *leder* har undertegnet.

§ 370 annet ledd skal lyde:

Finner lagretten at den trenger ytterligere klargjøring av spørsmålene, av de rettssetninger som skal legges til grunn, eller av den fremgangsmåte som skal følges, eller finner den at spørsmålene bør forandres eller nye spørsmål stilles, vender den tilbake til rettssalen for at rettens *leder* kan foreta det som er påkrevd. Lagretten kan tilkalle rettens *leder* for å få veiledning vedrørende de spørsmål som er nevnt i første punktum.

§ 376 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan *ankes* på grunn av feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen.

§ 376 d skal lyde:

Når ny behandling er besluttet etter § 376 c, kan tiltalte ikke dømmes etter strengere straffebestemmelser enn han ville blitt dømt etter dersom lagretens kjennelse i den første behandlingen av saken var lagt til grunn, med mindre vilkårene for *gjenåpning* foreligger.

I kapittel 26 skal overskriften lyde:

Anke over kjennelser og beslutninger

§ 377 første ledd skal lyde:

Kjennelse eller beslutning kan *ankes etter dette kapittel* av enhver som avgjørelsen rammer, med mindre den kan *ankes etter kapittel 23* eller vedkommende kan bruke den som ankegrunn *mot en dom* eller den etter sin art eller etter særskilt lovregel er uanripelig.

§ 378 innledningen skal lyde:

Kjennelser og beslutninger under hovedforhandlingen kan ikke *ankes* uten i følgende tilfelle:

§ 379 skal lyde:

Ankefristen er to uker, når ikke annet er bestemt. Reglene i § 310 tredje ledd og § 318 første ledd gjelder tilsvarende.

Anke fra den som er pålagt å gi forklaring eller forsikring, underkaste seg gransking, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, må erklæres straks om vedkommende er til stede i retten, og ellers innen tre dager.

§ 380 skal lyde:

Anke erklæres skriftlig eller muntlig for den rett hvis avgjørelse angripes. Reglene i § 312 annet ledd og § 319 annet ledd gjelder tilsvarende.

Anke over avgjørelser om hvorvidt en siktet skal varetektsfengsles, skal behandles snarest mulig.

§ 381 skal lyde:

Finner retten *anken* grunnet, skal den forandre sin avgjørelse, såfremt det er adgang til det. Ellers oversender den uten opphold erklæringen med tilhørende dokumenter til *ankedomstolen*.

Finner retten at det ikke er adgang til å *anke*, eller at *anken* er erklært for sent, skal den gjøre den *ankende* oppmerksom på det, men saken oversendes likevel, om ikke *anken* blir tatt tilbake.

Senest ved oversendelsen gir retten motparten melding om *anken*, såfremt noen har opptrådt som motpart eller kan betraktes som motpart. Melding gis likevel ikke når påtalemyndigheten *anker* et avslag på begjæring om bruk av tvangsmiddel, såfremt det

er fare for at slik melding vil forspille formålet med forføyningen.

§ 382 skal lyde:

Anke har ikke oppsettende virkning uten når loven bestemmer det, eller den rett hvis avgjørelse angripes eller *ankedomstolen* bestemmer det.

Anke fra tredjemann som er pålagt å avgi forklaring eller forsikring, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, har oppsettende virkning for ham.

§ 383 første ledd skal lyde:

Den *ankende* og andre som *anken* har betydning for, kan inngi skriftlig uttalelse om saken. Det samme kan den rett som har truffet den angrepne avgjørelse.

§ 384 første punktum skal lyde:

Ankedomstolen kan innhente ytterligere opplysninger og beslutte bevisopptak.

§ 385 skal lyde:

Anken avgjøres ved kjennelse uten muntlig forhandling.

Finnes *anken* grunnet, treffer *ankedomstolen* ny avgjørelse når *den* har grunnlag for det; ellers oppheves den angrepne avgjørelse. Fører *anken* ikke fram, forkastes *den*.

Er det påberopt feil ved saksbehandlingen, gjelder reglene i § 343 tilsvarende. Foreligger det en saksbehandlingsfeil som ikke er påberopt, kan *ankedomstolen* etter omstendighetene oppheve den *ankende avgjørelsen* såfremt den antar at feilen kan ha innvirket på avgjørelsens innhold, eller feilen hører til dem som er nevnt i § 343 annet ledd.

I stedet for å oppheve etter reglene i tredje ledd kan *ankedomstolen* selv treffe avgjørelse i saken når det nødvendige grunnlag er til stede og retten finner det ubetenkelig.

§ 386 skal lyde:

Når *anken* er avgjort, sendes saksdokumentene med kjennelsen til påtalemyndigheten, som sørger for melding til siktede eller andre som kjennelsen angår og til den rett som har truffet den angrepne avgjørelse.

§ 387 skal lyde:

Når særlige grunner taler for det, kan retten beslutte å holde muntlig forhandling om *anken* og herunder avhøre parter og vitner eller foreta annen umiddelbar bevisførsel. Rettens beslutning kan ikke *ankes* eller *brukes* som *ankegrunn*. Førings av rettsboken under den muntlige forhandling foregår etter reglene i § 21.

Holdes muntlig forhandling, skal siktede alltid ha forsvarer når *anken* berører ham. Retten kan oppnevne prosessfullmektig for en *tredjemann* som er part i *ankesaken etter dette kapittel*. For prosessfullmektigen gjelder reglene i kap 9 så langt de passer.

Når det etter første ledd blir holdt muntlig forhandling i Høyesteretts ankeutvalg eller i Høyesterett etter beslutning etter domstolloven § 5 første eller fjerde ledd, gjelder de samme begrensninger for bevisførselen som følger av § 340 i denne lov.

§ 387 a skal lyde:

Dersom *ankeutvalget* enstemmig finner det klart at *en anke* til Høyesteretts *ankeutvalg* ikke kan føre frem, kan det avvise eller forkaste *anken* uten annen begrunnelse enn en henvisning til bestemmelsen her. Avgjørelsen kan omgjøres til gunst for siktede når særlige grunner foreligger.

En anke fra påtalemyndigheten, som ikke er til gunst for siktede, kan utvalget på tilsvarende måte avvise når det enstemmig finner at *anken* gjelder spørsmål av mindre betydning eller at det ellers ikke er grunn til at *anken* tas under behandling.

§ 388 skal lyde:

Lagmannsrettens avgjørelse av *en anke* over en kjennelse eller beslutning kan ikke *ankes* videre uten i følgende tilfelle:

1. når den avviser en sak fra den underordnede rett fordi saken ikke hører under domstolene, eller fordi den allerede er rettskraftig avgjort,
2. når *anken* gjelder saksbehandlingen ved lagmannsretten,
3. når *anken* gjelder tolking av en lovforskrift,
4. når *anken* gjelder avgjørelse om vitneplikt etter § 125.

Dersom Høyesteretts *ankeutvalg* enstemmig finner at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold tilsier at *en anke* mot lagmannsrettens avgjørelse av *en ankesak* tas under behandling, kan det avvise *anken*. Avgjørelsen om avvisning treffes ved beslutning, som kan omgjøres til gunst for siktede når særlige grunner foreligger.

Overskriften til kapittel 27 skal lyde:

Gjenåpning

§ 389 skal lyde:

En sak som er avgjort ved rettskraftig dom, kan etter begjæring av en part *gjenåpnes* til ny prøving når vilkårene i §§ 390–393 foreligger. Er dommen avsagt av lagmannsretten og den omfatter bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, kan saken *gjenåpnes* selv om dommen ikke er rettskraftig.

Reglene i §§ 307–309 gjelder tilsvarende.

Avgjørelse om inndragning eller mortifikasjon kan *gjenåpnes* særskilt når vilkårene *etter tvisteloven § 31-3 første ledd bokstav a til d og §§ 31-4 og 31-5 er oppfylt*. Om behandlingen av saken gjelder reglene i dette kapittel.

§ 390 skal lyde:

Gjenåpning kan kreves når en dommer eller et lagrettemedlem som har deltatt i behandlingen av saken, etter loven var utelukket fra dommerstillingen eller ugild, og det er grunn til å anta at dette kan ha hatt betydning for avgjørelsen.

Gjenåpning kan likevel ikke kreves av en part som har eller kunne ha gjort feilen gjeldende under saken.

§ 391 innledningen skal lyde:

Til gunst for siktede kan *gjenåpning* kreves:

§ 391 nr. 2 bokstav b skal lyde:

- b. saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen er i strid med en folkerettslig regel som Norge er bundet av, hvis det er grunn til å anta at saksbehandlingsfeilen kan ha innvirket på avgjørelsens innhold, og *gjenåpning* er nødvendig for å bøte på den skade som feilen har medført.

§ 392 første ledd skal lyde:

Selv om vilkårene i §§ 390 eller 391 ikke er til stede, kan *gjenåpning* til gunst for siktede besluttes når Høyesterett har fraveket en lovtolking som den tidligere har lagt til grunn, og som dommen bygger på.

§ 393 første ledd innledningen skal lyde:

Til skade for siktede kan påtalemyndigheten kreve *gjenåpning*:

§ 393 annet ledd skal lyde:

Dersom den straffbare handling som påstås foreøvd, etter loven ikke kan medføre fengsel i mer enn 3 år, kan *gjenåpning* bare finne sted på det grunnlag at siktede har gjort seg skyldig i straffbart forhold med hensyn til saken.

§ 394 skal lyde:

Begjæringen settes frem for kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (gjenopptakelseskommisjonen). Begjæringen må angi den avgjørelsen som angripes, grunnlaget for *gjenåpning* og bevis av betydning for saken.

Dersom særlige grunner taler for det, kan kommisjonen bestemme at en avgjørelse som retter seg

mot en avdød person, skal *gjenåpnes* uten at noen har begjært det.

§ 395 tredje ledd skal lyde:

Kommisjonens avgjørelser kan bare *ankes eller brukes som ankegrunn* der det er uttrykkelig sagt i loven. Avgjørelsen treffes med alminnelig flertall hvis den ikke tas av kommisjonens leder eller nestleder.

§ 397 første ledd skal lyde:

Kommisjonen har plikt til å veilede den som begjærer *gjenåpning*, slik at han eller hun kan vareta sitt tarv best mulig. Kommisjonen skal av eget tiltak vurdere om siktede har behov for veiledning.

§ 397 tredje ledd første punktum skal lyde:

Gjelder begjæringen en avgjørelse som etter sin art ikke kan *gjenåpnes*, eller inneholder den ingen grunn som etter loven kan føre til *gjenåpning*, kan kommisjonen uten nærmere behandling forkaste begjæringen etter reglene om kjennelse.

§ 398 a annet ledd femte punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes med alminnelig flertall, og kan bringes inn for lagmannsretten etter reglene om *anke over kjennelser og beslutninger*.

§ 399 første punktum skal lyde:

Reglene om kjennelse gjelder for kommisjonens avgjørelse av om *gjenåpning* skal tillates.

§ 400 første ledd første punktum skal lyde:

Er *gjenåpning* besluttet, skal saken henvises til ny fullstendig behandling ved en domstol som er sideordnet den rett som har avsagt den angrepne dom.

§ 400 annet ledd første og annet punktum skal lyde:

Er dommen som skal *gjenåpnes* avsagt av tingretten, sender kommisjonen sin avgjørelse til lagmannsretten, som peker ut en tingrett med tilgrensende rettskrets til å behandle begjæringen. Er dommen avsagt av lagmannsretten, sender kommisjonen sin avgjørelse til Høyesteretts *ankeutvalg*, som peker ut en lagmannsrett med tilgrensende rettskrets til å behandle begjæringen.

§ 400 sjettede ledd skal lyde:

Beslutninger etter paragrafen her kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 401 skal lyde:

Overfor kjennelse som avviser en sak, eller som *avviser en anke over dom*, kommer reglene om *gjen-*

åpning av dommer til anvendelse så langt de passer. Det samme gjelder for beslutning som nekter en anke *over dom* fremmet.

Overskriften til sjuende del skal lyde:

Private straffesaker og sivile krav

§ 407 femte ledd fjerde punktum skal lyde:

For øvrig gjelder reglene om anke *over dom* fra en saksøker.

§ 410 annet ledd skal lyde:

Ellers kan saksøkeren opptre personlig eller ved prosessfullmektig etter reglene i *tvisteloven kapittel 3*.

§ 419 første ledd skal lyde:

Om megling og forlik i retten gjelder *tvisteloven kapittel 8 I og 19 IV*.

§ 419 tredje ledd første punktum skal lyde:

Uteblir saksøkeren fra rettsmøte som nevnt i § 412 tredje ledd eller § 414 eller fra hovedforhandlingen, uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, og heller ikke noen prosessfullmektig møter for ham, betraktes han som trådt tilbake.

§ 420 annet punktum skal lyde:

Begjæring om omgjøring må fremsettes innen utløpet av *fristen for å anke kjennelsen*.

§ 421 første ledd første punktum skal lyde:

Vil saksøkeren anke *dommen* til lagmannsrett, må han anta en advokat til å utføre saken.

§ 422 første punktum skal lyde:

Møter ingen advokat for saksøkeren ved sakens behandling i Høyesterett eller lagmannsretten eller under rettsmøte som nevnt i § 412 siste ledd eller § 414, og det ikke er opplyst eller sannsynlig at det foreligger gyldig *fravær*, avvises saken.

§ 423 første punktum skal lyde:

Når saksøkte anker *dommen* i sak som ikke gjelder ærekrenkelse, overtar påtalemyndigheten forfølgningen og sørger for at ankeerklæringen blir forkynt for saksøkeren.

§ 424 første ledd skal lyde:

Når saksøkte anker *dommen* i sak om ærekrenkelse, gjelder reglene i § 421 og § 422 første og annet punktum tilsvarende for ham.

§ 425 skal lyde:

Når en anke *over dom* er avvist etter § 422 eller § 424 første ledd, eller saken er hevet etter § 424 annet ledd, gjelder reglene i § 420 tilsvarende.

Overskriften til kapittel 29 skal lyde:

Sivile krav

§ 427 første ledd første punktum skal lyde:

I offentlig sak kan påtalemyndigheten på begjæring fremme *sivile* krav som nevnt i § 3.

§ 427 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Når *sivilt* krav fremmes mot en annen enn siktede, får vedkommende stilling som part for dette spørsmåls vedkommende.

§ 427 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Er dette ikke gjort, kan det *sivile kravet* bare fremmes i den utstrekning saksøkte samtykker eller retten finner at han likevel har hatt gode nok muligheter til å forberede sitt forsvar.

§ 428 første ledd første punktum skal lyde:

Den som har et *sivilt* krav som nevnt i § 3, kan selv fremme dette i forbindelse med offentlig sak, såfremt hovedforhandling blir holdt.

§ 429 skal lyde:

I private straffesaker kan saksøkeren gjøre *sivile* krav gjeldende på samme måte som påstand om straff.

§ 431 skal lyde:

Retten kan bestemme at forhandlingen om et *sivilt* krav skal utsettes til straffesaken er pådømt.

§ 432 annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:

Når en sak avgjøres ved tilståelsesdom, kan *sivile* krav bare pådømmes i den utstrekning retten finner dem utvilsomme.

Om frist for oppfyllelse m.m. gjelder reglene i *tvisteloven* § 19-7.

Den som mener å ha ytterligere krav enn det han har fått dom for etter første eller annet ledd, kan reise sak om restkravet etter reglene i *tvisteloven*.

§ 433 skal lyde:

Etter at hovedforhandling er begynt, kan begjæring om pådømmelse av det *sivile kravet* ikke tas tilbake uten at kravet samtidig frafalles, med mindre saksøkte eller retten samtykker.

§ 434 første ledd innledningen skal lyde:

Ved anke *over dom* i straffesaken kan partene kreve ny behandling også av de *sivile* krav dersom vilkårene i §§ 427 til 433 er oppfylt og anken gjelder

§ 434 tredje, fjerde og femte ledd skal lyde:

Ved *gjenåpning* av straffesak kan en part på samme vilkår som nevnt i første ledd kreve ny behandling av de *sivile* krav dersom fristen i *tvisteloven* § 31-6 ikke er utløpt.

Begjæring om behandling av *sivile* krav sammen med straffesaken må sammen med opplysning om de bevis som vil bli ført, settes fram så tidlig at den annen part har tilstrekkelig tid til å forberede seg på behandlingen.

Dersom et *sivilt* krav ikke avgjøres i straffesaken, skal retten sørge for at melding om dette blir forkynt for den som har krevd ny behandling av spørsmålet. Parten skal samtidig orienteres om adgangen til fortsatt behandling etter *tvistelovens* regler og om fristen i tredje punktum. Parten må innen én måned etter at slik melding ble forkynt for ham, gi retten melding om at han krever fortsatt behandling av det *sivile kravet*. Om slikt krav ikke fremsettes, skal denne delen av saken heves.

§ 435 skal lyde:

Særskilt anke mot avgjørelsen av *sivile* krav finner sted etter *tvistelovens* regler. Det samme gjelder *gjenåpning*.

§ 436 annet ledd første punktum skal lyde:

Når avgjørelsen ved *anke* eller begjæring om *gjenåpning* fra siktede går ham imot, gjelder regelen i første ledd tilsvarende.

§ 438 tredje ledd skal lyde:

Dersom en sak som har blitt *gjenåpnet* ender med frifinnelse, og særlige grunner gjør det rimelig, kan retten helt eller delvis tilkjenne andre enn siktede dekning av omkostninger som knytter seg til tiltak som har hatt vesentlig betydning for at saken ble *gjenåpnet*.

§ 439 første ledd skal lyde:

Når fornærmede under en offentlig forfølgning selv fremmer *sivile* krav, gjelder bestemmelsene om erstatning for saksomkostninger i *tvisteloven* kapittel 20 tilsvarende for omkostninger vedkommende disse krav.

§ 440 første ledd skal lyde:

I privat sak etter denne lov gjelder bestemmelsene om erstatning for saksomkostninger i *tvisteloven* kapittel 20 tilsvarende.

§ 442 annet punktum og nytt tredje punktum skal lyde:

Ellers kan det ankes på det grunnlag at omkostningsavgjørelsen er avgjort i strid med loven. Slik anke behandles etter reglene i kapittel 26.

§ 444 annet ledd skal lyde:

En domfelt har også rett til erstatning for økonomisk tap som skyldes fullbyrdet straff som overstiger den straff som idømmes etter *gjenåpning*.

§ 449 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Saken behandles etter reglene i *tvisteloven*.

§ 450 annet ledd skal lyde:

Om sakskostnader ved behandling for retten gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 20*, likevel slik at saksøkeren kan pålegges å erstatte statens sakskostnader bare dersom søksmålet var grunnløst.

§ 450 tredje ledd oppheves.

§ 452 annet ledd skal lyde:

Angripes en rettskraftig dom ved anke eller er en begjæring om *gjenåpning* tatt til følge, kan den rett som skal behandle saken, ved kjennelse beslutte at fullbyrding helt eller delvis skal utstå.

§ 470 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens leder eller en dommer skal i tilstrekkelig tid før hovedforhandlingen i saken ta ut militære meddommere ved loddtrekking fra de listene som er nevnt i § 468.

79. I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endringer:

§ 2 annet ledd første punktum skal lyde:

Den som har begjært forretningen eller vedkommende rettergangsskritt dekker også alle utgifter til meddommere, *skjønnsmedlemmer*, sakkyndige, vitner, oversettelser, særlige undersøkelser og andre sideutgifter.

§ 2 annet ledd nye tredje, fjerde og femte punktum skal lyde:

Når retten har funnet det nødvendig med oversettelser til og fra samisk, dekkes utgiftene av staten. Sideutgifter som må ses som en følge av at saken har prinsipiell betydning for den ene parten, kan denne parten pålegges å betale. Godtgjøring til rettsmekler og hjelper som er fastsatt etter *tvisteloven* § 8-4 tredje ledd dekkes med lik andel av partene.

§ 3 nye sjette og sjuende ledd skal lyde:

Er det ikke betalt tilstrekkelig forskudd når erklæring om et rettergangsskritt blir satt fram, skal retten sette en kort frist for betalingen. Skjer betaling ikke innen utløpet av denne fristen, skal erklæringen avvises med mindre reglene i § 5 får anvendelse. Skjer betaling innen utløpet av fristen, har det ikke betydning for bedømmelsen av spørsmålet om når erklæringen ble satt fram, at betaling først fant sted etterpå.

Ved manglende betaling for rettergangsskritt som skal betales av en part etter § 2 annet ledd femte punktum, kan rettergangsskrittet likevel foretas. § 5 annet ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

§ 4 første punktum skal lyde:

Gebyrplikten for *sivile tvister*, skjønn, tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring inntreer når saken er ført inn i sakslisten og for overprøving ved høyere instans innføring i denne sakliste.

§ 5 nye annet og tredje ledd skal lyde:

Hvis en part som har begjært et rettergangsskritt, har fått henstand etter første ledd eller slik henstand kan påregnes, skal domstolen tillate at vedkommende rettergangsskritt foretas. I andre tilfeller kan domstolen tillate at et rettergangsskritt foretas dersom den parten som har begjært det, ikke kan betale straks, og det vil være til skade eller vesentlig ulempe for parten om rettergangsskrittet ikke foretas. Krever rettergangsskrittet utbetalinger, kan pengene legges ut av det offentlige.

Når rettergangsskritt er foretatt med henstand, skal retten sette en frist for betalingen. Inntil betaling har skjedd, eller fristen er utløpt, skal retten bare foreta slike skritt i saken som den finner nødvendige. Skjer betaling ikke innen utløpet av fristen, avvises fraværsvavgjørelse etter *tvisteloven* § 16-9 eller § 16-10.

§ 5 a innledningen og nr. 1, 4 og 5 skal lyde:

Avgjørelser etter denne lov eller etter bestemmelser gitt i medhold av denne lov kan *ankes* eller påklages på følgende måte:

1. Avgjørelser som gjelder forretninger som nevnt i kapittel 2, 3, 4 og 5 hos en domstol kan *ankes* til overordnet domstol etter de regler som gjelder for *anke* i forbindelse med forretningen. Avgjørelser truffet av Arbeidsretten kan ikke *ankes*.
4. Avgjørelser som gjelder forretninger som nevnt i kapittel 6 og 7 kan *ankes* eller påklages etter de regler som gjelder for overprøving av tinglysings- og registreringsavgjørelser under forretningen.
5. Avgjørelser etter § 27 a kan *ankes* etter de regler

som gjelder for *anke* mot avgjørelser under vedkommende forretning.

§ 5 b første og annet ledd skal lyde:

Anke eller klage etter § 5 a har ikke oppsettende virkning.

For *anke* eller klage etter § 5 a betales ikke gebyr. For *anke* mot en domstols avgjørelse av *en anke* eller en klage etter § 5 a betales 6 ganger rettsgebyret.

§ 7 skal lyde:

For behandling av en sak ved forlikrådet betales rettsgebyret *selv om forliksklagen senere blir trukket tilbake eller avvist*. Dersom samme sak bringes inn for forlikrådet på ny etter å ha vært behandlet i utenrettslig tvistenemnd som omhandlet i tvisteloven § 6-2 annet ledd bokstav c, *betales ikke nytt* gebyr.

Trekkes en forliksklage før pålegg om tilsvar eller innkalling er sendt innklagede, påløper ikke gebyr. Betalt gebyr tilbakebetales.

Blir en forliksklage avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, påløper ikke gebyr.

§ 8 første ledd tredje punktum oppheves. Nåværende fjerde til sjette punktum blir tredje til femte punktum.

§ 8 annet ledd første punktum skal lyde:

Det betales inngangsgebyr som for særskilt sak når saksøkte har brakt inn krav til pådømming, og for regressøksmål.

§ 8 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

For ny behandling etter at begjæring om oppfriskning mot fraværsavgjørelse eller gjenåpning er tatt til følge, betales også som for særskilt sak.

§ 8 tredje ledd skal lyde:

Er avgjørelse i en sak opphevet og sendt til videre behandling fra ankeinstansen, betales ikke nytt gebyr for behandlingen.

§ 8 femte ledd annet punktum skal lyde:

Trekkes saken tilbake eller forlik inngås på et senere tidspunkt eller under hovedforhandling, eller *fraværdom* avsies, betales halvparten av fullt gebyr.

§ 8 sjuende og nye åttende og niende ledd skal lyde:

For behandling av *anke* mot kjennelser og beslutninger og krav om gjenåpning betales 6 ganger rettsgebyret. Blir anken avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir *anke* avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, betales ikke gebyr. For *anke* til tingrett over beslutninger i forlikrådet betales 2 ganger rettsgebyret. *For anke over av-*

gjørelser om avslag på fri sakførsel etter lov om fri rettshjelp § 27 betales ikke gebyr.

For saker som behandles etter tvisteloven kapittel 10 betales 3,5 ganger rettsgebyret. Ved *anke* mot slik dom gjelder første ledd, men slik at det bare betales 4 ganger rettsgebyret hvis lagmannsretten opphever dommen etter tvisteloven § 29-12 annet ledd.

Når saken først har vært behandlet i forlikrådet, reduseres betalingen etter første ledd første punktum og etter åttende ledd med rettsgebyret.

§ 10 nr. 12 skal lyde:

12. sak etter *tvisteloven kapittel 36 om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren*, jfr. også lov om fri rettshjelp § 16 første ledd nr. 2.

§ 11 første ledd annet punktum skal lyde:

Ved gebyrberegningen tas ikke med dager da bare *skjønnsmedlemmene* er samlet til gransking eller verdsettelse.

§ 14 første ledd siste punktum skal lyde:

Det betales ikke gebyr etter første punktum *når det første gang fremmes ny begjæring om utlegg* for krav som er fastslått i dom, kjennelse eller rettsforlik etter behandling i forlikrådet etter tvangsfullbyrdesloven § 7-7 med mindre den opprinnelige utleggs-saken ble fortsatt etter *tvangsfullbyrdesloven § 7-7 tredje ledd*.

§ 23 a skal lyde:

For *anke* mot tinglysings- og registreringsavgjørelser betales 6 ganger rettsgebyret.

§ 27 a skal lyde:

For følgende særlige *anker* betales 6 ganger rettsgebyret:

1. *anke* etter rettshjelploven § 27 eller etter bestemmelser som viser til rettshjelploven § 27.
2. *anke* mot avgjørelser under notarialforretninger.

80. I lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. gjøres følgende endringer:

§ 19 nr. 4 første punktum skal lyde:

4. For søksmål gjelder domstolloven og *tvisteloven*, med de særregler som følger av denne paragraf og arbeidsmiljøloven §§ 17-1 fjerde ledd, 17-6 og 17-7.

§ 19 nr. 5 annet ledd annet punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter foregående punktum kan ikke *angripes*.

81. I lov 8. juni 1984 nr. 55 om linjekonferanser m.v. gjøres følgende endringer:

§ 5 første ledd bokstav b skal lyde:

b) reises mot en part som har *alminnelig vernet*ing her;

§ 7 annet ledd skal lyde:

Reises det tvist mot en konferanse som har et linjerederi med *alminnelig vernet*ing her i riket som medlem, kan forkynnelse foregå for linjerederiet.

§ 8 skal lyde:

Et internasjonalt meglingsforslag som er bindende vedtatt, anses som utenlandsk offentlig forlik i forhold til reglene i *tvisteloven § 19-16* og *tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1* annet ledd bokstav f.

82. I lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs gjøres følgende endringer:

§ 3 annet ledd skal lyde:

Lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 3 tredje og femte ledd og § 5 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 4 tredje ledd annet og tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som tar begjæringen til følge, kan ikke angripes ved *anke*. En kjennelse som avslår begjæringen, kan *ankes* innen tre dager.

§ 10 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* under de samme vilkår som om avgjørelsen var tatt under rettergang.

§ 16 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Retten avgjør om spørsmålet om forlengelse av fristen kan ikke *ankes*.

§ 31 annet ledd femte punktum skal lyde:

I særlige tilfeller kan retten fravike satsene for godtgjørelse av *skjønnsmedlemmer* som ellers gjelder ved skiftetakst.

§ 39 skal lyde:

§ 39. Skyldnerens møteplikt

Skyldneren plikter å være til stede på fordringshavermøter og et eventuelt avstemningsmøte, hvis ikke skyldneren har gyldig *fravær* eller har fått tillatelse av gjeldsnemnda til å være fraværende.

§ 46 annet ledd femte punktum skal lyde:

Skyldneren plikter å være til stede i møtet dersom han eller hun ikke har gyldig *fravær*, eller har fått rettens tillatelse til å være fraværende.

§ 46 fjerde ledd skal lyde:

Retten avgjør om etter denne paragraf er ikke gjenstand for *anke*.

§ 47 første ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen tas i forbindelse med avgjørelsen av spørsmålet om stadfestelse og kan bare *ankes* sammen med denne.

Overskriften i § 52 skal lyde:

Stadfestelseskjennelsen. Anke

§ 52 annet og tredje ledd skal lyde:

En kjennelse som stadfester akkorden, kan *ankes* av skyldneren og av enhver fordringshaver som vil bli bundet av akkorden. Skyldneren vedblir å stå under gjeldsnemndas tilsyn inntil kjennelsen er blitt rettskraftig.

Dersom tingretten eller *ankeinstansen* nekter stadfestelse, skal den samtidig treffe de avgjørelser som er nevnt i § 57.

§ 54 annet ledd annet og tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som tar begjæringen til følge, kan innen tre dager *ankes* av skyldneren. En kjennelse som avslår begjæringen, kan ikke *ankes*.

§ 57 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Ved *anke* over kjennelsen gjelder § 72 annet ledd tilsvarende.

§ 67 annet ledd skal lyde:

Lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 3 tredje og femte ledd og § 5 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 71 overskriften og første ledd første punktum skal lyde:

Utsettelse av rettsmøtet. Utteksling av prosesskriv

Retten kan ved kjennelse utsette behandlingen av en konkursbegjæring til et senere rettsmøte når den finner det nødvendig for at det kan bli innhentet ytterligere opplysninger, fordi det er grunn til å tro at skyldneren har gyldig *fravær*, eller av andre lignende grunner.

§ 71 annet og tredje ledd skal lyde:

Dersom retten finner at en begjæring om åpning av konkurs reiser faktiske eller rettslige spørsmål

som bør utredes nærmere, kan den ved kjennelse beslutte at partene skal gis adgang til å inngi *prosesskriv*. Fristen for å inngi *prosesskriv* må normalt ikke være over fire dager, og samtlige *prosesskriv* bør være kommet inn til retten innen to uker.

Rettens avgjørelser etter denne paragraf kan ikke angripes ved *anke*.

Overskriften i § 72 skal lyde:

Kjennelse om konkursåpning. Anke

§ 72 annet ledd skal lyde:

Ved *anke* over kjennelse om åpning av konkurs skal også boet være part. *Anken* har ikke oppsettende virkning, men før en kjennelse om åpning av konkurs er blitt rettskraftig, bør det som regel ikke foretas andre disposisjoner over skylderens eiendeler enn de som trengs for å hindre tap for boet.

§ 75 første ledd første punktum skal lyde:

Er begjæring om konkurs fremsatt, kan tingretten eller den domstol som etter *anke* behandler begjæringen, på anmodning av en fordringshaver eller etter eget tiltak bestemme at skyldnerens rådighet over eiendeler som omfattes av beslagsretten i konkurs, helt eller delvis skal oppheves inntil konkursbegjæringen er avgjort, dersom det finnes sannsynlig at skyldneren ellers ville forføye over eiendelene til skade for fordringshaverne.

§ 75 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Anke har ikke oppsettende virkning med mindre retten bestemmer det.

§ 76 tredje ledd skal lyde:

Dersom krav etter første og annet ledd bringes inn for retten, treffer den sin avgjørelse ved *dom* som er gjenstand for *anke*.

§ 82 skal lyde:

§ 82. *Anke*

Rettens avgjørelser etter § 77 annet ledd og §§ 78 til 80 kan ikke angripes ved *anke*.

§ 83 fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelser etter første ledd kan ikke angripes ved *anke*.

§ 97 tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen har bare virkning for spørsmålet om fordringshaverens stemmerett og kan ikke *ankes*.

§ 103 skal lyde:

§ 103. *Skyldnerens plikt til å møte på skiftesamlinger*

Skyldneren plikter å være til stede på alle skiftesamlinger når denne ikke har gyldig *fravær* eller har fått tillatelse av bostyreren til å være fraværende.

§ 105 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

En avgjørelse om frihetsinnskrenkninger som er tatt uten muntlig forhandling, kan ikke *ankes* særskilt.

§ 117 a fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 124 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

En kjennelse som nekter behandling, kan *ankes* innen tre dager. Går kjennelsen ut på at forslaget skal behandles, er den ikke gjenstand for *anke*.

§ 125 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Rettens kjennelse kan *ankes* av skyldneren og enhver fordringshaver som vil bli bundet av akkorden.

§ 132 annet ledd skal lyde:

Dersom en utlodning blir påklaget eller *anket*, kan retten bestemme at utbetaling skal skje i den utstrekning utlodningen antas ikke å ville bli berørt av klagen eller *anket*.

§ 143 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Anke kan gis oppsettende virkning av den rett som har fått sin kjennelse *anket*, eller av *ankedomstolen*.

§ 145 femte ledd skal lyde:

Skyldneren kan bringe sitt krav etter § 76 inn for tingretten etter denne lov, eller ved ordinært søksmål etter *tvistelovens* regler.

§ 146 første ledd annet punktum skal lyde:

I andre tilfeller hører behandlingen under tingretten i den rettskrets hvor skyldneren har sitt *alminnelige verneting*.

§ 148 tredje ledd skal lyde:

Ved behandlingen av rettsvister er dommeren inhabil i samme utstrekning som i *sivile saker*.

§ 149 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven* første, fjerde, femte og sjette del, kapittel 8 og §§ 9-6, 9-11 og 9-16 får til-

svarende anvendelse så langt de passer og ikke annet er bestemt. Med hensyn til vitners og sakkyndiges møteplikt gjelder samme regler som under hovedforhandling i *sivile tvister*.

§ 149 annet ledd første punktum skal lyde:

For adgangen til å opptre som prosessfullmektig under gjeldsforhandling og konkurs gjelder *tvisteloven § 3-3 første til fjerde ledd*.

§ 149 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Ved begjæring om konkurs, ved behandling av tvister ved allmennprosess etter *tvisteloven* og ved *anke* gjelder *tvisteloven § 3-3 første til tredje ledd*.

§ 149 tredje ledd første punktum skal lyde:

Retten kan ved konkursbehandling i særlige tilfeller beslutte bevisopptak etter *tvisteloven kapittel 27* til avklaring av boets rettigheter eller forpliktelser.

§ 150 skal lyde:

§ 150. *Tingrettens avgjørelser*

Foruten i de tilfeller som *domstolloven* og *tvisteloven* bestemmer, er tingrettens avgjørelser kjennelser når denne lov kaller dem så eller de avgjør en rettsvist som ikke skal avgjøres ved dom.

§ 152 første ledd annet punktum skal lyde:

Etter at partene har fått anledning til å uttale seg, kan retten bestemme at anke over kjennelse i tvist om anmeldte fordringer skal behandles etter reglene om *anke over kjennelser*.

§ 152 tredje ledd skal lyde:

Overfor kjennelser som åpner konkurs, kan *gjenåpning* kreves etter reglene for dommer i *tvisteloven kapittel 31*.

§ 153 skal lyde:

§ 153. *Frister for rettsmidler*

Fristen for *anke* er en måned, hvis ikke annet følger av §§ 4 tredje ledd, 54 annet ledd og 124 første ledd.

Fristene for *anke over* en avgjørelse som ikke skal forkynnes eller meddeles vedkommende, regnes fra den dag avgjørelsen ble tatt. Skal avgjørelsen meddeles vedkommende, regnes fristen fra den dag meddelelsen er avsendt. For utlodninger regnes fristen alltid fra utlodningsdagen. For *anke over* kjennelser som nevnt i §§ 52 annet ledd og 125 første ledd regnes fristen fra avsigelsen.

Etter at stadfestelse av tvangsakkord eller sluttutlodning er blitt rettskraftig, kan *oppfriskning* mot for-

sømmelser under bobehandlingen ikke gis og *gjenåpning* ikke kreves.

§ 154 overskriften og første ledd skal lyde:

Behandling av tvist ved allmennprosess

En tvist som hører under tingretten *etter denne lov*, kan behandles ved allmennprosess, dersom denne behandlingsformen anses mest hensiktsmessig på grunn av rettsspørsmålets art eller de opplysninger som kreves, og retten gir samtykke.

§ 154 fjerde og femte ledd skal lyde:

Skal en tvist behandles ved allmennprosess, fastsetter retten hvem som skal reise søksmålet, og innen hvilken frist det må anlegges.

Megling i forlikrådet foretas ikke. Ellers gjelder reglene for allmennprosess hvis ikke annet følger av bestemmelsene i denne lov.

§ 154 sjuende ledd skal lyde:

Retten beslutninger etter denne paragraf kan ikke angripes ved *anke*.

§ 155 første og nytt annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 16-16 første ledd bokstav c gjelder tilsvarende hvor skyldneren er part i en voldgiftssak i Norge som er begynt før konkursåpningen. *Gjelder saken krav mot skyldneren, kan boet trekkes inn som part dersom kravet gjøres gjeldende mot boet*.

Nåværende § 155 annet punktum blir tredje punktum.

83. Lov 7. juni 1985 nr. 51 om utmarkskommisjon for Nordland og Troms oppheves.

84. I plan- og bygningslov 14. juni 1985 nr. 77 gjøres følgende endringer:

§ 58 første ledd skal lyde:

Søksmål for å prøve lovligheten av refusjonsvedtaket må anlegges innen 2 måneder fra det er meddelt. Det kan ikke gis *oppfriskning* for fristoversittelse.

§ 60 annet ledd skal lyde:

Lederen i skjønnsretten med personlig *varamedlem* oppnevnes av departementet, de øvrige medlemmer med *varamedlem* oppnevnes av tingretten. Oppnevningen gjelder for 4 år. *Lederen* og *dennes varamedlem* skal ha de egenskaper som er foreskrevet for tingrettsdommere.

85. I lov 21. juni 1985 nr. 79 om enerett til foretaksnavn og andre forretningskjennetegn mv. skal § 3-8 fjerde ledd tredje punktum lyde:

Det kan ikke gis *oppfriskning* mot oversittelse av søksmålsfristen, som skal nevnes i meldingen om vedtaket.

86. I lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og komandittselskaper skal § 2-41 annet ledd annet punktum lyde:

Retten avgjørelse treffes ved kjennelse som kan *ankes*.

87. I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 3-4 første ledd nr. 1 skal lyde:

1. Enhver har rett til å inngi *prosesskriv* med bilag, skriftlige bevis eller andre skriftlige henvendelser på samisk. Skal domstolen formidle henvendelsen til en motpart, sørger den for oversettelse til norsk. Oversettelse kan unnlates dersom motparten samtykker.

§ 3-4 første ledd nr. 4 og 5 skal lyde:

4. Når en part begjærer det, kan rettens *leder* bestemme at forhandlingsspråket skal være samisk. Nr. 3 andre punktum gjelder tilsvarende.
5. Er forhandlingsspråket samisk, kan rettens *leder* bestemme at også rettsboken skal føres på samisk. Domstolen sørger for oversettelse til norsk.

88. I lov 13. mai 1988 nr. 26 om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav skal § 23 første ledd annet punktum lyde:

Gjelder tvisten fordringshaverens krav på å få dekket kostnadene ved inndrivningen, kan den likevel bringes inn etter *tvistelovens* regler til behandling for de alminnelige domstolene sammen med hovedkravet.

89. I lov 20. mai 1988 nr. 32 om militær disiplinærmyndighet skal § 36 første punktum lyde:

Søksmål etter *tvisteloven* kan bare reises når klagegangen er uttømt.

90. I lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

§ 36 første ledd skal lyde:

Utlending kan kreve at opplysninger som ikke kan fremlegges på annen tilfredsstillende måte i sak etter loven, innhentes ved rettslig avhør etter fremgangsmåten i *tvisteloven kapittel 28 om bevissikring* utenfor rettssak. Utlendingsmyndighetene har tilsvarende adgang. Retten avgjør om *bevissikring* er nødvendig.

§ 42 femte ledd fjerde punktum skal lyde:

Dersom retten tar til følge begjæring om å holde rettslig avhør etter § 36 i sak hvor utlending har krav på fritt rettsråd, skal også utgiftene til juridisk bistand under *bevissikring* dekkes etter lov om fri rettshjelp.

91. I lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn skal § 14 første punktum lyde:

Begjæring om fullbyrding av en avgjørelse som nevnt i § 6 skal være ledsaget av en kopi av avgjørelsen, og dersom det framgår at avgjørelsen er truffet under saksøktets *fravær i saken*, et dokument som viser om saksøkte har fått forkynt eller på annen tilbørlig måte er blitt gjort kjent med stevningen eller tilsvarende dokument.

92. I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 7 bokstav e annet ledd femte og sjette punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal retten gi melding til fylkesmannen, som kan *anke* kjennelsen.

§ 25 nytt tredje ledd skal lyde:

Har bevillingsvedtaket vært gjenstand for klage, regnes ikke vedtaket som endelig før etter utløpet av søksmålsfristen i § 29 femte ledd.

I kapittel 5 skal ny § 25 a lyde:

§ 25 a. *Virkeområde*

Reglene i dette kapitlet kommer til anvendelse i saker:

- a) om separasjon og skilsmisse som reises for fylkesmannen, eller
- b) om et ekteskap består eller ikke består, om oppløsning av ekteskap og om separasjon som reises for domstolene (ekteskapsak).

For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav a og c, gjelder § 30 b om norske domstolers kompetanse og § 30 c om vernetil-

svarende. For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav b, gjelder barnelova § 82 om norske domstolers kompetanse og denne lov § 30 c om verneting tilsvarende.

Ny § 28 skal lyde:

§ 28. *Partsrettigheter for umyndig ektefelle mv.*

Sak for fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse og ekteskapssak for domstolene reises av eller mot en ektefelle personlig også når han eller hun er umyndig. Når sak er reist, kan vergen opptre til støtte for den umyndige. Vergen skal varsles om saken av fylkesmannen. Er sak reist for domstolene, skal stevning også forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne, dersom det er påtrengende nødvendig av hensyn til denne ektefellen. Disse sakene behandles i alle tilfeller av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegget.

Dersom en myndig ektefelle har fått oppnevnt hjelpeverge i medhold av vergemålsloven §§ 90 a flg., og det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller fremme sak om separasjon eller skilsmisse eller ekteskapssak, gjelder reglene i første og annet ledd tilsvarende for hjelpevergen.

For behandling av spørsmål om bidrag og andre økonomiske spørsmål i forbindelse med ekteskapssak gjelder tvisteloven § 2-3. Dette gjelder også for en hjelpeverge hvis det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å tre inn i saken.

§ 29 tredje ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Begjæring om oppreisning for oversittelse av klagefristen må settes fram så snart som mulig, og senest én måned etter at klagefristen løp ut. Er det gitt skilsmissebevilling, er oppreisning utelukket dersom en av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap.

Nåværende tredje og fjerde punktum blir femte og sjette punktum.

§ 29 fjerde ledd skal lyde:

Dør en av partene under saken, gjelder § 30 f tilsvarende ved klage over fylkesmannens avgjørelser.

§ 29 nytt femte ledd skal lyde:

Søksmål om gyldigheten av et vedtak om separasjon eller skilsmisse kan bare reises når parten fullt ut har benyttet sin adgang til å klage over avgjørelsen. Søksmål må reises innen én måned etter det endelige vedtaket ble forkynt for parten, og må rettes både mot staten ved departementet og den andre ektefellen. Er det gitt skilsmissebevilling, kan det ikke gis oppfrisk-

ning for oversittelse av søksmålsfristen dersom den ene av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap. § 30 e annet ledd gjelder tilsvarende. Inngår en av ektefellene ekteskap etter at søksmål er reist, skal saken heves.

§ 30 skal lyde:

§ 30. *Partene i en ekteskapssak*

Ekteskapssak kan bare reises for domstolene av en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke være saksøktes ektefelle, når ikke annet framgår av loven.

Reises slik sak av den ene ektefellen, stevnes den andre ektefellen som motpart. Blir saken reist av andre, stevnes begge ektefeller som motparter. Blir sak om oppløsning reist på grunn av tidligere ekteskap, skal også ektefellen i det tidligere ekteskapet stevnes som motpart.

Nye §§ 30 a til 30 f skal lyde:

§ 30 a. *Fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser*

I saker som anlegges for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består, eller for å få det oppløst etter § 24 første ledd, kan fylkesmannen opptre for å ivareta offentlige interesser. Retten skal gi ham melding om saken. Fylkesmannen kan erklære anke og begjære gjenåpning. Ellers er inntreden i saken bare tillatt etter § 30 f.

§ 30 b. *Når ekteskapssak kan anlegges i Norge*

Dersom ikke annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat, kan ekteskapssak reises ved norsk domstol:

- a) når saksøkte har bopel i riket, eller
- b) når saksøkeren har bopel i riket og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, eller
- c) når saksøkeren er norsk statsborger og det godtgjøres at hun eller han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det land hvor vedkommende har bopel, eller
- d) når begge ektefeller er norske statsborgere og saksøkte ikke motsetter seg at saken reises for norsk domstol, eller
- e) når det blir søkt om skilsmisse på grunnlag av separasjon som er meddelt her i riket, i løpet av de fem foregående år.

§ 30 c. *Verneting*

Ekteskapssak anlegges ved saksøktes alminnelige verneting etter tvisteloven § 4-4. I saker som nevnt i § 30 annet ledd annet og tredje punktum, anlegges saken der en av de saksøkte har alminnelig verneting.

Hører saken under norsk domsmyndighet uten at saksøkte har alminnelig verneting i riket, kan saken anlegges i den rettskrets hvor ektefellene hadde sin siste felles bopel eller saksøkeren har bopel.

Blir saken reist av fylkesmannen, kan den anlegges i den rettskretsen hvor en av ektefellene kunne vært saksøkt.

§ 30 d. *Inndragning av andre krav i en ekteskaps sak*

I ekteskaps sak kan også behandles:

- a) spørsmål om bidrag,
- b) spørsmål etter barnelova om felles barn,
- c) spørsmål etter ekteskapslovens øvrige bestemmelser med mindre det er begjært offentlig skifte, og
- d) krav som er en følge av søksmålet.

Hvis ikke spørsmål som nevnt i første ledd bokstav a og b er trukket inn i saken, skal retten av eget tiltak undersøke om partene er uenige om slike spørsmål, og i tilfelle treffe avgjørelse i saken. Det gjelder likevel ikke hvis partene er enige om å holde spørsmålet utenfor, eller den ene parten uteblir, og den møtende ønsker å holde spørsmålet utenfor, eller hvis en av partene er bosatt utenfor riket.

Når spørsmål etter barnelova om felles barn trekkes inn i saken etter første ledd, får saksbehandlingsreglene i barnelova kap. 7 anvendelse for behandlingen av disse spørsmålene.

Ellers kan en ekteskaps sak bare forenes med *sivile tvister* om andre rettsforhold så langt vilkårene i tvisteloven § 15-1 er til stede, og kun i den utstrekning retten tillater det.

§ 30 e. *Rettskraft, oppfriskning og gjenåpning*

En rettskraftig dom om spørsmål som nevnt i § 25 a første ledd bokstav b (ekteskaps sak), virker for og mot alle og legges til grunn i alle forhold hvor spørsmålet har betydning. Går dommen ut på skilsmisse eller på separasjon, gjelder det samme selv om dommen ikke er rettskraftig, hvis ikke annet er bestemt.

Er et ekteskap erklært for ikke å bestå, eller er det oppløst, er oppfriskning for oversittelse av ankefristen og gjenåpning utelukket hvis en av ektefellene har inngått nytt ekteskap før avgjørelsen om oppfriskning eller henvisning til hovedforhandling er forkynt for ham eller henne.

§ 30 f. *Parten dør. Barns og arvingers rett til å tre inn i saken*

Dør en part før dom er avsagt i en sak om hans eller hennes eget ekteskap, heves saken. Gjelder saken oppløsning av ekteskap etter § 24 første ledd eller spørsmålet om et ekteskap består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd, kan den likevel fortsettes så vel av som mot den avdøde

barn eller arvinger hvis avgjørelsen har rettslig betydning.

Dør parten etter at dom er avsagt, kan under samme betingelse anke og gjenåpning anvendes av eller mot barna eller arvingene hvis dommen går ut på oppløsning av ekteskapet eller på separasjon, eller saken gjelder spørsmålet om ekteskapet består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd.

Har flere søksmåls- eller ankeberettigede trådt inn i saken, må de opptre i fellesskap. Har en enkelt trådt inn, kan andre søksmåls- eller ankeberettigede slutte seg til.

§ 57 første ledd bokstav c tredje punktum skal lyde:

Kravet avgjøres ved *dom* av den tingretten som delingen hører under.

§ 57 første ledd bokstav c fjerde punktum oppheves. Femte og sjette punktum blir fjerde og femte punktum og skal lyde:

Reglene om behandling av skiftetvister gjelder så langt de passer. En dom om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.

§ 91 første punktum skal lyde:

Er det etter at separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefelles rettigheter etter kapitlene 12 til 14, kan vedkommende ektefelle kreve midlertidig forføyning etter *tvisteloven kapittel 32 og 34*.

§ 93 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom det pågår sak om kravet eller *sak for domstolene etter kapittel 5*, treffes midlertidig avgjørelse etter § 92 av den retten som behandler saken.

93. I lov 20. juli 1991 nr. 67 om overføring av domfelte skal § 9 tredje punktum lyde:

Avgjørelse etter gyldighetskonvensjonen art. 39 nr. 2 første punktum treffes ved kjennelse, som kan *ankes etter reglene om anke over dommer*.

94. I lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. gjøres følgende endringer:

§ 4A-12 første ledd første punktum skal lyde:

Vedtak i klagesak etter § 4A-11 annet ledd kan bringes inn for tingretten etter reglene i *tvisteloven kapittel 36*.

§ 4A-12 fjerde og femte ledd oppheves.

§ 9-8 tredje ledd skal lyde:

Om vitneplikt og vitneførsel og om plikt til å *tilby* dokumentbevis, gjelder bestemmelsene i *tvisteloven* så langt de passer.

§ 9-9 første ledd annet punktum skal lyde:

Vedtaket skal begrunnes etter reglene i *tvisteloven* om begrunnelse av dommer.

§ 9-10 skal lyde:

§ 9-10. *Overprøving av fylkesnemndas vedtak.*

Nemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i *tvisteloven* kapittel 36 av den private part eller av kommunen. Kommunen er part i saken. Om adgangen for et barn til å reise søksmål gjelder § 8-3 annet ledd.

Fristen for å reise søksmål er to måneder fra den dag den som har rett til å reise søksmål, fikk melding om vedtaket. Det kan gis oppfriskning etter *tvisteloven* mot oversittelse av fristen.

Kommunen dekker sine egne omkostninger i saken.

§ 9-10 a oppheves.

95. I lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefiske og innlandsfisk m.v. skal § 27 tredje ledd fjerde punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven* §§ 16-12 til 16-14 gjelder så langt de passer.

96. I lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger gjøres følgende endringer:

§ 1-7 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder tilsvarende for varsel om bevisopptak etter *tvisteloven* § 27-3 annet ledd første punktum og for øvrig for andre underretninger til parter i forbindelse med rettergang.

§ 1-8 tredje ledd skal lyde:

Ved anvendelse av rettsmidler (*anke, oppfriskning, gjenåpning*) mot bruksberettigede som nevnt i første ledd gjelder bestemmelsene i denne paragraf tilsvarende, slik at de ordinære rettsmiddelfrister alltid forlenges med syv dager, jfr. § 1-7 annet ledd.

97. I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om tvangsfullbyrdelse.

I § 1-1 fjernes ordene «og midlertidig sikring».

§ 1-2 første ledd annet punktum oppheves. I annet ledd fjernes ordene «eller sikres etter kapittel 14».

I følgende bestemmelser fjernes uttrykket «eller midlertidig sikring»:

§§ 1-3 første ledd, 1-6 tredje ledd, 2-1 annet ledd, 2-2 tredje ledd og 3-7 i nåværende tredje ledd.

I følgende bestemmelser fjernes uttrykket «og midlertidig sikring»:

§§ 1-5 første til tredje ledd, 1-6 første ledd første og annet punktum, 1-7 første og annet punktum, 2-8 første ledd og 3-6 første ledd.

§ 1-8 femte ledd skal lyde:

Med en persons alminnelige verneting menes i denne loven den rettskrets eller det namsmannsdistrikt hvor vedkommende har bopel eller slik tilknytning som nevnt i *tvisteloven* § 4-4 tredje til femte ledd. Den som har bopel i flere rettskretser eller namsmannsdistrikter, har alminnelig verneting i alle disse.

§ 1-9 bokstav b til d skal lyde:

- b) Et krav som gjelder bruksrett eller servitutt over løsøre, anses for å være både der løsørestanden er og der rettighetshaveren har *alminnelig verneting*. Dersom rettighetshaveren ikke har *alminnelig verneting* i riket, anses kravet dessuten for å være der eieren av løsøret har *alminnelig verneting*.
- c) Et krav som er knyttet til verdipapir, anses for å være der verdipapiret er.
- d) Et krav av annen art anses for å være der kravhaveren har *alminnelig verneting*. Dersom kravhaveren ikke har *alminnelig verneting* i riket, anses et krav som en bestemt person er forpliktet til å oppfylle, for å være der den forpliktete har *alminnelig verneting*. Dersom rettighetshaveren ikke har *alminnelig verneting* i riket, anses en immaterialrettighet som er registrert i et særskilt register, for å være der den registrerte fullmektig har *alminnelig verneting*. Finnes ingen registrert fullmektig med *alminnelig verneting* i riket, anses immaterialrettigheten for å være der registrert føres.

§ 2-7 annet punktum skal lyde:

Om *oppfriskning* for oversittelse av frist for å klage til tingretten etter § 5-16 gjelder *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* tilsvarende.

§ 2-12 skal lyde:

Om rettsmidler mot rettens avgjørelser gjelder *tvisteloven sjette del og kapittel 17*. *Gjenåpning* kan bare begjæres når avgjørelsen rettskraftig avgjør et krav, eller hever eller avviser en sak, eller når det ellers er bestemt i denne lov.

§ 3-2 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 gjelder tilsvarende.

§ 3-3 første punktum skal lyde:

Tvisteloven kapittel 20 gjelder for partenes ansvar for sakskostnader ved rettens behandling av tvister og klage etter § 5-16 og ved rettsmidler mot rettens avgjørelser.

§§ 3-4, 3-5 og 3-7 annet ledd oppheves. Nåværende §§ 3-6 og 3-7 blir §§ 3-4 og 3-5. Nåværende § 3-7 tredje ledd blir § 3-5 annet ledd.

§ 4-1 annet ledd bokstav a skal lyde:

- a) dom eller kjennelse av en norsk *domstol*, og andre avgjørelser av en norsk domstol som har virkning som dom eller kjennelse eller som avgjør krav om erstatning for sakskostnader.

§ 4-1 annet ledd bokstav g skal lyde:

- g) avgjørelse av utenlandsk domstol som vil være bindende her i riket etter *tvisteloven § 19-16 annet og tredje ledd*.

§ 4-1 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) Når krav på erstatning for sakskostnader i rettergang er fastsatt i et alminnelig tvangsgrunnlag etter annet ledd bokstav a, b, d og e, omfatter grunnlaget også forsinkelsesrente av kravet etter forsinkelsesrenteloven.

(4) Et alminnelig eller særlig tvangsgrunnlag for krav på forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven gir for den del av kravet som har oppstått etter grunnlaget, fordringshaveren rett til dekning etter den rentesats som gjelder etter §§ 3 og 4 i loven. Er det ikke sannsynliggjort om grunnlaget gir rett til alminnelig forsinkelsesrente eller forsinkelsesrente i forbrukerforhold, beregnes kravet etter laveste sats.

Nåværende tredje ledd blir femte ledd.

§ 4-6 skal lyde:

§ 4-6 *Hvem som kan begjære tvangsfullbyrdelse*

Tvangsfullbyrdelse kan bare begjæres av den som i tvangsgrunnlaget er nevnt som berettiget, herunder gruppe medlem som er omfattet av avgjørelse i gruppesøksmål, eller som lovlig har ervervet kravet.

Når tvangsgrunnlaget er avgjørelse i gruppesøksmål etter *tvisteloven § 35-7*, og slutningen angir framgangsmåten for direkte oppfyllelse overfor gruppe medlemmene, kan tvangsfullbyrdelse også begjæres av den som var grupperepresentant i saken.

§ 5-1 første ledd og annet ledd første punktum skal lyde:

Om *partsevne*, prosessdyktighet og *stedfortreder* gjelder *tvisteloven kapittel 2* tilsvarende.

Om prosessfullmektig gjelder *tvisteloven kapittel 3* tilsvarende.

§ 5-1 annet ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje til femte punktum blir annet til fjerde punktum. Fjerde punktum skal lyde:

For prosessfullmektig etter tredje punktum gjelder tvisteloven § 12-1 på tilsvarende måte som for advokater.

§ 5-8 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom saksøkeren uteblir uten at det er opplyst eller sannsynlig at vedkommende har gyldig *fravær*, kan saken heves.

§ 5-15 annet punktum skal lyde:

Om retting av namsmannens avgjørelser gjelder *tvisteloven § 19-8 første ledd* tilsvarende.

§ 6-1 første ledd skal lyde:

Tvisteloven første, fjerde og femte del, med unntak for kapittel 4, 16 III og IV og 20, samt kapittel 8 gjelder for tingretten.

§ 6-1 tredje ledd skal lyde:

Om rettsbøker for tingrettens rettsmøter gjelder *tvisteloven kapittel 13 II og 14*. Om *innføring i rettsbok og opptak av forklaringer* gjelder samme regler som under *hovedforhandling*.

§ 6-2 skal lyde:

Inkassobevillingshaver hos en inkassator som driver inkassovirksomhet i medhold av inkassobevilling etter inkassoloven, kan være prosessfullmektig etter samme regler som advokater under tvangsfullbyrdelse i inkassooppdrag som inkassatoren har for parten. Videre kan den som har rett til å drive retts hjelpsvirksomhet etter domstoloven § 218 annet

ledd nr. 1 til 3, være prosessfullmektig under tvangsfullbyrdelse i rettshjelpsoppdrag som vedkommende har for parten. *For prosessfullmektig etter annet punktum gjelder tvisteloven § 12-1 på tilsvarende måte som for advokater. Reglene i første til tredje punktum gjelder ikke ved behandling av tvister ved allmennprosess.*

§ 6-3 første ledd første punktum skal lyde:

Tingrettens avgjørelser treffes ved kjennelse når fullbyrdelsen nektes fremmet, heves eller utsettes, ved avgjørelse av tvist eller når det ellers er bestemt i *tvisteloven* eller loven her.

§ 6-5 første ledd tredje punktum skal lyde:

Retten avgjørelser etter denne paragrafen kan ikke *angripes*.

§ 6-6 overskriften og første ledd første punktum skal lyde:

Behandling av tvister ved allmennprosess.

Reiser saksøkte innvending mot at tvangsfullbyrdelsen gjennomføres, kan retten beslutte at tvisten skal behandles *ved allmennprosess dersom det er hensiktsmessig på grunn av de faktiske og rettslige spørsmål som tvisten reiser.*

§ 6-6 annet og tredje ledd skal lyde:

Partene i tvisten skal gis adgang til å uttale seg før retten beslutter at en tvist skal behandles *ved allmennprosess*. I beslutningen skal retten fastsette innen hvilken frist søksmålet må reises. Beslutningen kan ikke *angripes*.

Ved behandling *ved allmennprosess* kan det krav innvendingen bygger på, bringes inn til avgjørelse dersom kravet kan bringes inn for norsk domstol. Megling i forliksrådet foretas *ikke*.

§ 7-3 første ledd skal lyde:

Begjæring om utlegg skal settes fram for namsmannen i det distriktet der saksøkte har *alminnelig verneting*.

§ 7-3 annet ledd første punktum bokstav a og d og annet punktum skal lyde:

- a) det er sannsynlig at det ikke vil være tilstrekkelige eller hensiktsmessige formuesgoder å ta utlegg i i det distrikt der saksøkte har *alminnelig verneting*,
- d) saksøkte ikke har kjent *alminnelig verneting* i riket,

For saksøkte som har kjent *alminnelig verneting* i riket, kan utleggstrekk bare besluttes av namsmannen i det distrikt der saksøkte har *alminnelig verneting*.

§ 7-5 annet ledd første punktum skal lyde:

En begjæring om utlegg etter § 7-2 bokstav f skal i tillegg oppfylle kravene til forliksklager i *tvisteloven* § 6-3.

§ 7-7 nytt tredje ledd skal lyde:

Avsluttes en sak som er behandlet i forliksrådet etter annet ledd, med en kjennelse eller dom i forliksrådet som pålegger innklagede en betalingsplikt overfor klageren, kan klageren innen en måned etter utløpet av dennes frist for å overprøve avgjørelsen uten oppfriskning ved begjæring til namsmannen kreve at utleggssaken skal fortsette. Avsluttes saken med rettsforlik i forliksrådet, kan slikt krav fremmes innen en måned etter at forliket er inngått.

§ 7-12 første ledd femte punktum skal lyde:

Tvisteloven kapittel 22 gjelder tilsvarende.

Overskriften til § 7-23 skal lyde:

Endring av utleggstrekk og skifte av arbeidsgiver eller alminnelig verneting.

§ 8-20 annet ledd femte punktum skal lyde:

Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 8-21 første ledd tredje punktum skal lyde:

Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 8-21 annet ledd femte punktum skal lyde:

Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 9-12 annet ledd annet punktum skal lyde:

Tvisteloven kapittel 17 og § 29-13 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

§ 9-12 fjerde ledd skal lyde:

Foretar retten ny verdsetting, skal to *skjønnsmedlemmer* ta del i verdsettingen. Når en part krever det og retten anser det påkrevd, skal fire *skjønnsmedlemmer* delta.

Overskriften til § 9-13 skal lyde:

Begrensning i ankeadgangen.

§ 10-9 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Reiser saksøkeren søksmål til innkreving, skal saksøkeren underrette saksøkte om søksmålet med oppfordring om å tre inn i saken som *partshjelper*.

§ 11-3 annet og tredje ledd skal lyde:

Begjæring om tvangsdekning i skip og luftfartøy skal settes fram for tingretten i den krets der skipet eller luftfartøyet er eller ventes å komme i nær fremtid. Dersom begjæringen gjelder tvangsbruk av norsk skip eller luftfartøy, skal begjæringen isteden settes fram for tingretten ved *alminnelig verneting* til den som er registrert som eier, eller til en representant som kan motta søksmål på vedkommendes vegne.

Begjæring om tvangsdekning i akvakulturtillatelsen skal settes fram for tingretten ved *det alminnelige vernetinget* til den som er registrert som innehaver, eller ved den rettskrets hvor akvakulturtillatelsen er registrert dersom innehaver av tillatelsen ikke har *alminnelig verneting* i Norge.

§ 11-33 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Er det begjært *oppfriskning* mot oversittelse av fristen for å påanke stadfestelseskjennelsen før skjøte er utstedt, skal utstedelsen utstå til angrepet er rettskraftig avgjort.

§ 11-34 annet ledd skal lyde:

Ankefristen er en måned regnet fra avsigelsen. Det kan ikke begjæres *oppfriskning* for oversittelse av ankefristen etter at skjøte er registrert eller kjøpesummen er utbetalt. Begjæres det *oppfriskning* etter at skjøte er utstedt, skal retten straks sørge for at det anmerkes i realregisteret at stadfestelsen er angrepet.

§ 11-35 sjettede ledd annet punktum skal lyde:

For øvrig gjøres krav etter fjerde og femte ledd gjeldende ved ordinært søksmål etter *tvistelovens* regler.

§ 11-37 første punktum skal lyde:

Fordelingskjennelsen kan angripes ved anke og *gjenåpning*.

§ 11-38 første ledd femte punktum skal lyde:

Er det begjært *oppfriskning* mot oversittelse av fristen for å *anke* stadfestelseskjennelsen før kjøpesummen er utbetalt, skal utbetalingen utstå til angrepet er rettskraftig avgjort.

§ 11-39 annet ledd femte punktum skal lyde:

Søksmålet reises for den tingrett som har behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 11-40 første ledd tredje punktum skal lyde:

Søksmålet reises for den tingrett som behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 11-40 annet ledd femte punktum skal lyde:

Søksmålet reises for den tingrett som behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *tvisteloven*.

§ 13-3 tredje ledd første punktum skal lyde:

Begjæring om tvangsfullbyrdelse av andre krav settes fram for tingretten i det distrikt hvor saksøkte har *alminnelig verneting*.

Tredje del, kapittel 14 og 15 oppheves. Nåværende fjerde del blir tredje del. Nåværende kapittel 16 blir kapittel 14. §§ 16-1 til 16-3 blir §§ 14-1 til 14-3.

98. I lov 17. juli 1992 nr. 99 om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner gjøres følgende endringer:

§ 3-1 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Namsmyndighetens avgjørelse om å åpne gjeldsforhandling på vilkår kan også påklages eller *ankes* av skyldneren.

§ 3-7 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Klage og *anke* etter denne paragraf har oppsettende virkning.

§ 5-1 femte ledd første punktum skal lyde:

Dersom det benyttes rettsmidler mot en avgjørelse om å nekte stadfestelse av tvungen gjeldsordning eller dersom en kjennelse om tvungen gjeldsordning blir opphevet av *ankeinstansen*, skal gjeldsforhandlingsperioden anses å løpe inntil rettskraftig avgjørelse foreligger i saken.

§ 5-4 annet ledd tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som nekter stadfestelse kan bare *ankes* av skyldneren.

99. I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 7-1 (i) oppheves.

§ 7-1 (j) og (k) blir § 7-1 (i) og (j).

Ny § 7-6 skal lyde:

§ 7-6. *Rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak*

Nemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i *tvisteloven* kapittel 36 av den private

part eller av kommunen. Kommunen er part i saken. Om adgangen for et barn til å reise søksmål gjelder § 6-3 annet ledd.

Fristen for å reise søksmål er to måneder fra den dag den som har rett til å reise søksmål, fikk melding om vedtaket. Det kan gis oppfriskning mot oversittelse av søksmålsfristen.

Kommunen dekker sine egne kostnader med saken.

100. I lov 27. november 1992 nr. 117 om offentlig støtte skal § 4 første ledd fjerde punktum lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

101. I lov 12. mars 1993 nr. 32 om planteforedlerrett skal § 26 første ledd annet punktum lyde:

Nærmere bestemmelser om søknader om planteforedlerrett, om behandlingen av dem, om offentlighet for dokumentene i den enkelte sak og om *å få sin sak tatt under behandling ved* oversittelse av frister m.m. gis i forskrift.

102. I lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap skal § 5 lyde:

Uavhengig av bestemmelsen i *ekteskapsloven § 30 b* kan sak om oppløsning av registrert partnerskap som er inngått her i landet, alltid reises for norsk domstol.

103. I lov 11. juni 1993 nr. 101 om luftfart gjøres følgende endringer:

§ 3-21 fjerde ledd skal lyde:

De innskrenkninger i adgangen til å ta *anke* til følge som er fastsatt i tinglysingslovens §§ 10 a og 10 b, gjelder tilsvarende ved klage over registreringsmyndighetens avgjørelser.

§ 3-22 annet ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder beslutning om en midlertidig forføyning i medhold av *tvisteloven kapittel 32 og 34*.

§ 7-18 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Regelen om *oppfriskning* i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* gjelder tilsvarende.

§ 10-28 annet ledd nr. 2 skal lyde:

2. fraktføreren også i den staten utøver lufttransportvirksomheten i lokaler som eies eller leies av fraktføreren selv, eller av en annen fraktfører

som denne har en forretningsavtale med. Søksmål etter første punktum må reises ved passasjerens *alminnelige verneting* på ulykkestidspunktet.

§ 10-36 annet ledd skal lyde:

Bli søksmål reist mot bare den ene fraktfører og vil *denne gjøre* regresskrav gjeldende mot den annen, kan han dra regresskravet inn i saken i samsvar med *tvisteloven § 15-2 annet og tredje ledd* uten hensyn til om det *hører under norsk domsmyndighet*.

§ 12-17 skal lyde:

§ 12-17. *Bevissikring*

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes*.

§ 13-2 fjerde ledd skal lyde:

Reglene i første og andre ledd får anvendelse i den grad de ikke kommer i konflikt med lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse, *tvisteloven sjunde del* og Overenskomst om innføring av visse ensartede regler om arrest i luftfartøyer av 29. mai 1933.

104. Lov 25. mars 1994 nr. 6 om granskingskommissjon for gransking av påstander om ulovlig overvåking av norske borgere oppheves.

105. I lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten gjøres følgende endringer:

§ 19 tredje ledd første punktum skal lyde:

Klage som gis etter utløpet av klagefristen, kan tas til behandling etter reglene i forvaltningsloven § 31, jf likevel paragrafen her fjerde ledd.

§ 19 fjerde ledd skal lyde:

Reglene i tinglysingsloven §§ 10 a og 10 b om enkelte innskrenkninger i adgangen til å ta *en anke* til følge gjelder tilsvarende.

§ 19 femte ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b annet punktum gjelder likevel tilsvarende.

§ 19 sjettede ledd skal lyde:

Vedkommende forvaltningsorgan kan bestemme at mulig søksmål må reises innen 3 uker fra det tidspunkt da melding om fristfastsettingen kom fram til vedkommende part. Ved oversittelse av fristen kan

retten likevel tillate søksmålet fremmet dersom særlige grunner taler for det og det ikke foreligger forhold som er til hinder for å ta en klage til følge, jf paragrafen her fjerde ledd.

§ 35 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes*.

§ 35 femte ledd første punktum skal lyde:

Melder noen seg før fristens utløp og påstår å ha bedre rett til skipet enn saksøkeren, fortsetter saken etter de vanlige regler i *tvisteloven*.

§ 91 første ledd skal lyde:

Reglene her gjelder for arrest i skip etter *tvisteloven kapittel 32 og 33*. Reglene gjelder tilsvarende for midlertidig forføyning etter *tvisteloven kapittel 32 og 34* når forføyningen går ut på *tilbakehold* av et skip.

§ 91 annet ledd annet punktum skal lyde:

For disse tilfellene gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 32 til 34* fullt ut.

§ 95 annet ledd første punktum skal lyde:

Et skip som er arrestert etter *tvisteloven § 33-2 tredje ledd*, må ikke forlate det sted det ligger før tvangssalg er holdt eller tvangsbruk iverksatt.

§ 95 tredje ledd skal lyde:

For realregistrerte skip som er arrestert etter *tvisteloven § 33-2 første ledd* eller holdt tilbake etter *tvisteloven kapittel 34*, kan det gis pålegg som nevnt i annet ledd og for øvrig iverksettes tiltak som der bestemt dersom retten finner det nødvendig for å sikre arresten.

§ 98 overskriften og innledningen skal lyde:

Forholdet til tvangsfullbyrdsloven og tvisteloven

For øvrig gjelder reglene i *tvangsfullbyrdsloven og tvisteloven sjuende del*, herunder reglene om

§ 117 annet punktum skal lyde:

Søksmålet reises i den rettskrets hvor partrederiet har *alminnelig verneting*.

§ 118 første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Er det uenighet om stedet for salget, avgjøres spørsmålet av tingretten ved partrederiets *alminnelige verneting*. Avgjørelsen treffes i form av kjennelse, som kan *ankes*.

§ 118 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen hører under tingretten og treffes i form av kjennelse, som kan *ankes*.

§ 231 annet ledd skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* får tilsvarende anvendelse med mindre annet følger av kapitlet her.

§ 234 fjerde ledd skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes*.

§ 245 annet punktum skal lyde:

Gjenåpning kan bare finne sted for så vidt gjelder retten til ansvarsbegrensning.

§ 454 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Retten skal forene sakene til felles behandling og avgjørelse i den utstrekning det er adgang til det, jf *tvisteloven § 15-6 første punktum*.

§ 474 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Videre kan foretas besiktelse av skipet og det sted der hendelsen fant sted, og foretas annen *undersøkelse av realbevis* for så vidt det hensiktsmessig kan skje i forbindelse med vitneavhøringen.

§ 476 fjerde ledd annet til fjerde punktum skal lyde:

Godtgjørelsen fastsettes av rettens *leder*. Fastsettelsen kan *ankes* til lagmannsretten etter reglene i rettshjelploven § 27. For fastsettelser foretatt av norsk konsulrett i utlandet er Borgarting lagmannsrett *ankeinstans*.

§ 481 første ledd første punktum skal lyde:

Avhøringen av skipsføreren og de andre vitnene finner sted etter reglene i *tvisteloven §§ 21-5 og 21-10 og kapittel 22 og 24* for så vidt ikke annet er bestemt i det følgende.

§ 481 annet ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* foretar avhøringen, dersom denne ikke finner å kunne overlate den til sjøfartsinspektøren eller en annen representant for påtalemyndigheten eller til rederen, lasteierne, assurandørene eller andre interesserte.

§ 481 tredje ledd skal lyde:

Undersøkelse av realbevis finner sted etter reglene i *tvisteloven kapittel 26 og 27*.

§ 488 skal lyde:

§ 488. *Rettens sammensetning m.m.*

Skjønnsmedlemmenes antall er to. Dersom rettens *leder* finner det ønskelig, skal antallet være fire.

Skjønnsmedlemmene gis så vidt mulig en dags varsel.

I særlige tilfelle kan *lederen* unnlate å delta i skjønnet og overlate til *skjønnsmedlemmene* å holde det alene med påfølgende avhjemling i rettsmøte.

§ 490 skal lyde:

§ 490. *Avhør, dokumentasjon, gransking*

Skjønnsmedlemmene har rett til å stille spørsmål til de personer som blir avhørt.

Forklaringer som blir gitt under skjønnet, skal *dokumenteres* for så vidt en part eller annen fremmøtt interessert krever det, eller retten antar at forklaringene har betydning for vurderingen av en skades årsak eller omfang eller ansvarsforholdet, eller retten ellers finner grunn til det. *Dokumentasjonen foretas etter reglene i tvisteloven § 13-9 første ledd.*

I den utstrekning det er forsvarlig og ikke uforenlig med *lederens* deltakelse i skjønnsavgjørelsen, kan *lederen* overlate den nærmere gransking til *skjønnsmedlemmene* alene, dersom det ville kreve uforholdsmessig lang tid for *lederen* å delta fullt ut i hele granskingsarbeidet.

§ 491 første ledd skal lyde:

Det er ikke adgang til overskjønn, anke eller *gjenåpning*.

106. I lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer gjøres følgende endringer:

§ 5-7 annet ledd annet punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* om dommers innhold og begrunnelse gjelder tilsvarende.

§ 5-9 skal lyde:

§ 5-9. *Overprøving av tvangsvedtak*

Smittevernemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i tvisteloven kapittel 36. Dette gjelder også hastevedtak etter § 5-8.

Søksmål kan reises av den vedtaket retter seg mot eller vedkommendes nærmeste, av fylkeslegen eller statens helsetilsyn. En mindreårig kan opptre som part og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom vedkommende er fylt 12 år og forstår hva saken gjelder.

107. I lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste skal § 5 femte ledd annet punktum lyde:

Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke.

108. I lov 25. august 1995 nr. 57 om pakkereiser skal § 10-6 tredje ledd lyde:

Departementet kan ved forskrift også fastsette regler om konsekvensene av at nemndas virksomhet *opphører*.

109. I lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet skal § 8-6 fjerde ledd lyde:

Ved oversittelse av fristen i annet ledd kan klageinstansen etter reglene i forvaltningsloven § 31 vedta at tingretten tar saken til behandling. Vedtak om fristoversittelsen kan ankes til tingretten.

110. I lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste gjøres følgende endringer:

§ 36 annet ledd skal lyde:

Er kravet sett fram seinare, kan Kongen gje *oppfrisking* om oversitjinga er orsakande. Når innløysingsvilkåra vert fastsett ved skjønn etter § 37 andre ledd, høyrer også spørsmål om *oppfrisking* under skjønnet.

§ 43 annet ledd annet punktum skal lyde:

Det skal vere to *skjønnsmedlemmer* både ved skjønn og overskjønn.

111. I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd skal § 21-4 femte ledd lyde:

Trygdens organer har vidare rett til å innhente nødvendige opplysninger ved *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4 eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

112. I lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner skal § 16 femte ledd lyde:

Retten avgjørelser etter tredje og fjerde ledd er kjennelser og kan *ankes etter tvistelovens* regler.

113. I lov 13. juni 1997 nr. 37 om salg av tidsparter i fritidsbolig skal § 4 annet ledd lyde:

Forbrukeren kan ikke vedta annet verneting for tvist om forhold som er regulert i denne lov enn de lovbestemte, med unntak av sitt *alminnelige verneting*.

114. I lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper gjøres følgende endringer:

§ 5-12 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter tredje punktum kan ikke *ankes*.

§ 18-3 annet og tredje ledd skal lyde:

Kjennelser og *beslutninger* som tingretten treffer etter denne loven, kan *ankes*.

Anke etter annet ledd kan ikke grunnes på *at avgjørelsen* er uhensiktsmessig eller uheldig. Dette gjelder ikke kjennelse etter §§ 5-25 til 5-27 og § 8-4.

115. I lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper gjøres følgende endringer:

§ 5-12 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 18-3 annet og tredje ledd skal lyde:

Kjennelser og *beslutninger* som tingretten treffer etter denne loven, kan *ankes*.

Anke etter annet ledd kan ikke grunnes på *at avgjørelsen* er uhensiktsmessig eller uheldig. Dette gjelder ikke kjennelse etter §§ 5-25 til 5-27 og § 8-4.

116. I lov 19. juni 1997 nr. 79 om verdipapirhandel gjøres følgende endringer:

§ 12-2b annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

§ 14-2 tredje ledd sjette punktum skal lyde:

Saken følger *lov om mekling og rettergang i sivile tvister*.

117. I lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass skal § 5 første ledd bokstav b lyde:

b) når utreiseforbud følger av *tvisteloven* § 33-11 eller konkursloven § 102;

118. I lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskaper gjøres følgende endringer:

§ 34 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse treffes ved kjennelse som kan *ankes*.

§ 34 sjette ledd tredje punktum skal lyde:

Deltaker hvis representanter ikke representerer flertallet i sak om fordeling av likvidasjonsutbytte, kan bringe spørsmålet om fordelingen inn for tingretten som fastsetter fordelingen i kjennelse som kan *ankes*.

119. I lov 26. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler gjøres følgende endringer:

§ 12-2 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* for oversittelse av frist som nevnt i annet punktum.

§ 12-2 fjerde ledd sjette punktum skal lyde:

Partene kan *anke* kjennelsen innen fjorten dager.

§ 12-2 femte ledd skal lyde:

Blir saken brakt inn for retten etter tredje ledd, kan retten avgjøre spørsmålet om ansvar for kostnadene med takstnemnd etter *tvisteloven kapittel 20*.

§ 12-3 annet punktum skal lyde:

Saksbehandlingsreglene i *tvisteloven kapittel 32 og 34* gjelder tilsvarende.

§ 12-5 annet og tredje punktum skal lyde:

Departementet kan fastsette regler om saklig myndighetsområde, oppnevning, sammensetning, organisering, saksbehandling, vedtak, tvangskraft, sakskostnader, gebyr, *gjenåpning*, forholdet til voldgiftsklausuler, bransjenemnder og de alminnelige domstolene og andre forhold av betydning for *tvisteløsningen*. Departementet kan også bestemme at reglene i § 12-2 ikke skal gjelde i områder hvor Husleietvistutvalget gjelder.

§ 13-2 annet ledd bokstav e fjerde punktum skal lyde:

For dommer forkynt etter lovens *ikrafttredelse* gjelder *ankefristene* i *tvisteloven* § 29-5.

120. I lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) skal § 4 fjerde ledd annet punktum lyde:

Bestemmelsen i første punktum er likevel ikke til hinder for *tvangsfullbyrdelse etter tvangsfullbyrdesloven eller midlertidig sikring etter tvisteloven*.

121. I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) gjøres følgende endringer:

§ 6-4 annet ledd annet punktum skal lyde:

Enhver har plikt til å møte for kommisjonen som vitne eller sakkyndige etter *reglene i tvisteloven kapittel 24 og 25*.

§ 6-4 åttende ledd nytt annet punktum skal lyde:

Har saken vært prøvd for retten etter reglene i tvisteloven kapittel 36, kan det ikke framsettes slik klage for kontrollkommisjonen før det er gått minst seks måneder etter at dommen ble rettskraftig.

§ 7-1 første punktum skal lyde:

Kontrollkommisjonens vedtak i sak om videre undersøkelse, etablering eller opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern etter §§ 3-8 og 3-9, kan av pasienten eller vedkommendes nærmeste bringes inn for tingretten etter reglene i tvisteloven kapittel 36.

122. I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven) skal § 8-5 annet punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven kapittel 22* får tilsvarende anvendelse for ombudets rett til å kreve opplysninger.

123. I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell (helsepersonelloven) oppheves § 71 annet ledd første punktum. Nåværende annet punktum blir annet ledd.

124. I lov 16. juli 1999 nr. 69 om offentlige anskaffelser skal § 8 annet ledd første punktum lyde:

Ved begjæring om midlertidig forføyning mot overtredelser under anskaffelsesprosedyrer innenfor sektorene vannforsyning, energi, transport og telekommunikasjon kan det heller ikke før kontrakt er inngått, besluttes midlertidige forføyninger som nevnt i *tvisteloven § 34-3 første ledd*.

125. I lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) skal § 4 annet ledd lyde:

Dersom ikke annet følger av lov, kan forbrukeren ikke vedta annet verneting enn de lovbestemte, med unntak av sitt *alminnelige verneting*.

126. I lov 26. april 2002 nr. 12 om notarius publicus skal § 5 overskriften og første til femte ledd lyde:

Anke

Dersom ikkje anna er fastsett i eller i medhald av lov, kan avgjerd under notarialforretningar *ankast* til lagmannsretten. For *anke* gjeld reglane i *tvisteloven* og domstollova dersom ikkje anna følgjer av andre til sjettem leddet.

Anken høyrer under lagmannsretten i lagdømet der notarius publicus har sete. For avgjerd teken av norsk notarius publicus i utlandet er Borgarting lagmannsrett *ankeinstans*. For avgjerd teken av Sysselmannen på Svalbard som notarius publicus, er Hålogaland lagmannsrett *ankeinstans*.

For den som har fått underretning om avgjerda, er fristen for å *anke* avgjerda ein månad frå den dag vedkomande mottok meldinga. For andre er fristen ein månad frå den dag då vedkomande har fått eller burde ha skaffa seg kjennskap til avgjerda, likevel ikkje ut over tre månader frå tidspunktet avgjerda blei teken.

Er fristen for *anke* gått ut, gjeld forvaltningslova § 31 tilsvarende.

Notarius publicus skal leggje saka til rette for *ankeinstansen* og gjere greie for saka på forsvarleg måte.

127. I lov 3. mai 2002 nr. 13 om utenriktjenesten skal § 20 annet ledd første punktum lyde:

Utsendt utenriktjenestemann, andre utsendinger og utsendt administrativt personell, som oppholder seg utenlands i norsk statstjeneste har *alminnelig verneting* i Oslo hvis vedkommende ikke har bopel annet sted i riket.

128. I lov 21. juni 2002 nr. 45 om yrkestransport med motorvogn og fartøy (yrkestransportlova) skal § 34 lyde:

Styringsorgan som har gjort vedtak etter denne lova, kan fastsetje at fristen for å reise søksmål skal vere to månader frå det kom fram melding om vedtaket til vedkommande part.

129. I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endringer:

I § 15–5 skal overskriften lyde:

Beregning av frister. Oversittelse

§ 15–5 fjerde ledd skal lyde:

(4) *Melding, erklæring eller klage som gis etter utløpet av frist etter denne lov, kan bare tas til behandling* hvis fristoversittingen skyldes forhold den som plikter å overholde fristen, ikke hadde herredømme over og heller ikke kunne forutse.

130. I lov 14. mars 2003 nr. 15 om beskyttelse av design (designloven) gjøres følgende endringer:

§ 36 fjerde ledd skal lyde:

Avgjørelsen om å avvise eller avslå et krav om

1. gjenopptakelse etter § 19 fjerde ledd,
2. unntak fra offentlighet etter §§ 21 fjerde ledd, 27 sjette ledd og 38 femte ledd,
3. innsyn i dokumenter i saker etter loven her,
4. fornyelse av en designregistrering etter § 24, eller
5. *at en sak skal tas under behandling etter § 50, kan påklages til Patentstyrets annen avdeling av den som har fremsatt kravet.*

§ 39 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan ikke gis *oppfriskning* mot oversittelse av søksmålsfristen.

§ 48 skal lyde:

Retten skal sende Patentstyret utskrift av dommer i *sivil sak* etter loven her.

I § 50 skal overskriften lyde:

Fristoversitting

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Den som overfor Patentstyret har oversittet en frist fastsatt i eller i medhold av bestemmelsene i kapittel 2, 4 eller 6, og som følge av dette har lidt retts- tap, skal når denne krever det, *likevel få en sak tatt under behandling* hvis det godtgjøres at vedkommende selv og eventuelt fullmektigen har vist den aktsomhet som med rimelighet kan forventes.

§ 50 annet ledd annet punktum skal lyde:

Heller ikke kan klage på avgjørelser som nevnt i § 36 annet ledd, *tas til behandling dersom* fristen i § 37 er oversittet.

131. I lov 6. juni 2003 nr. 38 om bustadbyggjelag (bustadbyggjelagslova) gjøres følgende endringer:

§ 5-12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Har tingretten innkalla generalforsamlinga, skal retten peike ut den som skal opne møtet, og den avgjerda kan ikke *ankast*.

§ 12-2 annet og tredje ledd skal lyde:

(2) Orskurdar og *vedtak* som tingretten *gjer* etter lova her, kan *ankast*.

(3) *Anke* etter andre ledd kan ikkje grunnast på *at avgjerda* er utenleg eller uheldig. Dette gjeld ikkje orskurd etter §§ 5-24 til 5-26.

132. I lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag (burettslagslova) skal § 13-2 annet og tredje ledd lyde:

(2) Orskurdar og *vedtak* som retten *gjer* etter lova her, kan *ankast*.

(3) *Ein anke etter andre ledd* kan ikkje grunnast på *at avgjerda* er utenleg eller uheldig. Dette gjeld ikkje orskurd etter §§ 7-14 til 7-16.

133. I lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) gjøres følgende endringer:

§ 11-1 annet ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

§ 11-2 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

§ 11-3 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

134. I lov 12. september 2003 nr. 94 om overtakelse av formuesposisjoner mv. ved endret ansvarsfordeling i matforvaltningen skal § 6 femte ledd lyde:

Utgiftene til nemndas virksomhet dekkes i forhold til bestemmelsene i *tvisteloven kapittel 20*.

135. I lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenlutninger (konkurranseloven) gjøres følgende endringer:

§ 25 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

§ 29 fjerde ledd sjette punktum skal lyde:

Tvisteloven gjelder så langt den passer.

136. I lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* gjelder for domstolenes befatning med saken dersom ikke annet fremgår av loven her.

§ 6 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Søksmål om å sette til side en voldgiftsdom etter kapittel 9 behandles etter de alminnelige reglene i *tvisteloven*.

§ 8 skal lyde:

§ 8 *Midlertidig sikring*

Domstolene kan beslutte bruk av midlertidig sikring etter *tvisteloven* kapittel 32 til 34 selv om en tvist hører under voldgift.

§ 13 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Oppnevningen kan ikke *ankes*.

§ 15 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Kjennelsen kan ikke *ankes*.

§ 16 første ledd tredje punktum skal lyde:

Kjennelsen kan ikke *ankes*.

137. I lov 10. desember 2004 nr. 82 om internasjonal jernbanetraffikk og om samtykke til at Norge tiltrer Protokoll av 3. juni 1999 om endring av Overenskomst om internasjonal jernbanetraffikk (COTIF) av 9. mai 1980 (COTIF-loven) gjøres følgende endringer:

§ 4 første ledd første punktum skal lyde:

Dommer, *fraværdommer* og rettsforlik, som er avsagt av en kompetent domstol i en konvensjonsstat med grunnlag i overenskomsten, og som etter konvensjonsstatens rett gir adgang til tvangsfullbyrdelse, kan fullbyrdes her i riket.

§ 5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Enhver transportør som ønsker å gjøre sin regressrett gjeldende kan reise søksmål ved domstol i Norge om en av transportørene som har deltatt i transporten har *alminnelig verneting* i Norge.

Når søksmål skal reises mot flere transportører som har *alminnelig verneting* i Norge, har den regres-søkende transportør rett til å velge i hvilken av disse kretser den vil anlegge saken.

138. I lov 7. januar 2005 nr. 2 om endringer i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfart (sjøloven) og i enkelte andre lover gjøres følgende endringer:

Overskriften til § 481 skal lyde:

Bevissikring

§ 481 første ledd skal lyde:

Undersøkelsesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller skip skal undersøkes. Krav kan også fremmes for tingretten for en havn skipet kommer til, eller tingretten for en havn mannskapet oppholder seg i.*

§ 481 tredje ledd første punktum skal lyde:

For skipsføreren, rederen, skadelidte og andre berørte gjelder *tvistelovens* alminnelige vilkår for *bevissikring* utenfor rettssak.

Fjerde ledd oppheves. Femte ledd blir fjerde ledd.

139. I lov 1. april 2005 nr. 14 om om europeiske selskaper ved gjennomføring av EØS-avtalen vedlegg XXII nr. 10a (rådsforordning (EF) nr. 2157/2001) (SE-loven) skal § 8 annet ledd lyde:

En anke over kjennelse om oppløsning når et europeisk selskap ikke lenger oppfyller kravene i SE-forordningen artikkel 7, har oppsettende virkning.

140. I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler skal § 12-1 annet ledd første punktum lyde:

Rektor er institusjonens rettslige *representant, stedfortreder* og institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten.

141. I lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. skal § 6 annet punktum lyde:

Bidrag som blir krevd inn før en dom er rettskraftig, eller etter at en farskapsak er *gjenåpnet* eller det er reist sak om endring av farskapet, skal avsettes og gjøres opp først når saken er endelig avgjort.

142. I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 3 femte ledd skal lyde:

Ved domfellelse etter *gjenåpning* anvendes samme lovgivning som ved den opprinnelige avgjørelsen.

§ 64 tredje ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift med nærmere bestemmelser om gjennomføringen av tvungen omsorg, herunder

bestemmelser om hvilke vedtak som kan overprøves etter reglene i *tvisteloven kapittel 36*.

143. I lov 3. juni 2005 nr. 33 om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 annet ledd annet punktum skal lyde:

Dette gjelder ikke i saker for *Høyesterett*.

§ 12 fjerde ledd skal lyde:

En prosessfullmektig skal ved siden av fullmakt som nevnt i *tvisteloven § 3-4 annet ledd* til samme tid fremlegge skriftlig orientering fra organisasjonen om prosessfullmektigens kvalifikasjoner.

144. I lov 3. juni 2005 nr. 34 om varsling, rapportering og undersøkelse av jernbaneulykker og jernbanehendelser m.m. (jernbaneundersøkel- sesloven) skal § 15 lyde:

§ 15. *Bevissikring*

Undersøkelsesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

145. I lov 10. juni 2005 nr. 40 om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskriminerings- samsloven) gjøres følgende endringer:

§ 11 første ledd annet til fjerde punktum skal lyde:

Slike opplysninger kan også kreves av andre som har vitneplikt etter *tvisteloven*. *Tvisteloven § 24-8 tredje ledd* gjelder tilsvarende. Avgjørelse som nevnt i *tvisteloven § 22-6 første ledd annet punktum, § 22-7, § 22-8 annet ledd, § 22-9 annet til fjerde ledd, § 22-10 annet punktum og § 22-11 annet ledd* treffes av tingretten.

§ 12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b annet punktum gjelder tilsvarende.

146. I lov 10. juni 2005 nr. 53 om endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn m.m. skal § 7 overskriften og første ledd første punktum lyde:

Gjenopning

Ei sak kan bli *gjenopna* av dei som er nemnde i § 5 bokstav a til d, dersom det kjem til nye opplysningar.

147. I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) gjøres følgende endringer:

§ 17-1 første ledd skal lyde:

I søksmål om rettigheter eller plikter etter denne lov gjelder domstoloven og *tvisteloven*, med de særregler som går fram av dette kapittel.

§ 17-1 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter forrige punktum kan ikke *angripes*.

Overskriften til § 17-5 skal lyde:

Fristforlengelse og oppfriskning ved oppsigelse under sykdom, svangerskap, foreldrepermisjon, militærtjeneste mv.

§ 17-5 tredje ledd skal lyde:

Ved oppsigelse under permisjon ved svangerskap, fødsel, adopsjon eller omsorg for små barn etter §§ 12-1 til 12-6 eller under permisjon ved militærtjeneste mv. etter § 12-12 kan retten gi *oppfriskning* for oversittelse av fristene for å kreve forhandlinger eller for søksmål, dersom arbeidstaker krever det og retten finner det rimelig.

§ 17-7 første ledd skal lyde:

Under hovedforhandling og *under ankeforhandling i lagmannsrett* settes *retten* med to meddommere.

148. I lov 17. juni 2005 nr. 67 om lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) gjøres følgende endringer:

§ 17-1 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning for oversittelse av fristen etter reglene i tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

I § 19-3 nr. 11 skal endringen av lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) § 11-1 nr. 4 tredje punktum lyde:

Det kan gis *oppfriskning for oversittelse av fristen etter reglene i tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

149. I lov 17. juni 2005 nr. 85 om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) gjøres følgende endringer:

§ 38 annet ledd annet punktum skal lyde:

Avgjørelser etter leddet her kan ikke *angripes*.

§ 39 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Avvisning etter paragrafen her kan ikke *angripes*.

§ 40 fjerde ledd skal lyde:

Beslutninger etter paragrafen her kan ikke *angripes*.

§ 42 skal lyde:

§ 42 *Anke*

Utmarksdomstolens avgjørelser kan påankes til *Høyesterett* når *anke ikke* er avskåret etter loven her.

§ 43 tredje ledd annet og nytt tredje punktum skal lyde:

En part kan også bli pålagt å erstatte motpartens sakskostnader så langt disse er pådradd ved partens forsømmelser eller rettsstridig atferd. Tilsvarende gjelder når en part har trukket saken i langdrag eller gjort den utilbørlig vidløftig.

§ 43 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

For *anke over* utmarksdomstolens avgjørelser gjelder lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 8.

§ 46 annet ledd skal lyde:

Domstolloven og *tvisteloven* gjelder så langt de passer for utmarksdomstolens virksomhet, dersom ikke annet er bestemt i loven her.

Oslo, i justiskomiteen, den 7. november 2006

Anne Marit Bjørnflaten

leder

Jan Arild Ellingsen

ordfører

241 491